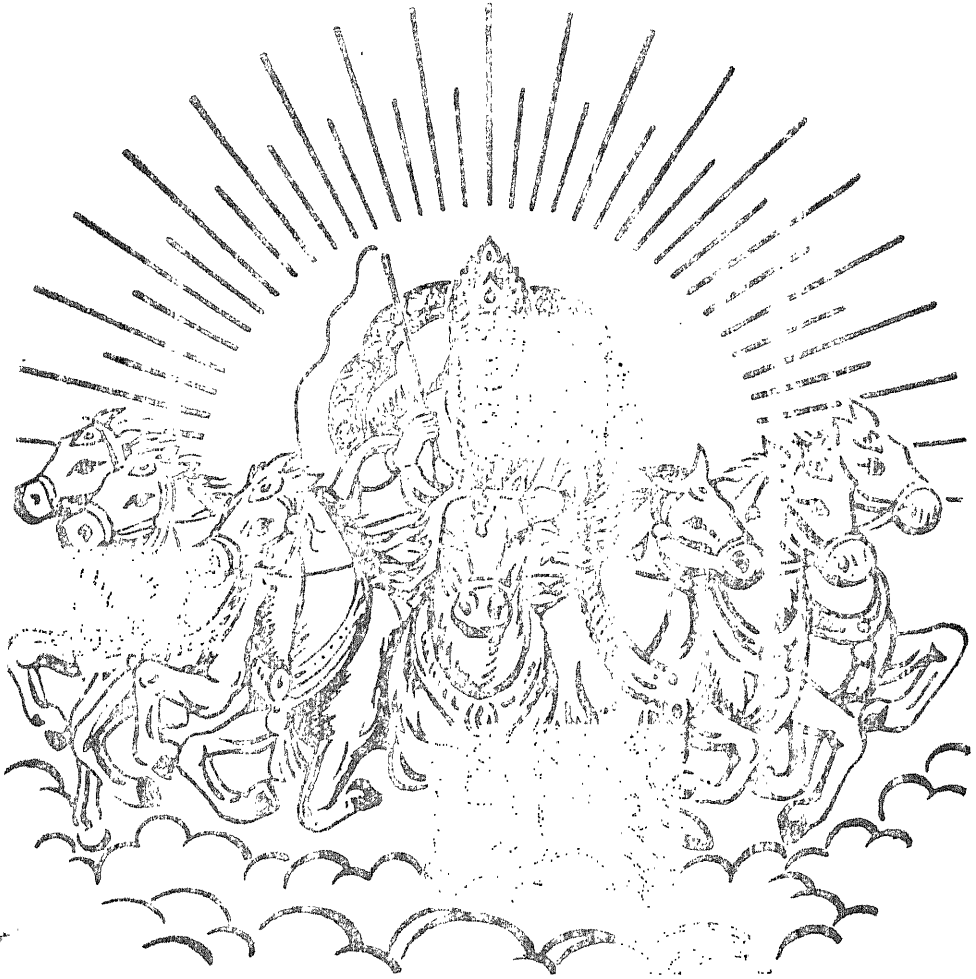


వైదిక వాఙ్మయము

మ హా కా ర ము

(సాయంభాష్య-అంశ 2 వరకు)



ఉద్యోగం జాతపేదసం నీవం విహస్తికేతవః ।

గృహే విశ్వామయ సూర్యమే ॥

(ము 1-50-1)

డా॥ వేదూల సుబ్రహ్మణ్యము

చైదిక హాస్యము

మ హా సౌ ర ము

(ఋగ్వేదాంతర్గత సౌర మంత్ర సంపుటి)

సాయణభాష్య - ఆంధ్ర వివరణ నహితము

: వివరణ కర్త :

అచార్య డా॥ వేదుల సుబ్రహ్మణ్యము

M. A. Ph. D.

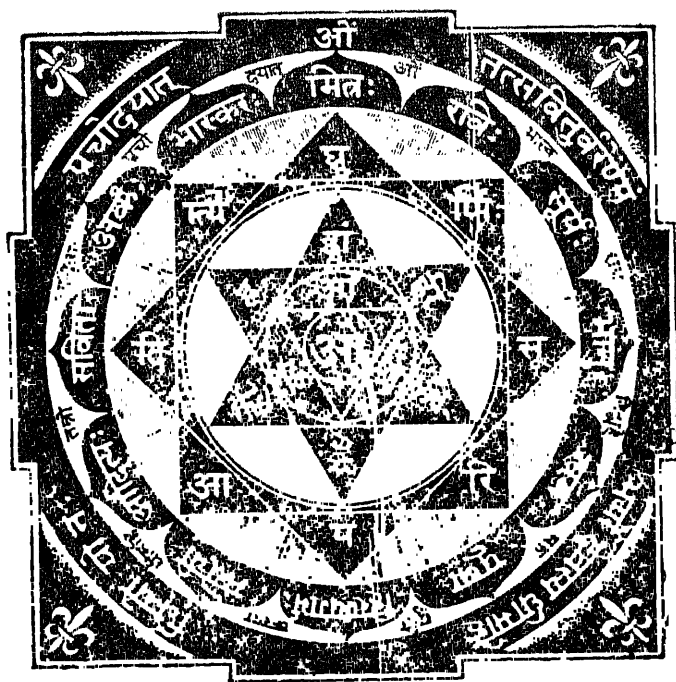
సంస్కృత విభాగము

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము.

భిక్షాభివృద్ధిము - 530003

విషయ సూచిక

విషయము	పుట
* మంగళా శాసనము	1
* సమర్పణము	3
* ధ్యాన శ్లోకములు.	
1. గ్రంథ రచనా అక్షయము.	4
2. ప్రస్తావన - సీవేదన.	5
3. ఋగ్వేదమంత్రముల (ఋక్కుల) వంపిక (పట్టిక).	8
4. మన్త్ర - ఋషి - దేవతా - ఛందస్సూచి.	9
5. పీఠిక - సంస్తవము (మహాసౌర - సౌరభము).	10
6. మహాసౌర పాఠాదులు విధానము.	17
7. మహాసౌరమంత్ర పాఠము.	19
8. మహాసౌర మంత్రార్థ వివరణములు.	28
9. సూర్యాష్టకము.	163
10. భాస్కరాష్టకము.	165
11. సూర్య కవచము.	167
12. సౌరమన్త్రములు - అకారాది క్రమము.	170



కృతజ్ఞతలు

ఈ గ్రంథపు వ్యాకరణాన్ని ఆమూలాగ్రము పరిశీలించి దయతో
ఆశీస్సులను. వేయి రూపాయలను ఇచ్చిన ఫరమ పూజ్య శ్రీశ్రీ
చినజియ్యరుస్వామి వారికి కృతజ్ఞతలు.

ఈ గ్రంథ రచనకు ప్రధాన ఆర్థిక సహాయమును అందజేసిన
శ్రీ తిరుమలేశునకు - శ్రీవారి కార్యనిర్వహణాధికారులకు కృతజ్ఞాడను.

ఈ గ్రంథమును సుందరముగా ముద్రించి అందజేసిన
శ్రీ శర్వాణి ప్రింటర్స్ వారికి సదా కృతజ్ఞాడను.

ఇట్లు
గ్రంథకర్త

శ్రీమతే నారాయణాయ నమః

అనేక మంగళా శాసనములు!

బూబిపై నివసించే ప్రాణులందరికీ మహోపకారం చేయుచున్న వాడు సూర్యుడు. ప్రాణికోటికి పోషకమగు ఆహారాన్ని అందివ్వడం, భారకమగు నీటిని మేఘ రూపముగ తయారు చేయడం, భోగ్యములకు వివిధ వదార్తములను తయారు చేయడం, ఇవన్నీ కేవలం సూర్యుని వల్లనే జరుగుతున్నాయి. కనుక సూర్యునకు ఆ వేరుంచబడినది. 'సుష్టు ఈరయతి' బాగుగ ఈ ప్రాణులన్నింటిని పోషించువాడు కనుక "సూర్య" అని.

సూర్య స్వర్కలీని నాడు ప్రాణులలోని చైతన్యము కాంతి హీనమై సగి న్తుంది. ఈ ఉపకారాన్ని మానవులు తప్ప ఏ ఇతర ప్రాణులు గుర్తించలేవు. గుర్తించే శక్తి ఉన్నందున మన మానవజాతికి మార్గనిర్దేశికులగు ఋషివుంగవులు ఆ సూర్యునికి కృతజ్ఞతాంజులులు ఘటిస్తూ, అతని శక్తిని వివిధ స్తోత్రములు, మంత్రములు ద్వారా కీర్తించిరి.

స్వార్థం మనిషికి అత్యధికం కనుకనే ఏమి చేస్తున్నా స్వార్థంలేనిదే చేయడు. స్వార్థస్వభావుడైన వీనిని సన్మార్గంలో నడువదలచిన భగవానుడు స్వార్థం తీరే మార్గాలు తానే అన్వేషించి వేద మంత్రము ద్వారా ప్రసాదించాడు. దీనిని భగవద్గీత 3వ అధ్యాయంలో "సహయజ్ఞా ప్రజా సృష్ట్యా..... ఏషహోస్త్విస్త కామధుక్" అంటూ ఈ మంత్రములద్వారా కోరికలను పేత్యకు కొండు' అని శాసించెను. అయితే ఆ ప్రక్రియకు "యజ్ఞ" మని పేరిడెను. అనగ దేవతా ప్రీతి కరమగు క్రియా విశేషము. ఇవి రకరకాలు. అవి గూడ 4 వ అధ్యాయంలో తానే వివరించాడు. అస్తు.

కోరినవన్ని తీర్చే సాధనమైన యజ్ఞమనదగిన దివ్యభవనాన్ని భగవాను

డనుగ్రహించి, ఆ యజ్ఞముల కది దేవతలను ఏర్పరచి, వారికందరకు సూర్యుని మధ్యపర్తిగ నిలిపి వరస్పరిము శ్రేయః ప్రదులు కమ్మని అజ్ఞాపించగ, అటు సూర్యుడు, తదితర దేవతా విశేషములు తమవంతు ఉపకారం మానవులకు అందిస్తున్నారు. వాటిననుభవిస్తూ, ఇంకా వృద్ధి చేసుకొన గోరిన మానవుడు, ఎట్లు చేసుకొనవలెనో తెలియక తికమక పడుచు, ఉన్న వసతులను గూడ నశింపచేసుకొనే రీతిలో విజ్ఞానాన్ని వక్రమార్గంలో దురుపయోగ పరచు కుంటు న్నాడు.

మానవునికి దేవతలకు మధ్య నిలచి ప్రత్యక్షముగ ఉపకరించే జగచ్చక్తు వగు సూర్యుని ఉపకారాన్ని గుర్తించి తిరిగి కృతజ్ఞత తెలుపు యోగ్యత ఉన్నా, ఆ తెలుపుటగూడ కేవలము స్తుతి మాత్రంగాక, దాని వ్యాజముగ తన ఇష్ట కామ్యార్థసిద్ధిని గూడ పొందదగియున్నా, అట్టి సాధనమైన సూర్య ప్రసన్న కరములగు మంత్రములు అందుబాటలో ఉన్నా, తెలియని తనముచే దానికి దూరమయ్యే లోకులకు, అందునా తెలుగు ప్రజలకు దానినందించి తరింపజేయు సంకల్పముతో ఋగ్వేదాంతర్గతములగు సూర్యదేవతాక మంత్ర భాగములనుద్ధ రించి మన పెద్దలందించిన 'మహా సారము' అను భాగమునకు సాయణభా ష్యంతోపాటు, సులలిత సరళ తెలుగు వివరణతోగూడ శ్రీమాన్ - వేదుల సుబ్రహ్మణ్యంగారందించే ఈ కోశము అత్యద్భుతమైన రీతిలో తయారైనది.

అర్థము తెలియకున్నా, కోకిలకూజితములవలె, వీణా నిక్వాణమువలె, వేదశబ్దానికే దివ్యశక్తిఉన్నది. అర్థముగూడ కొంత తెలిస్తే అనుసంధించు వారికది త్వరగ మానసిక సాక్షాత్కారమగు సవకాశము కలదని డా. శ్రీ వేదులవారు చేసిన ఈ ప్రయత్నము బహుజన భాగధేయమై విరాజిల్లుగాకయని అనేక మాంగళాశాసనములు చేయుచున్నాము.

సం॥ చిన్న జియ్యరు స్వామి.

సమర్పణము.

1. భానో భాస్కర మార్తాండ చండరశ్మే దివాకర ।
శ్రావయామి స్వకీయం తే జన్మాది చరితం ప్రభో ॥
2. శ్రూయతాం శ్రద్ధయాదేవ త్రియతాం శం దయానిధే ।
త్వంహి బ్రహ్మచ విష్ణుశ్చ శివస్కందః ప్రజాపతిః ॥
3. మాతా కామేశ్వరీ సాధ్వీ పితా కామేశ్వర స్సుధీః ।
లలితాంబా చ మే జాయా జ్ఞాన విజ్ఞాన దాయినః ॥
4. పేరూర్ద్రావిడ శాఖీయః వేదులాన్వయ సంభవః ।
కృష్ణావ ధానినః పౌత్రః - సుబ్రహ్మణ్య స్సుధీరహమ్ ॥
5. తవైవ చుహిమా ఖ్యాతా - మహాసారే ప్రభాకర ।
ప్రబుధ్యసే తతో ఋగ్వి - మహా సార గతై ర్భవాన్ ॥
6. కుర్వేహ మాంధ్రభాషాయాం - తస్య వృత్తిం సుబోధినీమ్ ।
తవ ప్రీత్యర్థమే వేయ - మతస్తుభ్యం సమర్పితే ॥
7. గృహణేదం మహాసారం - సహస్ర కిరణైర్ముదా ।
సాయణ వ్యాఖ్యాయా యుక్తం - సుబోధిన్యా సమన్వితమ్ ॥
8. కిం యాచే త్వమహం రాజన్ - సర్వం జానాసి మే స్థితిమ్ ।
నేచ్ఛామ్యన్యత్కిమవ్యద్య - వినాముక్తిం శుభంకర ॥
9. త్వమేవాత్ర సమర్థసి - దేహి మే వాంఛితం ప్రియం ।
విలంబనేన కిం సూర్య అవశీర్తిస్తవైవ భోః ॥
10. సర్వదేవాధి దేవస్త్వం - ఆధివ్యాధి వినాశకః ।
రక్షాముం తోక మాదిత్య - కలి దోషభయాత్ప్రభో ॥

* * *

ధ్యాన శ్లోకములు.

ఓం

ఉదయే బ్రహ్మస్వరూపో మధ్యాహ్నాతు మహేశ్వరః|
అస్తమానే స్వయం విష్ణుః త్రయీ చూర్తిర్దివాకరః||

ధ్యేయస్సదా సవిత్వ మండల మభ్యచరీ
నారాయణ స్సరసిజాసన సన్నివిష్టః|
కేయూరవా నృకరకుండలవా స్కిరీటీ
హరీ హిరణ్మయ చపుర్బల శంఖచక్రః||

నమ స్సవిత్రే జగదేక చక్షుషే
జగత్సూతి స్థితి నాశహేతవే|
త్రయీమయాయ త్రిగుణాత్మధారిణే
విరించి నారాయణ శంకరాత్మనే||

భానో భాస్కర మూర్తాండ చండరశ్మే దివాకర|
నమస్తుభ్యం నమస్తుభ్యం నమస్తుభ్యం నమోనమః||

భానో భాస్కర మూర్తాండ చండరశ్మే దివాకర|
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం పుత్రాన్ చ దేహి మే ప్రభో||

ఓం తత్సత్ ||

1. గ్రంథరచనా అక్ష్యము.

ఈ నాడేకమంది తమ తమ అర్హ్యములకై సూర్యోపాసనమును, సర పారాయణమును వారి వారి కుల గురువులచేకాని, ఇంటి పురోహితాని చేయించు కొనుచున్నారు. కొందరు స్వయముగనే చేసుకొనుదురు.

మంత్రము యొక్క అర్థమును, భావమును తెలిసికొని పారాయణము చేసి ఫలితము శీఘ్రముగను, ఇబ్బడి ముబ్బడిగను సిద్ధించును. అర్థమును అజ్ఞానముగ చేయు పఠనము, బూడిదలో పేసిన ఎందుకట్టలవలె, ఎట్టి ఫలమును ఇవ్వజాలదు. ఈ విషయమునే స్మృతులలో-

పఠ మవిజ్ఞాతం నిగదేనైవ శబ్ద్యతే ।

౪ వివ శుష్కేథో న తజ్జ్వలతి కర్షిచిత్ ॥

రయం భారహరః కిలాభూదధీత్య వేదం న విజానాతి యోర్ధ్వమ్ ।

౫ తజ్జ్వ ఇత్సకలం భద్రమశ్నుతే నాకమేతి జ్ఞాన విధూతపాపమ్ ॥

— ఇత్యాదిగ వివరించిరి. అర్థము తెలియని పఠనము (పారాయణ, ము) వర్జమని వానిభావము.

కనుక నేడు పౌరోహిత్యము వహించు వారికొరకు, స్వయముగ పారాయణ చేసుకొను వారి కొరకున్న ఈ మహాపార మంత్రములకు తెలుగున అర్థ ర్థ భావ వివరణము చేసితిని. “మహాపారము”నకు ప్రత్యేకముగ తెలుగులో రకు నీ విధమగు అర్థ తాత్పర్య వివరణను చెప్పి గ్రంథము చాలేదురు భావనతో, ఆ లోటు తీర్చవలెనను అక్ష్యముతో ఈ గ్రంథరచనము ది.

ఈ అక్ష్య ప్రయోజన సాఫల్యములను లోకమే సిద్ధమొందవలెనను భావ , దీనిని విజ్ఞులగు మీ ముందుంచు చున్నాను.

ఇట్లు
రచయిత.

2. ప్రస్తావన - నివేదన.

సూర్యోపాసకులకు, మంత్రార్థ జిజ్ఞాసువులకు నమస్కృతులు.

సూర్యుడు ప్రత్యక్ష దైవము. మనము కోరినను కోరకున్నను సర్వ జీవ రాశికి మేలు చేయుటయే అతని లక్ష్యము. అతను మనకై చేయు అనేక వసులను మనమర్థము చేసుకొనలేక భగవంతుని నిందింతుము. కాని వానినెల్ల విశాల దూరదృష్టితో చూడగలిగినచో అవి యెల్ల మన శ్రేయస్సునకేయుని మనము గ్రహించగలము.

ఈనాడు ఆధునిక వైజ్ఞానిక శాస్త్రరీత్యా చూసినను, లేక ప్రాచీన సంప్రదాయముననుసరించి చూచినను, సూర్యుని శక్తి అనంతము. అతని నుండి వచ్చు కిరణములను సక్రమముగ విశ్లేషించి ఉపయోగించుకొన గల్గినచో, అవి మానవాళికి సర్వ శ్రేయస్సును కూర్చుగలవు. అట్లే అవి సర్వవినాశనమును కూడ చేకూర్చుగల సమర్థములు. కనుకనే సూర్యుని పరమాత్మగ భారతీయ ఋషులు గ్రహింతురు. సూర్యుడు ప్రధానముగ ఆరోగ్య ప్రదాత. సర్వ శత్రు నాశకుడు. కనుక, ఈ రెండింటిలో దేనిని కోరు వారైనను సూర్యోపాసనము చేసినచో వారి కోరికలు సిద్ధించును.

ఇట్టి అభీష్ట సిద్ధికి సూర్యమంత్రములను రెండు గ్రంథములుగ మహర్షులు కూర్చిరి. అందు ఒకటి “మహాసారము”. ఇది ఋగ్వేదమందలి కొన్ని ప్రత్యేక మంత్రములను (ఋక్కులను) ఏర్పి కూర్చి చేసిన సంపుటి కరణము. ఇది నేటి మిషన్ గన్ (Machine Gun) వలె మిక్కిలి శక్తివంతమైనది. ఇక రెండవది “అరుణము” - ఇది కృష్ణయజుర్వేదీయ అరణ్యకము నుండి గ్రహించబడినది. దీని శక్తిని ఏటంబాంబు శక్తితో పోల్చవచ్చును. అయితే అంతటి శక్తివంతమగు కార్యసిద్ధిని పొందవలెనన్న సాధకుడు అనేక నియమములను పాటించవలెను. అందునా అరుణము మిక్కిలి ప్రమాద కరమైనది. అనుష్ఠానమున దోషములు, లోపములు ఉన్నచో అధిఫలించదు. మరియు విపరీత వినాశకర ఫలితములని చ్చును. కాని సారము అట్టిది కాదు. సామాన్య భక్తులందరు కూడ ఉపాసన (గానము) చేసుకొనవచ్చును. ఫలితములు ఉపాసనా (గాన) శుద్ధిననుసరించి యుండును.

ఒక్కవిషయము. ఏ మంత్రమునైనను సిద్ధి పొందవలెనన్నచో, లేదా ఆ

మంత్ర ఫలమును పొందదలచినచో, సాధకుడు లేక మున్నగు పారాయణ చేయు భక్తుడు సత్త్వగుణ ప్రధానమై యుండవలెను. సాత్త్వికాహారమునె గ్రహించ వలెను. సత్యవాక్య పాలనము చేయు చుండవలెను. అనుష్ఠానమునకు అవసరమగు శుచి శుభ్రతలను పాటించు చుండవలెను. మానవత్వమును మనసు నిండుగ నింపు కొని, దానిని సర్వజీవులకు అందించు వాడై యుండవలెను. ఇట్టి గుణములతో కూడిన నిష్కాగరిష్ఠుడు వేదమంత్రములను స్వరయుక్తముగ గానము చేసిన, వాని వపిత్రతనుబట్టి ఫలసిద్ధి కలుగును.

బైరాగి చిట్కాలు :

మహాసౌరము “మిషన్ గన్” వంటిదని చెప్పుకున్నాముకద. అయితే ఇది అందరకు అందుబాటులో నుండదు. దానికి వాక్కుద్ది, సిద్ధి గావలెను. సౌరపా రాయణమునకు వేద స్వరము ప్రధానము. అర్థము తెలిసినను, మంత్రములను స్వర యుక్తముగ పఠించనిచో పూర్తి ఫలముండదు. అర్థము తెలియకుండ, స్వరయుక్తముగ చదివినను కొద్దిపాటి ఫలమే వచ్చును. కాని ఈ చెప్పబోవు మంత్రములకు స్వర నియమము లేదు. ఎవరైనను వాని నిత్య పారాయణముచే సూర్యుని అనుగ్రహము నొంది ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములను పొందవచ్చును. అవి రోగగ్రస్తలకు బాధితులకు బైరాగి చిటికలు (గోసాయి మందులు) వంటివి. వానిలో ముఖ్యమైనవి. 1. సూర్యాష్టకము 2. భాస్కరాష్టకము. 3. సూర్య కవచము. 4. ఆదిత్య హృదయము.

సామాన్యుల, మహాసౌరమును సాధించలేనివారు, స్వయముగ సూర్యో పాసన చేసుకొనుటకుగాను ఈ సూర్యాష్టకమును, భాస్కరాష్టకమును, సూర్య కవచమును ఈ గ్రంథమున చేర్చితిని. వీనిని నిత్యము పారాయణ చేయుట వలన ఆయురారోగ్యైశ్వర్యముల నొందుదురు.

గ్రంథ స్వరూపము :

ఈ మహాసౌర గ్రంథమును రెండు భాగములుగ చూపితిని. అందు ప్రథమ భాగమున పారాయణము కొరకుగాను పారాయణ విధానమును చూపి, “మహాసౌరమంత్రపాఠము”ను ఋషి, దేవతా, ఛందస్సులతో నిచ్చితిని. ఈ మంత్రముల కర్త వివరణము రెండవ భాగమున చెప్పబడినది.

ద్వితీయ భాగమున ఎడమవైపు పుటయందు, మంత్రమును, పదచ్ఛేద

మును, సాయణభాష్యమును కూడ నిచ్చితిని. అయితే ఈ భాష్యములోని వ్యాకరణ విషయములను వదలివేసి, అర్థ భావములకు సంబంధించిన భాష్యమును పూర్తిగా యథాతథముగ నిచ్చితిని. సామాన్యులకు వ్యాకరణ ప్రక్రియా వివరము అవసరము గద.

ఇక కుడి ప్రక్క పుటయందు మంత్రమునకు వాక్యాన్వయమును చూపి, దానికి తెలుగులో అర్థ తాత్పర్య భావములను విశదీకరించితిని.

మంత్రములకు అకారాది క్రమమును కూడ చూపితిని. ఆళ్లే మంత్రముల యొక్క ఋషి దేవతా ఛందస్సులను పట్టికగ నిచ్చితిని.

ఒక ముఖ్య విషయము. ఈ గ్రంథమునకు, వ్యాకరణాలంకార చక్రవర్తి, సాహిత్య విశారదులు, మద్దురువులు పూజ్యపాదులునగు శ్రీ అప్పల సోమేశ్వర శర్మగారు పేరికగ వ్రాసిన “సంస్తవము” మహాసార మహత్త్వమునుచాటి చెప్పుచున్నది. ఇది వారు ఈ గ్రంథావశ్యకతను ఆమోదించుచు, ప్రోత్సాహముగ ఈ మహాసార సారభమును గుటాళింపచేసిరి. వారికి సదా కృతజ్ఞుడను.

ఇట్లు

రచయిత

గురుజన విధేయుడు

వేదుల సుబ్రహ్మణ్యము.

3. ఋగ్వేదము నుండి మంత్రముల ఎంపిక

	క్రమ సంఖ్య	మం. సూ. ఋ
ప్రథమ పర్ణము ఉదుత్యం జాతవేదసమిత్యాది	1-13	1-50 (1-13)
ద్వితీయ " చిత్రం దేహనా మిత్యాది	14-19	1-115(1-6)
తృతీయ " ఇంద్రం మిత్రం...ఇత్యాది	20-21	1-164(46,47)
చతుర్థ " హగంసశ్శుచిషత్	22	4-40-5
పంచమ " యత్తా సూర్యేత్యాది	23	5-40-5
షష్ఠమ " యదద్యేత్యాది	24	7-60-1
సప్తమ " ఉత్సూర్యే త్యాది	25-27	7-62-(1-3)
అష్టమ " ఉద్యేత్యాది	28-32	7-63-(1-5)
నవమ " ఉదుత్యర్ధర్కత	33-35	7-66(14-16)
దశమ " బణ్ణహానిత్యాది	36-37	8-101(11,12)
ఏకాదశమ " సమోమిత్ర స్యేతి	38-49	10-37(1-12)
ద్వాదశమ " సూర్యో న ఇత్యాది	50-54	10-158 (1-5)
త్రయోదశమ " విభ్రాడ్భుపా దిత్యాది	55-58	10-170 (1-4)
చతుర్దశమ " ఆయం గౌరీత్యాది	59-61	10-189(1-3)
పంచదశమ " ఋతం చేత్యాది	62-64	10-190(1-3)
షోడశమ " సవితాపశ్చాత్తా దిత్యాది	65	10-36-14

మొత్తము :

పదునారు పర్ణముల : పదునారు సూక్తముల

నుండి ఏర్పి కూర్చబడిన ఋక్కులు 65

మం = మండలము, సూ = సూక్తము, ఋ = ఋక్కులు

4. మంత్ర- ఋషి - దేవతా ఛందస్సుచి

మంత్ర స్వరూపము	మంత్ర క్రమ సంఖ్య	ఋషి	దేవత సూర్యః	ఛందస్సు
ఉదుత్యం జాతవేద	1 నుంచి 9	ప్రస్కన్వాః	"	గాయత్రీ
ఉద్యయం తమ	10 - 13	ప్రస్కన్వాః	"	అనుష్టుప్
చిత్రం దేవానాం	14-19	కుత్సః	"	త్రిష్టుప్
ఇంద్రం మిత్రం	20-21	దీర్ఘ తమాః	"	త్రిష్టుప్
హిమంసశ్శుచిష	22	వామ దేవః	"	జగత్
యత్వాసూర్య	23	అత్రిః	"	అనుష్టుప్
యదద్యే	24-32	వసిష్ఠః	"	త్రిష్టుప్
ఉదుత్యద్దర్శతం	33	వసిష్ఠః	"	బృహతీ
శీర్షణః శీర్షణ	34	"	"	సతోబృహతీ
తచ్ఛక్ష్మదేవ	35	"	"	పురుషిష్ఠిక్
బణ్ణపాగుం అసి	36-37	జమదగ్నిః	"	బార్హత వ్రగాధ
నమో మిత్రస్య	38-46, 48, 49	అభితవః	"	జగతీ
శంనో భవ చక్షుసా	47	అభితవః	"	త్రిష్టుప్
సూగ్యోనో దివస్సా	50-54	చక్షుః	"	గాయత్రీ
విభ్రాద్భృహత్	55-57	విభ్రాడ్	"	జగతీ
విభ్రాజజ్జోజ్యోతిషా	58	"	"	ప్రస్తార పంక్తి
అయంగౌః	59-61	సార్పరాజ్ఞీ	"	గాయత్రీ
ఋతం చ సత్యం	62-64	అఘమర్షణః	భావవృత్తః	అనుష్టుప్
సవితా వశ్చాతాత్	65	ధానాకలుశః	విశ్వేదేవాః	త్రిష్టుప్

* * *

వ్యాకరణాలంకార చక్రవర్తి, సాహిత్య విశారద

అప్పల్ల సోమేశ్వర శర్మ, M.A, P.O.L

ఉపాచార్యులు (Reader) (విశ్రాంతి)

సంస్కృత విభాగము,

ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయము

విశాఖ పట్టణము.

5 సంస్తవము.

ఓమ్

తత్సవితుర్వరేణ్యమ్ । భర్గో దేవస్య ధీమహి ।

ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ॥

జగద్విఖ్యాతమైన గాయత్రీ మంత్రమిది. ప్రపంచమందలి సనాతన ధర్మా నుయాయులు, అర్హమతావలంబులు, అందరున్న ప్రతిదినముపాసించు మంత్రరా జమిదియే. “న గాయత్త్యై వరం మన్త్రమ్” (గాయత్రిని మించిన మంత్రము లేదు) అని జోగీయమానమవుతున్న మహామంత్రమిదే. సంధ్య, సావిత్రి, సరస్వతి మొదలయిన నామాన్తరములతోను, రూపాంతరాలతోను, సంభావింపబడుచున్న దేవతలను ప్రతిపాదించు మంత్రమహా మేరువు ఇదే. “వరమ వవిత్రమైన సూర్య దేవుని తేజస్సును ధ్యానింతుము. అది మా మంచి బుద్ధులను ప్రేరించుగాక” అని దీసియొక్క సామాన్యార్థము. ఈ అర్థమే సర్వసులభంగా ఉండడానికని, ఒక శ్లోకరూపంలో నిబద్ధమై ఉంది. యో దేహః సవితాః స్మాకంధియో ధర్మాది గోచరాః । ప్రేరయేత్ తస్య యద్యర్గః తద్వరేణ్య ముపాస్మహే ॥ (సర్వోత్తమమైన సూర్యుని తేజస్సును ధ్యానించెదము. అది మాకు సద్బుద్ధులను ప్రసాదించుగాక!). గాయత్రి మన్త్రమును మూడు పాదములుగ విభజించేరు. ఒక్కొక్క పాదానికి ఎనిమిదేసి అక్షరాలుంటాయి. మూడు పాదాలను మూడు వేదాలనుంచి (ఋగ్వేదం, యజుర్వేదం, సామవేదం) సిద్ధింప చేసేరని సంప్ర దాయము. అందువలననే గాయత్రిని “త్రయీసారము” అని వ్యవహరిస్తూ ఉంటారు. ఈ మన్తానికి గల జపాన్నత్యము, ఉపాసనా ప్రతిష్ఠ, ప్రచార ప్రాభవమున్న మరొక మంత్రానికి దేనికిన్ని లేదు. దీని జపఫలితాలు కూడ అసంఖ్యాకంగా వర్ధించబడినాయి. ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాలు సమగ్రంగా సమకూరు తాయని సారరూపంలో చెప్పవచ్చు. ఇదే దీని వైశిష్ట్యము. భవతు॥

గాయత్రీ మంత్రమునకు విషయమైన, తేదా - ప్రతిపాదించబడు - ఉపాసించబడు దేవుడు ఎవరు? ఆ బాఅగోపాలమున్ను ప్రత్యక్షంగ అనుభవించే సూర్యుడే. సూర్యునికి పరిచయవచనాలు రాయటం పరిహాస ప్రాయమే అవుతుంది. అయినా అతనిని గురించిన దృష్టి బేధము, భావనా భేదమున్ను చిరకాలం నుండి పుష్కలంగా ఉన్నాయి. అది పరస్పరం విరుద్ధాలుగా కూడ కనబడుతున్నాయి. పీసిల్ ప్రసిద్ధమైనది రెండు. ఒకటి కేవలం భౌతిక దృష్టి, రెండవది కేవలం ఆధ్యాత్మిక దృష్టి. భౌతిక భావనలో ఆధ్యాత్మికానికి సామాన్యంగ అవకాశం ఉండదు. కాని - ఆధ్యాత్మిక భావనలో భౌతికానికి మాత్రం కొంత చోటు ఉంటుంది. భౌతిక భావనకు పాశ్చాత్య విజ్ఞానం అవలంబము. ఆధ్యాత్మిక భావనకు ప్రాచ్యజ్ఞాన విజ్ఞానాలు మూలాధారం - ముఖ్యంగ భారతీయ సనాతన ముని సంప్రదాయం జీవగ్రంథ. కాగా పాశ్చాత్యవిజ్ఞానానుసారంగా సూర్యుని గురించిన సద్బాంతులు క్లిష్ట నేటికి ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

అనాదియైన, అనంతమైన విశ్వరంగంలో కోట్లకొలది “హ్యోతిర్వశ్యములు” (గెలాక్సీలు) ఊహితమైన వేగంతో దూరదూరంగా పరుగులు తీస్తున్నాయి. వీటి గమ్యం స్పష్టంగా తెలియదు. మన భూగోళానికి కనిపించే “గెలాక్సీ”లో సుమారు పదివేల కోట్ల నక్షత్రాలుంటాయి. మన భూగోళానికి కనిపించే “గెలాక్సీ” “పాలపుంత” అనిఅంటారు. “సముద్రంలో ఇది ఒక నీటిబొట్టు” ఇందులో కూడ పదివేల కోట్లు నక్షత్రాలున్నట్లు అంచనా. ఆ నక్షత్రాలలోని ఒక నక్షత్రమే సూర్యుడు. “మహా పర్వత పంక్తిలో ఒక ఇసుక రేణువు” అన్న మాట. సతతము నుండుచున్న మహాగోళమే సూర్యుడు. ఈ గోళం యొక్క వ్యాసం ఎనిమిది అక్షల అరవై అయిదువేల మైళ్ళు. భూగోళం యొక్క వ్యాసానికిది పందరెట్లధికం. భూగోళానికి తొమ్మిది కోట్ల ముప్పది అక్షల మైళ్ళ దూరంలో సూర్యగోళం ఉంది. భూమి యొక్క ద్రవ్యరాశి కన్న సూర్యుని ద్రవ్యరాశి మూడుఅక్షల ముప్పది వేల రెట్లు అధికంగా ఉంటుంది. సూర్యకేంద్రంలోని వేడి కొన్ని కోట్ల డిగ్రీలు. సూర్యుడు స్వయం ప్రకాశం కలవాడు. ఇతని వెలుగే ఇతని కుటుంబంలోని గ్రహాలన్నిటికన్న వెలుగును కలిగిస్తుంది. భూమ్యాది గ్రహాలన్ని తమతమ కక్ష్యలలో సూర్యుని చుట్టు తిరుగుతున్నాయి.

ప్రతి గ్రహానికిన్ని సంభ్రమణ కాలమానం పేరు పేరుగి ఉంటుంది.. సూర్యుడే కేంద్రం. పరస్పరాకర్షణ శక్తి వలన ఈ పరిభ్రమణములు జరుగుచున్నవి. సూర్యుని, అతని చుట్టూ తిరిగే గ్రహాలను “సూర్యకుటుంబము” అని వ్యవహరిస్తారు. వాస్తవానికి సూర్యుడు కూడ తన “పాలపుంత” అనే

“గెలాక్సీ”లో తిరుగుతూనే ఉంటాడు. కావున “సూర్యకుటుంబాలు” కూడా కొన్ని వేల కోట్లు ఉండే అవకాశం ఉంది. వెలుతురు , ప్రాణశక్తి, వర్షం, వేడిమి, సూక్ష్మక్రిమి సంహారం , ఆరోగ్యం మొదలైనవి సూర్యుని వలన భూమిపై నివసించే జీవరాశికి కలిగే, ముఖ్య ప్రయోజనాలు. ఇటువంటి విషయాలన్నీ ఖగోళవిజ్ఞానంలో పొందుపరుపబడి ఉన్నాయి. ఇంకను పరిశోధనలు జరిపి విశ్వరహస్యాలను వెలికి తీస్తున్నారు విజ్ఞానులు. వారి దీక్ష అది. దీనినే “దౌతిక విశ్లేషణము” లేక “పదార్థ విశ్లేషణము” అని పిలుస్తారు. ఇది “శుష్కతర్కము” వంటిది. ఈ విధానంలో భావనకుగాని , దివ్య సంభావనకు గాని, ఆరాధనకు గాని, ఉపాసనకు గాని ఏమాత్రము చోటుండదు.

ఇటువంటి సంవిధానానికి పూర్తిగా వ్యతిరేకంగా ఉంటుంది భారతీయ మైన ఋషి దర్శనం. దీనిని “సమ్యక్దర్శనము” అని తాత్త్వికంగా వ్యవహరిస్తారు. “ఆత్మ - పరమాత్మ” అన్నది దీనిలోని ముఖ్యాతి ముఖ్యమైన తత్త్వము. అది అఖండానంద సంవిత్స్వరూపం - శుద్ధ బుద్ధ ముక్త చైతన్యాత్మకం - స్వయం ప్రకాశం - సర్వమూలకారణం - సర్వ సమర్థం - సర్వాంతర్యామి - అదొక్కటే ఉన్న వస్తువు “ఏకం సత్” ఆ సద్వస్తువే తన శక్తిచేత ప్రపంచంగా మారుతూ ఉంటుంది. అనేక నామరూపాలతో వ్యవహారాన్ని పొందుతూ ఉంటుంది. “విప్రా బహుధా వదన్తి” (జ్ఞానులు సద్వస్తువునే వేయి విధాలుగ వర్ణిస్తూ ఉంటారు). జగత్తులో ఆత్మకానిది ఏదీ లేదు. చరా చరం అంతా ఆత్మమయం. ఈ సత్యాన్ని అభ్యాసాతిశయంతోను, జ్ఞానవైరాగ్యాలతోను, ఒక్క మానవుడే తెలిసికొనగలుగుతాడు. ఆ తెలివే “సోహం బ్రహ్మ” (నేనే బ్రహ్మను) అన్న పరాకాష్ట. అదే అసలైన జ్ఞానం. అదే “సమ్యక్దర్శనము” మిగిలిందంతా అనిత్యమైన జీవ సామాన్యమైన వ్యవహారం మాత్రమే. వ్యవహారంలో కూడ పరమాత్మను గుర్తించడానికిన్ని, అనుసంధానం చేసి అనుభవించడానికిన్ని ఎన్నో ఉపాయాలను ఋషి సంప్రదాయం చూపింది. ఎక్కడెక్కడైతే తేజస్సు ఓజస్సు మహిమ సౌందర్యం మొదలైన గుణగణాలు రాశిభూతమై ఉంటాయో అక్కడక్కడ పరమాత్మ ఉనికిని గుర్తించవచ్చును.

“యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవహా|

తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోంశ సంభవమ్||” మొదలైన భగవద్గీతావచనముల తాత్పర్యం ఇదే. చెట్టు, పుట్ట, నది, సముద్రం, కొండ, కోన మొదలైన భౌతిక వస్తువుల నారాధించడంలోని రహస్యమిదే. అక్కడ ఆరాధ్యం ప్రాతిస్విక స్వరూపం కాదు. అంతర్యామియైన భగవత్స్వరూపం మాత్రమే. సత్యాన్నే

షణం, సత్యాను సంధానం, సత్యజ్ఞానం - అంటే ఇదే. అని వైదికార్కులు దృఢంగా విశ్వసించారు. వారి విశ్వాస మహా గంగా ప్రవాహమే అనున్మాతంగ భారతదేశంలో నేటికీ ప్రవహిస్తున్నది - ప్రవహించుగాక!

కాగ, ప్రాచ్య పాశ్చాత్య సత్యాన్వేషణ మార్గముల గమ్యం చివరకు ఒకటే అవుతుంది. సందేహం లేదు. కానీ అనుసరణ పద్ధతి వేరు. మహా వృక్షమైన మురి చెట్టు యొక్క విత్తనాన్ని పరిశీలించి, మిగిలిన అంశములకు పరిశీలనను ప్రాకించడం ప్రాచ్యపద్ధతి అయితే, చిగుళునుండి పరిశీలిస్తూ చిట్టచివరకు విత్తనంవరకు రావటం పాశ్చాత్య పద్ధతి అని, స్థూలంగా చెప్పుకోవచ్చు. రెండింటి ఖక్త్యం ఒకటి కాకతప్పదు. “నదీనాం సాగరో గతి!” ఈ అంశాన్ని “ఐన్‌స్టీన్” వంటి ఉత్తమోత్తమ విజ్ఞానులు విశదీకరించినట్లే అన్నారు.

పై సందర్భాన్ని బట్టి భారతీయ ఋషి సంప్రదాయం భౌతిక వ్యవహారాన్ని సమన్వయం చేస్తూ పారమార్థికమైన “అధ్యాత్మిక విశ్లేషణ”ను స్థిరపరచినదని గ్రహించవచ్చు. ఈ విశ్లేషణంలో కేవలం నిత్యవ్యవహారమే కాక, కావలసినంత మానసిక వ్యాపారానికి కూడా అవకాశం కలుగుతుంది. అనగా, ఉత్పేక్ష, ఊహ, భావన, ఆరాధన, ఉపాసన మొదలైన ప్రక్రియలకు సమగ్రమైన ప్రాంగణం ఏర్పడుతుందన్నమాట. సృష్టిలోని ఎటువంటి మహోజ్వలమైన పస్తువును చూచినా ప్రప్రథమంగా అద్భుతాశ్చర్య భావములున్ను, క్రమంగా ఆరాధనా భావమున్ను, కలిగి చివరకు “సోహమ్” అన్న అద్విత స్ర్తిలో పర్యవసిస్తుంది. ఇదే సూర్యుని విషయంలో సంభవించింది.

సనాతన సంప్రదాయం ప్రకారం , సూర్యుడు “అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, సోహంబ్రహ్మ” అని అనిపించుకున్నాడు. ఇక్కడ “అసావాదిత్యోబ్రహ్మ” అన్నది ఒక ప్రస్తానం. “సోహంబ్రహ్మ” అన్నది రెండవ ప్రస్తానం. ఇదే చరమ ఖక్త్యం. మొదటి ప్రస్తానాన్ని అనుసరించి వేదములలో వివిధములైన వర్ణనలు దెల్లివిరిసినవి. సూర్యుండలం, కిరణాలు, రంగులు, కాంతి, ఉష్ణం మొదలైన సహజ గుణాలను పురస్కరించుకొని వైదికార్కులు తమ భావనలను మనోహరంగా తీర్చిదిద్దినారు. ఉపమ, ఉత్పేక్ష రూపకం మొదలైన అలంకారాలు వారి వర్ణనలో పూర్తిగా స్థానం సంపాదించేయి. తరువాత రెండవ ప్రస్తాన ప్రక్రియ కూడా (పరమాత్మ భావన) ఎడనెడ ప్రస్థుటం చేయబడింది. “సూర్యుడు గ్రహాలకు అధిపతి, మహాతేజస్వి, విసుగు నసుగు లేకుండా లోకసంరక్షణార్థం అతడు ఎల్లప్పుడున్ను ప్రయాణం చేస్తూ, ప్రాణులకు యోగక్షేమాలను సమకూరుస్తూ ఉంటాడు. అతడే ప్రాణదాత, అతడే శక్తి సందాత. అతడే పోషకుడు. ముఖ్యంగా

అదోగ్యభాగ్యానికి అతడే అధిష్ఠానదేవత - సూర్యుడు లేకపోతే లోకానికి మనుగడే లేదు. అతనికి ఒక రథం ఉంది. దానికొకటే చక్రం. గుర్రాలు ఏడు, సారథి అరుణుడు, అరుణునికి కాళ్ళు లేవు” మొదలైనవి మొదటి ప్రస్తానానికి సంబంధించిన సారాంశములు. “సూర్యుడు సాక్షాత్తుగ పరమాత్మయే నామ రూపాలను స్వీకరించి, లోకశ్రేయస్సుకై అవతరించాడు. సతతం పాపన వలన క్రమంగా “తత్ త్వమసి” అన్న మహావాక్యార్థ బోధ కలిగి, చివరకు “సోహం బ్రహ్మ” అన్న అధ్యయస్థితికి చేరుకోవాలి.” మొదలైనవి రెండవ ప్రస్తానం యొక్క భావనా భాష్యములు. ఈ రెండు విధములైన ప్రవాహమున్న ప్రజలను పవిత్రం చేయాలనే తాత్పర్యంతోనే, ప్రధానమైన రెండు సూర్యోపస్తాన మంత్రాలను సంధ్యావందన ప్రక్రియలో కర్మ బ్రహ్మతత్వవేత్తలు పొందు పరచినారు. “మిత్రస్య చర్షణీ ధృత శ్రవో దేవస్య సాసనమ్” అన్నది మొదటి మంత్రం యొక్క మొదలు. “అనత్యేన రజసా వర్తమానో నివేశయన్నువృతం మర్త్యం చ” అన్నది రెండవ మంత్రం యొక్క ఆరంభం.

ఇటువంటి మహామహిమాన్వితమైన, గంభీరభావనా భావితమైన వర్ణనలతో వెలుగుతున్న మంత్రరాజములకు “మహోదధి” ఋగ్వేదము. ఒకానొక దేవతను ప్రశంసించే ఆర్షచ్ఛందో బంధము ఋక్కు. ఋక్కులతో పరిపూర్ణమైన వేదం ఋగ్వేదం. దీనిలో ఋషుల దివ్యభావనలు, వాక్కులున్ను, వెయ్యివిధాలుగా పరవళ్ళు తొప్పేసవి. ఇంద్రుడు, అగ్ని, సోముడు, వరుణుడు, సూర్యుడు మొదలైన ముప్పది ముగ్గురు దేవతలను స్తుతించే ఋక్కులు, సుమారు పదివేలు ఋగ్వేదంలో నేటికెన్ని దర్శనమిస్తాయి. ఋగ్వేదవర్ణనలే ఇతిహాస పురాణాలలోని శతసహస్రప్రాఖ్యానాలకు భిక్ష పెట్టినవి.

ఋక్సంహిత వర్ణించిన ముఖ్యమైన దేవతలలో సూర్యుడొకడు. సూర్య, సవిత్ర, మిత్ర, పూషన్ అను నాలుగు నామములు శీర్షికలుగ గల ఋక్కులు పరశ్చతంగ ఉన్నాయి. ఇంతటి ఋషి సంప్రదాయం, గురుపరంపర, విశ్వాసప్రాభవం, శ్రద్ధా వైభవం, ప్రత్యక్ష ప్రమాణమున్ను ఉన్నది కాబట్టే - సూర్యోపాసనము నిత్యకర్మలకు మకుటమై నాటికిని నేటికిని విరాజిల్లుతున్నది. “అపారహస్సంధ్యా ముపాసీత” (ప్రతిదినం సంధ్యావందనం తప్పక చేయాలి) అన్న ధర్మసూత్రం అందువల్లనే ఏర్పడింది. సంధ్యావందనం చేయనిదే వేరొక కర్మకు దేసికని యోగ్యతయే లేదు. కలుగదు. సంధ్యావందనమనగా సూర్యారాధనమే. ఆయా మంత్రములతో భౌతికంగాను, భావనామయంగాను, ఆధ్యాత్మికంగాను, సూర్యుని ప్రశంసించుచు, నమస్కరించుటయే. వైదికమైన ఈ ప్రక్రియను పౌరాణికంగా

కూడా తీర్చిదిద్ది - సామాన్యజనులు కూడా అనుసరించుటకు వీలగు మార్గంలో స్తోత్రాదులను అందించేరు అలనాటి మహానుభావులు కొందరు. వానిలో అతి ప్రసిద్ధమైన శ్లోకాలు రెండున్నవి.

1. ధ్యేయస్సదా సవిత్సమండల మధ్యపరీ

నారాయణ స్మరసిజాసన సంనివిష్టః ।

కేయూరవాన్మకర కుండల వాన్సిరీటీ

పోరీ హిరణ్మయ వపుర్భృత శంఖ చక్రః ।

(బంగారు శరీరమును కలిగి, శంఖ చక్రములను ధరించి, కిరీట కుండలాదులతో పద్మాసనంలో ఉన్న నారాయణుడే సూర్యమండల మందున్నాడు.).

2. నమస్సవిశ్రే జగదేక చక్షుషే

జగత్సూతి స్థితినాశహేతవే।

త్రయీమయాయ త్రిగుణాత్మ ధారిణే

విరించి నారాయణ శంకరాత్మనే॥

(సూర్యుడు బ్రహ్మ విష్ణు శివ స్వరూపుడు - సత్త్వరజస్తమోమయుడు - ఋగ్యజుస్సామాత్మకుడు - సృష్టి స్థితిలయ కారుడు - లోకైక చక్షువు - అతనినే నమస్కారము).

ఈ శ్లోకాలతోగాని, వీని భావాలుగల అనువాదాలతో గాని, (ప్రతిదినం నిద్ర లేచి ముఖం కడుగుకుని) సూర్యుని ధ్యానించే జనులు నేటికెని (అతీతం కులమైన నవ్య సమాజంలో) కోట్లకొలది ఉన్నారు. దీనివలన సూర్య ప్రశస్తి ప్రకటితమవుతున్నది. ఇంతటి నిత్యారాధనా సౌభాగ్యం వేరొక దేవునకు లేదన్నను అతిశయోక్తి కాజాలదు.

- తథాస్తు॥

ప్రకృతం : వైదికమైన మంత్రములతో కల్పోక్తమైన పద్ధతులతో ఆచరించే సూర్యోపాసనా ప్రక్రియకే “సౌరము” లేక “మహాసౌరము” అనిపేరు ‘సూర’ అను శబ్దం కూడా సూర్యుని బోధిస్తుంది. “సూరునకు సంబంధించినది” సౌరము. ఋగ్వేదము యొక్క పది మండలాలలోను ఉన్న సూర్యదేవతాకమైన మంత్రాలలో ముఖ్యమైన మంత్రాలను ఏర్పికూర్చిన మంత్రమండలమిది. ఇందులో ఇంచు మించు అరవై అయిదు ఋక్కులున్నవి. ఈ ప్రక్రియను

అచరిస్తే అయురారోగ్యశ్వర్యాది సకల సంపదలును సమకూరును ముఖ్యంగా ఆరోగ్య భాగ్యానికేది “అమృతమే” సందేహం లేదు. వేదాలలోను, ఇతిహాస పురాణాదులలోను, సమకాల సమాజంలోను కూడా ఈవిషయాన్ని సమర్థించడానికి అసంఖ్యాకమైన దృష్టాంతాలు కనబడుతున్నాయి.

సౌరమునకు శ్రీసాయణాచార్యులు వ్రాసిన భాష్యం (వ్యాఖ్యానం) చిర కాలంగా, అనూచానంగా, ప్రకాశిస్తున్నది. కాని అది అందరకును అందుబాటులో ఉండదు గదా! అందువలనే ఆంధ్రులందరకును అందుబాటులో ఉండాలనే సత్సం కల్పంతో డాక్టర్. వేదుల సుబ్రహ్మణ్యంగారు, సౌరమునకు ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములను వ్రాసి ప్రకటించారు. వారి కృషి ప్రశంసార్హమైయున్నది.

శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యంగారు నా ప్రయశిష్య రత్నములలో ఒకరు నాయందు ఎనలేని భక్తి ప్రపత్తులను పెంచుకొన్నారు. వారు ఈ కృతికి భూమికను వ్రాయ గోరడం. శైషోపాధ్యాయుకా సంబంధ సౌభాగ్యమే. అందువలనే ఆనందంతో అంగీకరించి సముచితమని తోచిన కొన్ని మూలలను వ్రాసినాను. ఆవశ్యకమైన వైదిక గ్రంథములకు ఆంధ్రాను వాదములను, వివరణములను, వ్యాఖ్యలను వ్రాయుటయు, ప్రచురించుటయును ఈ కృతికర్త యొక్క ముఖ్యమైన దీక్షయై ఉన్నది. ఆ దీక్షతోనే “శిక్షలు, నిరుక్తము, తైత్తిరీయ ప్రాతిశాఖ్యము మొదలైన గ్రంథాలను ఇదివరకే ప్రకటించియున్నారు. వీరి వైదిక దీక్ష విద్యజ్ఞున విశిష్ట శ్లాఘా పాత్రము కాక తప్పదు. వీరి గ్రంథాలను ముద్రించుటకు శ్రీ తిరుమల - తిరుపతి దేవస్థానము వారు సకల సాహ్యమును చేయుచున్నారు. అది వారి కర్తవ్యాలలో ఒకటి గదా!” చేయకపోతే వింతగాని, చేస్తే వింత అవుతుందా! అన్నది మావంటివారి అభిసంధి. ఆ విధమైన సాహాయ్యం వర్తిల్లుగాక! శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యంగారి ప్రకృత రచనలో ఒక విశేషం కూడా ఉంది. దీనిని చివరనే చెప్పాలని తోచింది. మూలమును, సాయణభాష్యమును కూడా ఒక్క ప్రక్క చేర్చి యున్నారు. పరిశీలకులకిది వనికే వస్తుంది. ఇటువంటి గ్రంథాలను పదిం బదిగా రచించి ప్రకటించుటకు తగిన సాధన సంపదను, కృతికర్తకు సతతము ప్రసాదించుమని శ్రీ తిరుమలేశుని సదా ప్రార్థింతును.

అప్పల్ల సోమేశ్వర శర్మ

తే 3-12-1989

6. మహాసార పారాయణ విధానము.

[ఉపనయన మొందిన బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్యులు, సంధ్యావందన మాచరించిన తర్వాత ఈ పారాయణ మాచరించవలెను.

శూద్రులు (ఉపనయనముకాని వారు, ఉపనయనార్హత లేనివారు) వారు స్వయముగ పారాయణ చేయుటకంటె, ఎవరి చేత నైనను - అనగ కులగురువు చేత పురోహితుని చేతగాని తమ తరపున పారాయణ చేయించుకొనుట మంచిది.

అట్లుకాక, వారే స్వయముగ పారాయణ చేసుకొనదలచినచో ముందుగ స్నానాదికముల నాచరించి, ఇష్టదేవతా పూజను, ప్రార్థనలను చేసి, కొన్ని స్తోత్ర శ్లోకములను పఠించిన తర్వాత ఈ సార పారాయణము చేయవచ్చును. కాని అట్టివారికి స్వల్ప ఫలము మాత్రమే వచ్చునని పెద్దల వాక్కు. అయినను నిశ్చల భక్తితో పారాయణ చేయగల్గిన వారికి, వారి దీక్షనాధారము చేసికొని ఫలము లభించును.

ఈ సారి మంత్ర పారాయణము. సూర్యునికెదురగి ఉష్ణ కాలమందు చేయుట ఉత్తమము. అట్టి అవకాశము లేనిచో, ఇంట్లో దేవతా గృహమందు, పూజామందిరమున కెదురుగ సూర్యుని ప్రతిమనో బొమ్మనో, చిత్రమునో Photo లేక మహాసార మంత్రమును గాని యుంచుకొని, దానియందు సూర్యునాబోవు నించి, అర్పించి, తర్వాత ఈ పారాయణము చేయుట శ్రేష్ఠము.

అన్నిటికంటె ముఖ్యము శ్రద్ధ - దీక్ష - భక్తి, వీనిని కల్గిన వారు ప్రతిదినము చేళ తప్పకుండ, నియతముగ కేవలం మంత్ర పారాయణములు నైనను చేసుకొనవచ్చును. ఏ ప్రార్థనా ఫలితమైనను, ఆప్రార్థనను చేయు వ్యక్తి యొక్క పవిత్ర హృదయము, దృఢమగు దీక్ష, నిశ్చలమగు భక్తి, నిరంతర శ్రద్ధలవై నాధారపడియుండును. కనుక దైవ ప్రార్థన చేయువారు, నిష్కల్మష చిత్తము గల్గి, నిశ్చల మనస్సుతో, దృఢమగు భక్తితో ప్రార్థనలు పూజలు సలు పవలెను.]

హరిః ఓమ్! ఆచమ్య!

కేశవాయ స్వాహా - నారాయణాయ స్వాహా - మాధవాయ స్వాహా -
- గోవింద - విష్ణో - మధుసూదన - త్రివిక్రమ - వామన - శ్రీధర -
హృషీకేశ - వద్మనాభ - దామోదర - సంకర్షణ - వాసుదేవ - ప్రద్యుమ్న

- అనిరుద్ధ - పురుషోత్తమ - అభోక్షుః - నారసింహ - అమృత - జనార్దన-
ఉపేంద్ర - హరే - శ్రీకృష్ణాయ నమః॥

ఓం, ఉత్తింశ్శంతు భూతపిశాచాః । ఏతే భూమి భారకాః । ఏతేషామపి
రోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే॥ ఓం భూః । ఓమివః । ఓం సువః । ఓం
జనః । ఓగుం సత్యం । తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య దీమహిః ధియో
యోనః ప్రచోదయాత్॥ ఓ మాహా జ్యోతిరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువ
స్సువరోమ్॥ మమోపాత్త దురితక్షయ ద్వారా, శ్రీ పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం
శుభే శోభన ముహూర్తే మహా విష్ణో రాజ్యయా ప్రవర్తమానస్య అద్యబ్రహ్మణః
ద్వితీయ పరార్తే శ్వేత వరాహ కల్పే - వైవస్వత మన్వంతరే - కలియుగే
- ప్రథమపాదే - జంబూ ద్వీపే, భరతవర్షే, - భరతఖండే - మేరోర్తక్షిణ
దిశాగే - శ్రీశైలస్య ఉత్తరదేశే - గంగా కావేరి కృష్ణా, గోదావరి మధ్యే -
స్వ వాస గృహే - శ్రీ సూర్యనారయణసన్నిధౌ - అస్మిన్వర్తమాన వ్యావహారిక
చాంద్రమానేన - సంవత్సరే, - ఆయనే, - ఋతౌ, - మాసే - పక్షే -
తిథౌ - వాసరే, శుభ నక్షత్ర, శుభయోగే, శుభకరణే - ఏవం గుణ విశేషణ
పిశిష్టాయాం, శుభతిథౌ శ్రీమూన్ - గోత్రం - నామధేయ - ధర్మపత్నీ
సమేత- శ్రీమత- - గోత్రస్య, - నామధేయస్య, ధర్మపత్నీ సమేతస్య మమ
ఇహజన్మని జన్మాంతరకృత మహాపాతకోపపాతక సమస్తదురిత క్షయద్వారా శ్రీ
సవితృ దేవతాముద్దిశ్య, మమ శరీరే వర్తమాన, వర్తిష్యమాణ సమస్తరోగ నివ
రణ ద్వారా ప్రీప్రమేవ ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాఽ వృద్ధ్యర్థం. [ధర్మార్థకామమోక్ష
రూప చతుర్విధ ఫల పురుషార్థ సేద్ధ్యర్థం,] శ్రీ సవితృ సూర్యనారయణ దేవతా
ప్రీత్యర్థం మహాసౌర మంత్ర పారాయణ మహం కరిష్యే!

అథ సౌర్యాణాం మంత్రాణా మృక్పంఖ్య ఋషి దేవతాశ్చందాంస్యను
క్రమప్రార్థనామ్॥

ప్రథమ భాగము :

7. మహా సౌర మంత్ర పాఠము

పర్ణము - 1

ఓం! “ఉదుత్యం జాతదేదసం” ఇతి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య కణ్య
పుత్రః ప్రస్కణ్యః ఋషిః । సూర్యోదేవతా! నవాద్యా గాయత్రీ ఛందః! “ఉర్ద
యతమసస్పరీతి” చతస్రోనుష్టుభః! “ఉర్ద్యం సద్యే” త్యయం తృచ్ఛో రోగమ్ము!
ఉపనిషదం త్వార్ధర్చో ద్విషమ్ము!]

1. ఉదుత్యం జాతదేదసం దేవం పహిన్తి కేతవః ।
దృశే విశ్వా¹య సూర్యమ్ ॥
2. అపత్యే తాయవో² యథా సక్షత్రా³ యన్వక్తుభిః ।
సూరాయ విశ్వ⁴చక్షసే॥
3. అదృశమస్య కేతవో⁵ విరశ్మయో⁶ జనాగుం అను ।
భ్రాజన్తో అగ్నయో⁷ యథా ॥
4. తరణీ⁸ ర్విశ్వ దర్శతో⁹ జ్యోతిష్కృదసి సూర్య
విశ్వమా¹⁰ ఛాసి రోచసమ్॥
5. ప్రత్యజ్ఞో¹¹ దేవానాం¹² విశః¹³ ప్రత్యజ్ఞో¹⁴గు దేష్టి మాసుషాన్ ।
ప్రత్య జ్వశ్వుం¹⁵ స్వర్తశే॥
6. యే నా¹⁶ పావక చక్షసా¹⁷ భురణ్యన్తుం జనాగుం అను!
త్యం పరుణ పశ్యసి॥
7. విద్యామేష్టి¹⁸ రజస్త్విభవో¹⁹ మిమానో²⁰ అక్తుభిః!
పశ్యజ్ఞాన్మాని²¹ సూర్య ॥
8. ప్రప్త్యా²² వారితో²³ రథే²⁴ పహన్తి²⁵ దేవ సూర్య
శోచిష్కే²⁶శం విచక్షణ॥
9. అయుక్త²⁷ సప్త శున్దువః²⁸ సూరో²⁹ రథస్య³⁰ నప్త్యః!
తాభిర్యాతి³¹ స్వయుక్తిభిః॥
10. ఉర్ద్యయం తమసస్పరి³² జ్యోతిష్కృన్త³³ ఉత్తరమ్ ।
దేవం దేవత్రా³⁴ సూర్యమగన్తు³⁵ జ్యోతి³⁶ రుత్తమమ్॥

11. ఉద్యన్నద్య మిత్రమహి అరోహస్సుత్రాం దివమ్ |
హ్యుద్రోగం మమ సూర్య వారిమాణం చ నాశయ ||
12. శుకేషు మే హరిమాణం రోషణాకాసు దధ్యసి |
అథో హరిద్రవేషు మే హరిమాణం నిదధ్యసి ||
13. ఉదగా దయమాదిత్యో విశ్వేన సహసా స్రవ |
ద్విషస్తం మహ్యం రంధయ న్యో అహం ద్విషతే రథమ్ ||

పర్ణము - 2

["చిత్రం దేవానా ముదగాదసీకమితి" పడర్నస్య సూక్తస్య అంగీకరింపుత్రీ-
కుత్స్య ఋషిః | సూర్యోదేవతా | త్రిష్టుప్చందః | మహాసార పారాయణే సూర్యోప-
స్తానే వినియోగః ||]

14. చిత్రం దేవానాముదగాదసీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః |
అప్రా ద్యావౌపుథివీ అస్తదిక్షం సూర్య అత్మా జగత్తస్థుషశ్చ ||
15. సూర్యోదేవీ ఋషసం రోచమానాం మర్వోసయోషా ముద్యేతి షశ్చతే |
యత్రాసరో దేవయన్తో యుగాసి వితన్వతే సతి భద్రాయ భద్రమ్ ||
16. భద్రా అశ్వౌ హరితం సూర్యస్య చిత్రా వితగ్వా అమమాద్యాసః |
సమన్వన్తో దివ అపృష్ఠమస్త్రా వరిద్యావౌ పుథివీ యంతిసద్యః ||
17. తత్సూర్యస్య దేవత్వం తస్మహిత్యం మద్యాకర్తృర్విత్తతం సంజఘాతః |
యదే దయుక్త వారితః సధస్తా దాద్రాత్రి వాసస్తమతే సిమస్మై ||
18. తస్మిత్రస్య వరుణస్యాభిజత్తే సూర్యో రూపం కృణుతే ద్యౌరువస్తే |
అస్త మస్య దృశ దస్య పాజః కృష్ణ మన్యద్ధరితః సంభరన్తే ||
19. అద్యా దేవా ఉదితా సూర్యస్య నిరంహసః పిప్రుతా నిరవద్యాత్ |
తన్నో మిత్రో వరుణో మామహన్తామదితిః సంఘః పుథివీ ఉతద్యాః ||

పర్ణము - 3

["ఇంద్రం మిత్రమి"తి ద్వయోర్మస్త్రయోః షాచధ్యపుత్రో దీర్ఘతమః ఋషిః |
సూర్యోదేవతా | త్రిష్టుప్చందః ||]

20. ఇన్ద్రమ్మిత్రం వరుణమ్ని మాహారథో దివ్య స సువర్ణో గరుత్మాన్ |
ఏకం సద్విప్రా జహధా వదం త్వగ్నిం యమం మాతరి శ్వాన మాహా ||

21. కృష్ణం నియానం వారయః సువర్ణా అసో వసానా దివముత్పతన్తి |
త అవప్రతంతనా దృతస్యా దిద్భుతేన పృథివీ వ్యుద్యతే ||

పర్ణము - 4

[“హగ్ంసశ్శుచిషది”త్యేకస్యా ఋచ్ గౌతమపుత్రో వాచుదేవః ఋషిః |
సూర్యోదేవతా జగతీ ఛందః ||]

22. హగ్ంసశ్శుచిషద్యసు రస్తదిక్ష సద్దోతా వేదిష దతిథి ర్దురోణసత్ |
వృషద్యరస దృత సద్వ్యోమ స ద్రబ్దా గ్ంజా ఋతజా అద్రిజా ఋతమ్ ||

పర్ణము - 5

[“యత్త్వా సూర్యే”త్యస్య మంత్రస్య భూమిపుత్రో అత్రిః ఋషిః | సూర్యో
దేవతా | అనుష్టుప్చందః ||]

23. యత్త్వా సూర్య స్వర్చానుస్తమసా ఏధ్యామరః |
అక్షేత్రచిద్యథా ముగ్ధో భువనాన్యది ధయుః ||

పర్ణము - 6

“యదద్యే” త్యేకో “ఋగ్సర్వ” ఇతి తిస్ర “ఉద్యతీతి”, చతస్రోర్ధర్వశ్చ
ఏతాసాం ధైత్రావరుణ పుత్రః వసిష్ఠః ఋషిః | సూర్యోదేవతా | త్రిష్టుప్చందః ||

24. యదద్య సూర్య బ్రహ్మానాగా ఉద్యప్తిత్రాయ వరుణాయ సత్యమ్ |
వయం దేవత్రాదితే స్యామ తప ప్రియాసో అర్యమస్మగిస్తః ||

పర్ణము - 7

25. ఉత్సూర్యో బృహదర్చిష్య శ్రేత్పురు విశ్వా జనీమ మాసుషాణామ్ |
సమో దివా దదృశే రోచమాన్తః క్రత్వా కృతః కర్పభిర్భూత్ ||

26. స సూర్య ప్రతి పురో న ఉద్గా ఏభిః స్తోమేభి రేతశేభిరేవైః |
ప్ర నో మిత్రాయ వరుణాయ వోచో నాగసో అర్యష్టే అగ్నే చ ||

27. విసస్సహస్రం శురుధో రదం తప్తుతాపానో వరుణో మిత్రో అగ్నిః
యచ్ఛన్తు చంద్రా ఉపమం నో అర్కమాన్తః కామం పూపురన్తు సప్తహామ్॥

పర్ణము - 8

28. ఉద్వేతి సుధగో విశ్వచక్షా సాధారణః సూర్యో మాసుషాణామ్ ।
చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్య దేవశ్యరేవ యఃసమ వివృక్తమాంసి॥
29. ఉద్వేతి ప్రసవితా జనానాం మహాస్నేతు రద్ధవః సూర్యస్య ।
సమానం చక్రం పర్యావివృత్తస్య దేతో వహతి ధూర్వు యుక్తః॥
30. చిభ్రాజమాన ఉషసా ముపస్థా ద్రేచైరుదేత్యసు మద్యమాంసః ।
ఏష మే దేవః సవితా చచ్ఛన్తు యః సమానం న ప్రమినాతి ధామ॥
31. దివో రుక్మ ఉర్వు చక్షా ఉదేతి ధూరే అర్తస్తరణి రాగ్రిజ మాంసః ।
నూనం జనాః సూర్యేణ ప్రసూతా అయన్నర్థాని క్షణవన్నపాంసి॥
32. యత్రా చక్పరమ్పతా గాతుమస్మై శ్వేనో న దియ స్పన్వేతి పాథః॥

పర్ణము - 9

[“ఉదుత్యద్దర్శితమి”తి త్ర్యర్చస్య సూక్తస్య మైత్రా వరుణ పుత్రో వసిష్ఠః
ఋషిః సూర్యోదేవతా అద్యా బృహతి ద్వితీయా సతోబృహతి తృతీయా
పురుఉష్టిక్పందాంసి॥]

33. ఉదుత్యద్దర్శితం వపుర్దివ ఏతి ప్రతిహ్వరే ।
యదీమాశుర్వహతి దేవ ఏతతో విశ్వస్మై చక్షునే అరమ్॥
34. శీర్ష్ణః శీర్ష్ణో జగతస్త స్థుప్త స్పతిం సమయా విశ్వమా రజః ।
స్తప్త స్వసారః సువితాయ సూర్యం వహన్తి వారిత్ రథః॥
35. తచ్ఛక్తు ర్దేవ హితం శుక్రముచ్చరత్ ।
పశ్యేమ శరదశ్శతం జీవేమ శరదశ్శతమ్॥

పర్ణము - 10

[“బణ్మహాని”తి ద్వయోర్మంత్రయో భార్గవో జమదగ్నిః ఋషిః ।
సూర్యోదేవతా భార్గవ ప్రగాథశ్చందః॥]

36. బట్టాహా గొం అసి సూర్య బలాదిత్య మహాగొం అసి!
మహాస్తే సతా మహిమా పసస్య తేద్యా దేవ మహాగొం అసి॥
37. బల్ సూర్య శ్రవసా మహాగొం అసి సత్రా దేవ మహాగొం అసి!
మహ్నా దేవా నా మసుర్యః పురోహితో చిఘ జ్యోతి రదాఘమ్॥

పర్ణము - 11

[“సమో మిత్రస్యే”తి ద్వాద శర్యస్య సూక్తస్య సూర్యపుత్రో అభితవః
ముషి. సూర్యోదేవతాజగతి ఛందః దశమీ త్రిష్టపః॥]

38. సమో మిత్రస్య వరుణస్య ఛక్రసే మహాదేవాయ తద్భుతం సపర్యతా
దురారే దృశే దేవజాతాయ కేతవే దివస్తుత్రాయ సూర్యాయ శంసత॥
39. సా మా సత్వోక్తిః పరిపాతు విశ్వతో ద్యావా చ యత్ర తతన్నహోని చ
విశ్వమస్యన్ని విశతే యదేజతి చిశ్వాహోహో చిశ్వాహోదేతి సూర్యః॥
40. స తే అదేవః ప్రదిష్ నివాసతే యదేతశేభిః పతరై రథర్యసి
ప్రాచిన మస్యదసువర్తతే రజ ఉదన్వేన జ్యోతిషా యాసి సూర్యః॥
41. యేస సూర్య జ్యోతిషా బాధసే తమో జగచ్చ విశ్వముదియర్షి భానునా
తేనాస్యద్విత్వా మసి రామనాహతి మహామీవా మప ద్రుష్వప్స్వం సువ ॥
42. విశ్వస్య హి వ్రేషితో ధక్రసి వ్రత మహాలయస్తుచ్చరసి స్వధా అను
యదద్యత్వా సూర్యోష్ఠ బ్రహమహ్నై తం నో దేవా అను మంసీరత
క్రతుమ్॥
43. తం నో ద్యావా పృథివీ తన్న ఆవ ఇంద్రః శ్రుణ్వస్తు మరుతో హవం వచః॥
మా శూనే భూమి సూర్యస్య సందృశి ఇంద్రం జీవన్తో జరణా మశీమహి॥
44. చిశ్వాహో త్వా స్తమనసః సు ఛక్రసః ప్రజావన్తో అనమీవా అనాగసః॥
ఉద్యస్తం త్వా మిత్రమహా దివేదివే జ్యోష్ణీవాః ప్రతి పశ్యేమ సూర్యః॥
45. మహి జ్యోతిర్పి భ్రతం త్వా చిచ్ఛణ భాస్వస్తం చక్రమే చక్రమే మయః॥
అరోహస్తం బృహతః పాజస్తస్పరి వయం జీవాః ప్రతిపశ్యేమ సూర్యః॥
46. యస్యతే చిశ్వా భువనానితేతునా ప్రచేరతే నిచవిశ తే అక్తుభిః॥

అనాగాస్త్రేన పారికేశ సూర్యాహ్నమ్నా నో వస్యసా వస్యసోదిహి॥

47. శంనో భవ చక్షసా శంనో అహ్న శం భానునా శంహిమా శం ఘృణేనా
యథా శమద్భ్య చృమసద్దురోణే తత్సూర్య ద్రవిణం ధేహి చిత్రమ్॥
48. అస్మాకం దేవా ఉభయాయు జన్మనే శర్మయచ్ఛతి ద్వివదే చతుష్పదే
అదత్విజదూర్తయమాన మశితం తదస్మే శం యో రరపో దధాతన॥
49. యద్యో దేవాశ్చక్రమ జిహ్వయా గురుమనసో వా ప్రయతి దేవహేలనమ్
అథావా యో నో అభి దుచ్ఛునాయతే తస్మిన్దేవో వసవో నిధేతన॥

పర్లము - 12

[“సూర్యోన” ఇతి పంచర్చస్య సూక్తస్య సూర్యపుత్రో “ చక్షుః”
ఋషిః । సూర్యోదేవతా గాయత్రీ ఛందః॥]

50. సూర్యో నో దివస్పాతు వాతో అస్తధిక్షాత్!
ఆగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః ॥
51. జోషా నవితర్యస్య తే హరః శతం సవాగ్ం అర్హతి ।
పాహి నో ది ద్యుతః పతంత్యాః॥
52. చక్షుర్నో దేవస్సచితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః
చక్షుర్ణాతా దధాతు సః॥
53. చక్షుర్నో దేవస్సచితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః ।
చక్షుర్ణాతా దధాతు సః ॥
54. సు సందృశం త్వా వయం ప్రతి వశ్యేమ సూర్య
ది వశ్యేమ స్తుచక్షసః ॥

పర్లము - 13

[“విభ్రాడ్భుహది”తి చతుర్ ఋచస్య సూక్తస్య సూర్యపుత్రో విభ్రాభృషిః
సూర్యో దేవతా జగతి ఛందః అన్వాప్రసార వక్త్రమ్॥]

55. విభ్రాడ్భుహతిపతు సోమ్యం మద్వాయుర్దధద్భజ్ఞ పతావహితమ్
వాతజాతో యో అభిరక్షతి త్మసా వ్రజాః పుపోష పురుధా విరాజతి॥

56. విప్రబాధ్యుహతుస్సచ్చతం వాజసాతమం ధర్మాజ్ఞివో ధరుగో సత్యమర్పితమ్ |
అమిత్రవరో వృత్రహో దస్యహస్తమం జ్యోతిర్వజ్జే అసురహో సపత్నహో ||

57. ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరుత్తమం
విశ్వజిడ్ఠసజదుచ్యతే బృహత్ |
విశ్వప్రా జ్ఞాప్రో మహిసూర్యో దృశ ఉరు
పప్రథే సహజిజ్ఞో అచ్యుతమ్ ||

58. విప్రబాజ్ఞాం జ్యోతిషా స్వారగచ్ఛో రోచసం దివః |
యేనేమా విశ్వా యవనాస్సచ్చతా-విశ్వకర్మణా విశ్వదేవ్యావతా ||

పర్ణము - 14

[“అయం గౌ”తి త్వరస్య సూక్తస్య సార్యరాక్షీ ఋషిః | సూర్యో
దేవతా గాయత్రీ చందః ||]

59. అయం గౌః పృశ్నిరక్ర మీదసదన్మాతరం పురః |
పితరం చ ప్రయన్ స్వే ||

60. అస్తశ్చరతి రోచనాస్య ప్రాణాదహవతి |
వ్యఖ్యస్మహిషో దివమ్ ||

61. త్రింశద్దామ విరాజతి వాక్పతంగాయ ధీయతే |
ప్రతివస్తోరహద్యభి ||

పర్ణము - 15

[“ఋతం చే”తి త్వరస్య సూక్తస్య మధుచ్ఛందసోః మమర్షణా ఋషిః |
భావవృత్తో దేవతా అనుష్టుప్చందః ||]

62. ఋతంచ సత్యం చాబీధ్ధా తప్రసోధ్యజాయత |
తతో రాత్ర్యజాయత తతస్సముద్రో అర్ణవః ||

63. సముద్రా దర్ణవాదధి సంవత్సరో అజాయత |
అహో రాత్రాణి విదధ ద్విశ్వస్య విషతో వశి ||

64. సూర్యా చంద్రమసౌ ధాతా యథాహూర్వమ కల్పయత్ |
దివం చ పృథివీం చాస్త రిక్ష మథో స్వే ||

“సవితాపశ్చతాది”తి ఏకస్యార్చః ధానాకులుశః ఋషిః|
విశ్వేదేవాః దేవతాః త్రిష్టుష్పదః||

65. సవితా పశ్చతాత్సవితా పురస్తాత్సవి తోత్తరాత్తాత్సవి తాఽధరాత్తాత్|
సవితా నస్సునతః సర్వతాతం సవితా నో రాసతాం దీర్ఘమాయుః||
ఓం|| ఇత్యే తన్మహా సౌరమంత్ర పారాయణఫలం
శ్రీ సవితృ సూర్యనారాయణార్పణమస్తు|| తత్సత్||

అథ శాంతి పాఠః :

ఓం భద్రంకర్ణేభిః శృణుయామదేవాః| భద్రం పశ్యేమాక్షిభి ర్యజత్రాః|
స్తైరైరంగై స్తుష్ట వాగుం సంతనూభిః| వ్యశేమ దేవహితం
యదాయుః| స్యస్తి న ఇన్ద్రో పుర్త శ్రవాః| స్యస్తి నః పుషా
విశ్వవేదాః| స్యస్తి న స్తార్క్ష్మ అరిష్టనేమిః|
స్యస్తి నో బృహస్పతి ర్దధాతు|| ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః||

ఓం శాంతా పృథివీ శివమన్తర్దిక్షం ద్యౌర్నో దేవ్య భయన్నో అన్తు|
శివా దిశః ప్రదిశ ఉద్దిశో న ఆసో విశ్వతః పరిపాంతు సర్వతః||
ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః||

ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అన్యగ్నయే నమః పృథివ్యే నమ ఓషధీభ్యః|
నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో విష్ణవే మహతే కరోమి||
ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః||

అథ మహాసౌర పారాయణ ఫల శ్రుతిః

షష్టిర్పు చోఽర్ధర్పశ్చ ఏతాసాం సౌర్యాణాం శ్రీ సూర్య ఏవ దేవతా|
అన్యమేకం సూక్త మాత్మన స్తవం మన్యంతే|| య ఋషి స్సోహ మితి
ధ్యాతవ్యమ్||
య ఏతేన సౌర్యేణ సూక్తేన శ్రీసూర్య మహా రహ ముపలిప్యంతే తే
ధన ధాన్య బహురత్న వంతః, నిర్వాధివంత, ఆయుష్యవంత ఆరోగ్యవంతో
న్నాద్యవంతో రయివంతో బలవంతో బహుపుత్రవంతః భవన్తి||
సదాగృహే పాషక్సయార్ధీ, వ్యాధి నాశనార్ధీ శత్రునాశనార్ధీ జీవి
తార్ధీ పుత్రార్ధీ మోక్షార్ధీ ధనార్ధీ చ కుర్వీత శ్రీ మహా సౌర పారాయణ
మహారహః|| య ఏవం కుర్యాత్ స శ్రీ సూర్యస్యేవ సాయుజ్యం
సరూపతాం సలోకతా మశ్నుతే|| ఓం తత్సత్||

ద్వితీయ భాగము :

8. మహాసౌర సౌరభము

(అర్థ వివరణములు)

మహాసార మంత్రము - 1

ఉదు త్వం జాత వేదసం దేవం వహన్తి కేతవః ।

దృశే విశ్వాదు సూర్యమ్ ॥

పదపాఠము :

ఉత్ । ఊమ్ ఇతి । త్యమ్ । జాత-వేదసమ్ । దేవమ్ । వహన్తి ।
కేతవః । దృశే । విశ్వాదు । సూర్యమ్ ॥

సాయణ భాష్యము :

కేతవః ప్రజ్ఞావక్తాః సూర్యాశ్వా యద్వా సూర్యరశ్మయః సూర్యం సర్వస్య
ప్రేరకమూదిత్యముద్యహన్తి॥ ఊర్ధ్వం వహన్తి॥ ఉ ఇతి పాదపూరణః । ఉక్తంచ
మితాక్షరేష్వనర్తకాః కమీమిద్వితి. (ని. 1-9) కి మర్తవః విశ్వాదు విశ్వస్మై
భువనాయ దృశే ద్రష్టుమ్॥ యథా సర్వేజనాః సూర్యం పశ్యన్తి తథోర్ధ్వం
వహన్తిత్యర్థః॥ కీదృశం సూర్యమ్॥ త్వం ప్రసిద్ధం జాతవేదసం జాతానాం ప్రాణినాం
వేదితారం జాత ప్రజ్ఞం జాతధనం వా దేవం ద్యోతమానమ్॥ అత్ర నిరుక్తమ్॥
ఉద్యహన్తి తం జాతవేదసం దేవమశ్వా కేతవో రశ్మయో వా సర్వేషాం
భూతానాం సందర్శనాయ సూర్యమ్॥ నిరుక్తం 12- 15॥ ఇతి॥ జాతవేదసమ్॥
జాతాని వేత్తితి జాతవేదాః॥ దృశేదృశే విఖ్యేచ (పా 3-4-11) ఇతి తుమర్తే
నిపాతితః॥ (బుక్ 1-50-1)

వాక్యాన్వయము :

కేతవ త్వం జాతవేదసం దేవం సూర్యం విశ్వాం దృశే ఉద్వహన్తి॥

ప్రతిపదార్థము :

కేతవ = జండాలు, అనగ సూర్యుని రాకను తెలియచేయు సూర్యా శ్వములు, త్వమ్ = ప్రసిద్ధుడు - సర్వవిదితుడును, జాతవేదసమ్ = పుట్టిన ప్రతి ప్రాణిని గురించి తెలిసినవాడును, దేవమ్ = మిక్కిలిగ ప్రకాశించువాడును. సూర్యమ్ = సర్వలోకములను ప్రేరేపించు వాడునగు ఆదిత్యుని, విశ్వాం దృశే = సర్వలోక దర్శనమునకు, ఉత్ వహన్తి = మీదుగ ఎత్తి చూపుచున్నవి.

జండాలు ఒక వ్యక్తిని గురించిగాని, ఒక సద్భావమును గాని తెలియచేయును. జండాల రాక అట్టి వ్యక్తుల రాకను తెలియచేయును. ప్రకృతమున కేతు శబ్దముచే సూర్యాశ్వములు చెప్పబడినవి.

సర్వస్తుత్వంధగు ఆదిత్యుడు మిక్కిలి ప్రసిద్ధి నొందినవాడు. దానాది గుణ సంపన్నుడు. మిక్కిలిగ ప్రకాశించుచు, ప్రకాశింపచేయు స్వభావము కలవాడు. దేవగణైశ్చ మనుష్యైశ్చ పశు వృక్షీ శ్రీమి కీటకాది సమస్త జీవుల నెరింగినవాడు. సర్వప్రాణులను తమ తమ కార్యములందు ప్రేరేపించి, నియోగించువాడు. అట్టి మహత్తరమగు సూర్యభగవానునకు సమస్త లోకములు కన్పించునట్లు (అతడు సర్వలోకములకు కనిపించునట్లుగను), అతని రాకను తెలియజేయుటలో కేతువు లుగ (జండాలుగ) నున్న అశ్వములు అతనిని మిక్కిలిగ మీదకు ఎత్తి చూపుచున్నవి.

“అట్టి సూర్యునకు నమస్కారము” అని భావము. (1)

మహాసార మంత్రము - 2

అపత్యే తాయవో యథా । నక్షత్రా యన్త్యక్తుభిః ।

సూరాయ విశ్వ - చక్షుసే॥

పదపాఠము :

అప । త్యే । తాయవః । యథా । నక్షత్రా । యన్తి । అక్తుభిః ।
సూరాయ । విశ్వచక్షుసే ।

సాయణ భాష్యము :

త్యేతాయవో యథా ప్రసిద్ధాస్తస్కరా ఇవ నక్షత్రా నక్షత్రాణి దేవ గృహాణి । దేవగృహో వై నక్షత్రాణి॥ తై. బ్రా 1.5.2.6॥ యద్వా ఇహ లోకే కర్మానుష్ఠాయ యే స్వర్గం ప్రాప్నువన్తి తే నక్షత్రరూపేణ దృశ్యంతే । తథా చ శ్రూయతే । యో వా ఇహ యజతేఽముం స లోకం నక్షతే తన్నక్షత్రాణాం నక్షత్రత్వమ్॥ తై, బ్రా 1-5-2-5 ॥ యద్వా తేషాం సుకృతీనాం జ్యోతీంషి నక్షత్రాణ్యుచ్యన్తే । సుకృతాం వా ఏతాని జ్యోతీంషి యన్నక్షత్రాణి । తై. సం. 5-4-13॥ ఇత్యామ్నానాత్ । యాస్కస్త్వాహ । నక్షత్రాణి నక్షతేర్గతి కర్మణో నేమాని క్షత్రాణీతి చ బ్రాహ్మణం ని 3-20 ఇతి॥ తథా విధాని నక్షత్రాణ్యక్తుభీ రాత్రిభిః సహపయంతి । అపగచ్ఛన్తి । విశ్వ చక్షుసే విశ్వస్య సర్వస్య ప్రకాశకస్య సూరాయ సూర్యస్యాగమనం దృష్ట్వేతి శేషః । తస్మై నక్షత్రాణి చ రాత్రిభిః సహ సూర్య అగమిష్యతీతి భీత్యా పలాయన్త ఇత్యర్థః । తాయురితి స్తేన నామ । తాయున్తస్కర ఇతి తన్నామసు పాఠాత్ । అక్తురితి రాత్రినామ । శర్వర్కక్తురితి తత్ర పాఠాత్॥ (ఋక్ 1-50-2)

వాక్యాన్వయము:

విశ్వ చక్షసే సూరాయ (అగమనం దృష్ట్యా) త్యే తాయవః యథా
(తథా) అక్తుభిః (సహ) నక్షత్రా అవయన్తి॥

ప్రతిపదార్థము:

విశ్వచక్షసే సూరాయ-ఇచట షష్ఠీ విభక్త్యర్థములో చతుర్థి చెప్పబడినది. కనుక విభక్తి వివరిణామము చేయగ విశ్వచక్షసః= సర్వలోక చక్షువగు, సూరన్య = సూర్యునియొక్క (రాకను చూచి), త్యే = ప్రసీద్ధికెక్కిన, తాయవః యథా = దొంగలవలె; నక్షత్రా = నక్షత్రాణి = నక్షత్రములు; అక్తుభిఃసహ = రాత్రులతో కూడ, అవయన్తి = దూరముగ పోవుచున్నవి.॥

సర్వలోకములను స్వీయ తేజస్సుతో ప్రకాశింపజేయునట్టి సూర్యుని యొక్క రాకను తెలిసికొన్నవై, రాత్రులతోకూడ, నక్షత్రములన్నియు ధక్షకభటుల రాకను చూచిన గజదొంగలవలె దూరముగ తొలగి పోవుచున్నవి. అట్లు కేవలము నక్షత్రములై కాదు. వాటితో కూడియున్న రాత్రియు దూరముగ పోవుచున్నది.

లోకములో దొంగలు, దొంగలకాశ్రయమునిచ్చినవారును ధక్షకభటులను చూచి భయపడి వారికి దూరముగ పోవుచుండురుకద. అనగ నక్షత్రములను, వానికాశ్రయమునిచ్చు రాత్రులను (చీకట్లు) కూడ పారద్రోలగల శక్తిమంతుడు ఈ సూర్యుడు.

అట్టి సూర్యునకు నమస్కారము అని భావము.

(2)

మహాసౌర మంత్రము-3

అదృశ్యమస్య కేతవో విరశ్మయో జనాగుం అను।
 భ్రాజన్తో అగ్నయో యథా॥

పదపాఠము :

అదృశమ్ । అస్య । కేతవః । వి । రశ్మయః । జనాన్ । అను ।
 భ్రాజన్తః । అగ్నయః । యథా ॥

సాయణ భాష్యము :

అస్య సూర్యస్య కేతవః ప్రజ్ఞాపకాః రశ్మయో దీప్తియో
 జనానను వ్యదృశమ్। జాతాన్సర్వానను క్రమేణ ప్రేక్షంతే। సర్వం
 జగత్సృజయంతీత్యర్థః। తత్ర చ దృష్ట్వాన్తః భ్రాజన్తో దీప్య
 మానాః అగ్నయో యథా అగ్నయ యథా॥ (ఋక్ 1-50-3.)

వాక్యాన్వయము:

అన్య కేతవ- రశ్మయ- భ్రాజంత- అగ్నయ- యథా జనాన్ అను వ్యభ్రాజన్||

ప్రతిపదార్థము:

అన్య = సర్వలోక ప్రేరకుండగు సూర్యుని యొక్క, రశ్మయ- = ప్రకాశ వంతమగు, కేతవ- = జ్ఞాపక రూపములగు కిరణములు, విభ్రాజంత- = మిక్కిలిగ ప్రకాశించుచున్నదై, అగ్నయ- యథా = అగ్నుల (అగ్నిశిఖలు) వలె, జనాన్ అను = సమస్త జీవులను క్రమముగ, వి-అద్యశ్రవ్ = విశేషముగ చూచుచున్నవి. ప్రకాశించ చేయుచున్నవి.-అని భావము.

సూర్యుని రాకను తెలియచేయు జండాల వలెనున్న కిరణ పుంజములు అగ్నిజ్వాలలవలె మిక్కిలిగ ప్రకాశించు చున్నదై, సర్వలోకములందలి జీవులను, వెలుగొందించు చున్నవి.

అట్టి ఆదిత్యునకు ననుస్కారము.

(3)

కేతవ- రశ్మయ- అద్యశ్రవ్- ఈవాక్యమున అద్యశ్రవ్ అను క్రియా పదము ఉత్తమపురుషై కవచసమందున్నది. కనుక ఇది కర్తృవాచకము అని భావించినచో, కేతవ- రశ్మయ- అను వానిని కర్మలు. చేసెకొనవలెను. అనగ వానిని ద్వితీయా విభక్తింతము చూపి కేతూన్ రశ్మీన్ అద్యశ్రవ్ = జండాల వలెనున్న సూర్యరశ్మిలను చూచితిని అని చెప్పవలెను. అట్లుకానిచో, అద్యశ్రవ్ అనుపదమును కర్మణి ప్రయోగమున ప్రథమపురుష బహువచనముగ మార్చుకొ నవలెను. అనగ ఆ సూర్యరశ్మిలు వెలుగొందుచున్నవను అర్థమును చెప్పవలెను. ఎట్లైనను చెప్పకొనవచ్చును. కాని ఇందులో ప్రథమ పక్షమై ఉత్తమమైనది. లయప్రయత్నముతో కార్యము సెట్టించు చుండగ గురు ప్రయత్నము దోషము గద.

మహాసార మంత్రము-4

తరణిర్విశ్వదర్శితో జ్యోతిష్కృదసి సూర్య
విశ్వమాభాసి రోచనమ్॥

పదపాఠము :

తరణిః । విశ్వ-దర్శతః । జ్యోతిః-కృత్ । అసి । సూర్య । విశ్వమ్ ।
అ । భాసి । రోచనమ్ ॥

హే సూర్య త్వం తరణిస్తరితా అన్యేన గన్తుమశక్యస్య మహతోఽ ధ్వన్ గంతాసి తథా చ సృర్యతే యోజనానాం సహస్రే ద్వే ద్వే శతే ద్వేచ యోజనే ఏకేన నిమిషార్దేన క్రమమాణ నమోస్తుత ఇతి యద్వా ఉపాసకానాం రోగోత్తరయితాఃసి ఆరోగ్యం భాస్కరా దిచ్ఛే దితి స్మరణాత్ తథావిశ్వదర్శితో విశ్వైః సర్వైః ప్రాణిభిర్దర్శ నీయః యద్వా విశ్వం సకలం భూతజాతం దర్శితం ద్రష్టవ్యం ప్రకాశ్యం యేన స తథోక్తః తథా జ్యోతిష్కృత్ జ్యోతిషః ప్రకాశస్య కర్తా సర్వస్య వస్తునః ప్రకాశయితే త్యర్థః యద్వా చంద్రాదీనాం రాత్రే ప్రకాశ యితా యస్మాదేవం తస్మాద్విశ్వం వ్యాప్తం రోచనం రోచమానమంతర్దిక్షం, అ సమంతాత్ భాసి ప్రకాశయసి యద్వా హే సూర్య అంతర్యామితయా సర్వస్య ప్రేరక పరమాత్మన్ తరణిః సంసారాభ్యైః తారకోఽసి యస్మాత్త్వం విశ్వదర్శితో విశ్వైః సర్వైః రుముక్షుభిః దర్శితో ద్రష్టవ్యః సాక్షాత్కర్తవ్య ఇత్యర్థః జ్యోతి స్కృత్ జ్యోతిషః సూర్యాదేః కర్తా తథా చామ్నాయతే చంద్రమా మనసో జాతశ్చక్షో స్సూర్యోఽ జాయత (తై. అ. 3-12-6) ఇతి ఈ దృశస్త్యం చిద్రూపతయా విశ్వం సర్వం దృశ్యజాతం రోచనం రోచమానం దీప్యమానం యథాభవతి తథాభాసి ప్రకాశయసి చైతన్య స్థరణే హి సర్వం జగద్భ్యశ్యతే తథాచామ్నాయతే “తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి॥” (కఠోపనిషత్ 5-15)।

(ఋక్ 1-50-4)

వాక్యాన్వయము:

హే సూర్య (త్వమ్) తరణిః విశ్వదర్శితః జ్యోతిష్కృత్ చ అసి |
(కిం చ) విశ్వం రోచన మాభాసి ||

ప్రతిపదార్థము:

హే సూర్య! = సర్వలోక ప్రేరకుండవగు ఓ భాస్కర! (నీవు) తరణిః
= త్వరిత గతిని పోవువాడవు. (మమ్ము) దరిచేర్చువాడవు. విశ్వదర్శితః
= సర్వప్రాణులచే చూడదగిన వాడవు. జ్యోతిష్కృత్ చ అసి = కాంతిని
సృజించు (కలిగించు) వాడవుకూడ. (నీవు) విశ్వమ్ = ఈ ప్రపంచమును
(సృష్టించి), రోచనమ్ = మిక్కిలి ప్రకాశవంతమగునట్లుగ, అభాసి = అన్నివై
పులనుండి వెలుగొందించుచున్నావు. కాంతితో నింపుచున్నావని భావము.

ఈ సూర్యుడు తరణి. అనగ ఇతరులకెవ్వరికిని సాధ్యముకానంత త్వరిత
గతిని పోవువాడు. ఒక్క అర్ధనిమేష కాలములో వేల యోజనముల దూరము
పోవు వాడు. అట్లే తరణి అనగ నౌక. దాటించువాడు. ఇతడు తన్నుపొసించు
వారలను వారియొక్క శారీరక మానసిక రుగ్మతలనుండి రక్షించి, సంసారసా
గరములు తరింపజేయువాడు. కనుకనే సమస్త జీవులు వీనికై చూచుచున్నవి.
వీనిని ఉపాసించుచున్నవి. ఇతడు సర్వలోకములకు వెలుగు రేఖలను వెదజల్లు
చున్నాడు. గ్రహనక్షత్రములకు ప్రకాశము కల్పించుచున్నాడు.

ఇతడు సమస్త జీవులందు అంతర్యామియై ప్రకాశించుచున్నాడు. జీవుల
యొక్క బహిరంత రింద్రియముల యందు తేజస్సు నింపుచు, సర్వము దర్శనీ
యముగ చేయుచున్నాడు. సమస్త జగత్తును అంధకారమునుంచి రక్షించి, తన
తేజస్సుతో ప్రకాశింప చేయుచున్నాడు.

అట్టి సూర్య భగవానునకు నమస్కారము.

(4)

మహాసార మంత్రము - 5

ప్రత్యక్షదేవానాం విశః ప్రత్యక్షగుదేషి మానుషాన్ ।
ప్రత్యక్ష విశ్వం స్వర్త్యశే ॥

పదపాఠము :

ప్రత్యక్షః । దేవానామ్ । విశః । ప్రత్యక్షః । ఉత్ । ఏషి । మానుషాన్ ।
ప్రత్యక్షః । విశ్వమ్ । స్వః । దృశే ॥

హే సూర్య త్వం దేవానాం విశో మరున్మామకాస్తేవాన్ “మరుతో వై దేవానాం విశః” (తై. సం 2-2-5-7-) ఇతి శ్రుత్యంతరాత్ తాస్మై త్వంజ్ఞకాస్తేవాన్ ప్రత్యక్ష ఉదేషి తాస్మై గచ్ఛన్నదయం ప్రాప్నోషి తేషా మభిముఖం యథా భవతి తథేత్వర్త్య తథామానుషాన్మనుష్యాన్ ప్రత్యజ్ఞదేషి తేషాం యథా స్మదభిముఖ ఏవ సూర్య ఉదేతీతి మన్యతే తథా విశ్వం వ్యాప్తం స్వ స్వర్లోకం దృశే ద్రష్టుం ప్రత్యజ్ఞదేషి యథా స్వర్లోక వాసినో జనాః స్వ స్వాభిముఖేన పశ్యంతి తథోదేషేత్వర్త్య ఏత రుక్తం భవతి లోకత్రయ పర్తినో జనాః సర్వేషాం స్వస్వాభిముఖేన సూర్యం పశ్యంతి తథా చామూ యతే తస్మాత్స్వర్త్య ఏవ మన్యతే మాం ప్రత్యుదగాదితి॥

బుక్ 1-50-5.

వాక్యాన్వయము :

(హే సూర!) త్వం దేవానాం విశః దృశే ప్రత్యక్ష
ఉదేషి॥ మానుషాన్ విశ్వం స్వః దృశే ప్రత్యక్ష ఉదేషి॥

ప్రతి పదార్థము :

(ఓ సూర్యదేవ) త్వమ్ = నీవు, దేవానామ్ = దేవతల యొక్క, విశః = ఇంద్రుని, దృశే = చూచుటకు, ప్రత్యక్ష = తూర్పుదిక్కున, ఉదేషి = ఉదయించుచున్నావు. అట్లే మానుషాన్ = మనుష్యులను (చూచుటకు) ప్రత్యక్ష ఉదేషి = వారికభిముఖముగ తూర్పుదిక్కున ఉదయించుచున్నావు. విశ్వమ్ = సమస్తమగు, స్వః = స్వర్లోకమును, దృశే = చూచుటకు, ప్రత్యక్ష ఉదేషి = అభిముఖముగ తూర్పున ఉదయించుచున్నావు. (దేవానాం విశః అను దానిని మరుద్దేవతలనియు, నక్షత్రములనియు అర్థములు కలవు.)

ఓ సూర్యదేవ! నీవు మరుద్దేవతలను చూచుటకై వారికెదురుగ తూర్పున ఉదయించుచుంటివి. నక్షత్రమండలములను చూచుటకై వచ్చుచున్నావు. లేదా దేవతా గృహములను వీక్షించుటకై ఉదయించుచుంటివి. అట్లే మనుష్యులను, నీ కొరకై ఎదురుచూచు సర్వప్రాణిలోకమును దర్శించుటకై వారికభిముఖముగ వచ్చుచుంటివి. మిక్కిలిగ వ్యాపించిన స్వర్లోకమును దర్శించుటకై ఉదయించుచున్నావు.

ఈ విధముగ ప్రతి ఒక్కరు తమ్ము చూచుటకై నీవు వారికభిముఖముగ నుదయించుచుంటివని భావించుచున్నారు.

అంతటి మహాత్ముడవగు నీకు నమస్కారము.

॥ మరుతోదైదేవానాం విశః (త్రై.సం. 2-2-5-7) (5)

మహాసార మంత్రము-6.

యేనా పావక చక్షసా భురణ్యస్తం ।

త్వం వరుణ పశ్యసి॥

పదపాఠము :

యేన । పావక । చక్షసా । భురణ్యస్తమ్ । జనాన్ । అను । త్వమ్ ।
వరుణ । పశ్యసి ॥

సాయణ భాష్యము :

హే పావక సర్వస్య శోధక వరుణానిష్ఠనివారక, సూర్య!

త్వం జనాన్ జాతప్రాణిన్ భురణ్యస్తం ధారయంతం, పోషయంతం వేమం
లోకం యేన చక్షసా ప్రకాశేనానుపశ్యసి అను క్రమేణ ప్రకాశయసి! తం
ప్రకాశం స్తుమ ఇతి శేషః । యద్వా ఉత్తరస్యా మృచి సంబంధః । తేన చక్షసా
వ్యేషీతి । తథా చ యాస్మీనోక్తం-తత్తే వయం స్తుమ ఇతి వాక్యశేషోఽపి
వోత్తరస్యామన్వయస్తేన వ్యేషి ॥ (నిరుక్త 12-22) ॥ ఇతి ॥

(ఋక్ 1-50-6)

వాక్యాన్వయము :

హే పావక వరుణ యేన చక్షసా జనాన్ త్వం అనువశ్యసి (తాదృశ్యం త్వాం వయం స్తుమః).

ప్రతిపదార్థము :

హే పావక = సర్వులను శోధించునట్టి, పవిత్రులుగ చేయునట్టి, వరుణ= అనిష్టములను, అరిష్టములను వారించి కోరిన కోర్కెలనిచ్చెడి ఓ సూర్య! యేన చక్షసా= ఏ నీయొక్క ప్రకాశముచే, త్వమ్= నీవు, జనాన్= ప్రాణులను, అనువశ్యసి= క్రమముగ చూచుచుంటివో-(చూచుచు క్రమముగ గగనమండలము నధిరోహించుచుంటివో) అట్టి, భురణ్యస్తం క్షీప్రగామివగు నిన్ను మేము స్తుతించుచున్నాము అని వాక్యశేషము.

ఓ అర్యమ! సూర్య! నీవు సర్వప్రాణులు చేయుకర్మలను పరిశోధించు వాడవు. వారలను పరిశుద్ధులుగ నొనర్తువు. అనిష్టములను, అరిష్టములను వారించి, జనులు కోరుకొను అన్ని కోర్కెలను తీర్చువాడవు. అందుకై నీవు అమిత వేగముతో పోవుచున్నావు. ఇట్టి నిన్ను మేమందరము నుతించుచున్నాము.

అట్టి ఓ భాస్కర నీకు నమస్కారము.

[ఈ మంత్రమున “వరుణ” అని భోదించుటచే, ఇది సూర్యమంత్రముకాదని భ్రమపడరాదు. మంత్రములందలి దేవతా నిర్ణయమెట్లు చేయవలెనో “నిరుక్త” గ్రంథమందు చెప్పబడినది. ఆ విధముగ పరిష్కరించగ, ఇది సూర్య సుద్దేశించినదేయనియు, వరుణ శబ్దమునకు వాచ్యార్థమునే గ్రహించవలెనని వైదిక పండితలోక నిర్ణయము.]

(6)

పంపాసార మంత్రము-7

వి ద్యామేషి రజస్సృభ్యహా మిమాన్ అక్తుభిః

పశ్యన్తస్మాని సూర్య॥

పదపాఠము :

వి । ద్యామ్ । ఏషి । రజః । సృభు । అహా । మిమాన్ । అక్తు-భిః ।
పశ్యన్ । జన్మాని । సూర్య ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య ! త్వం పృథు విస్తీర్ణం రజో లోకమ్ । లోకారణాంస్య
చ్యవ ఇతి యాస్కః (ని 4-19) కం లోకమ్ । ద్యామంతరిక్ష లోకమ్ ।
వ్యేషి । విశేషేణ గచ్ఛసి । కిం కుర్వన్ । అహాన్యక్తుభి రాత్రిభి సహ మిమాన్
ఉత్పాదయన్ । ఆదిత్య గత్యధీనత్వాదహా రాత్రి విభాగస్య । తథా చ జన్మాని
జననచంతి భూత జాతాని పశ్యన్ ప్రకాశయన్ (బుక్ 1-50-7)

వాక్యాన్వయము :

సూర్య! (త్వమ్) అక్షభిః (సహ) అహో మిమాన్-
జన్మాని వశ్యన్ పృథురజః ద్యాం చి విషి॥

ప్రతిపదార్థము :

సూర్య! = సర్వజీవలోక ప్రేరక! హే ఆదిత్య, (త్వం= నీవు) అక్షభిః, రాత్రులతో, వెలుగులేఖలతో, అహో= అహాని= దినములను, మిమాన్ కూర్చుచున్నావు, జన్మాని= పుట్టుచున్నసర్వజీవులను, వశ్యన్ = చూచుచు, పృథు= మిక్కిలి విశాలమగు, రజఃద్యామ్ = రజోయుక్తమగు-చీకట్లతో కూడియున్న (సూర్యుని రాకకు పూర్వము చీకటియెకద) ద్యులోకమును కూర్చి, వివిషి= విశేషముగ పోవుచున్నావు.

(అక్ష శబ్దమునకు కాంతి, వెలుగు, అను అర్థములు కూడ కలవు).

రజన్= లోక, లోకము. (యాస్మై నిఘంటూ 4-19).

సర్వ జీవలోకమును ప్రేరేపించు ఓ సూర్యదేవ! నీవు రాత్రులతో కూడిన వగళ్లను లేక అహోరాత్రములతో కూడిన దినములను కల్పించుచున్నావు. అనగ నీ ఉదయాస్తమయముల చేతనే రాత్రింబవళ్ళు ఏర్పడుచున్నవి. నీవు సర్వజీవులను, వారికర్మల నెరుంగుదువు. మరియు నీయొక్క రాకకు పూర్వము అంధకార బంధురమగుచు రజోయుక్తమగు స్వర్లోకమును, అస్తదిక్షమును ప్రకాశింప చేయుటకై మిక్కిలి వేగముగ పయనించు చున్నావు.

అట్లే ఓ భాస్కర! నీకు నమస్కారము. (7)

మహాసార మంత్రము-8

సప్త త్వా హరితో రథే వహంతి దేవ సూర్య
శోచిష్కేశం విచక్షణ॥

పదపాఠము:

సప్త । త్వా । హరితః । రథే । వహన్తి । దేవ । సూర్య । శోచిః-కేశమ్ ।
విచక్షణ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య! దేవ ద్యోతమాన, విచక్షణ సర్వస్య ప్రకాశయితః సప్త
సప్త సంఖ్యాకా హరితోఽశ్వా రసహరణశీలా రశ్మయో వా త్వా త్వాం వహన్తి!
ప్రాపయంతి । కీర్త్యశమ్! రథేఽ వస్థితమితి శేషః । తథా శోచిష్కేశం శోచింషి
తేజాంసి ఏవ యస్మిన్నేశాః ఇవ దృశ్యన్తే స తథోక్తః ॥ తమ్ ॥ హరిత ఇతి
ఆదిత్యాశ్వానాం సంజ్ఞా, హరిత ఆదిత్యస్యేతి నిఘంటాపుక్తత్వాత్ ॥

(బుక్ 1-50-8)

వాక్యాన్వయము :

హే దేవ సూర్య విచక్షణ శోచిష్యేశం త్వా సప్తహరితః రథే వహన్తి॥

ప్రతిపదార్థము :

హే దేవ! = ఓ దీప్తిమంతుడా! సూర్య = సర్వజీవప్రేరక, విచక్షణ = విశేషముగ కాంతితో ప్రకాశింప చేయువాడ! శోచిష్యేశమ్ = వెలుగు రేఖలనె శిరోజములుగ గల్గిన, త్వా = త్వం = నిన్ను, సప్తహరితః = సప్తాశ్వములు, రథే = రథమునందు, వహన్తి = వహించుచున్నవి. ధరించుచున్నవి.

ఓ సూర్య! నీవు మిక్కిలి కాంతిమంతుడవు. సర్వప్రాణులను తమ పనులందు ప్రేరేపించువాడవు. సర్వ జగత్తును నీదియగు విశేష కాంతితో ప్రకాశింప చేయువాడవు. నీ వెలుగు రేఖలనె (కాంతి కిరణములనె) శిరోజములుగ కలిగిన వాడవు. ఇట్టివెలుగు ముద్దవగు ఓ దేవ! నిన్ను సప్తాశ్వములు (హరితములు-సూర్యాశ్వములు) రథమునందు కూర్చుండచేసి, సర్వజగత్తును నీకు చూపుచు, నిన్ను వహించుచున్నవి. సమస్తలోకములందు సూర్యుడు కన్పించునట్లు అవి గగన మండలమును చుట్టి వచ్చుచున్నవని భావము.

ఇంతటి మహత్త్వముగల్గిన ఓ భాస్కర నీకు సమస్కారము. (8)

మహాసార మంత్రము-9

అయుక్త సప్త శుంధ్యవః సూరో రథస్య నప్త్యః |
తాభిర్యాతి స్వయుక్తిభిః ||

పదపాఠము :

అయుక్త | సప్త | శుంధ్యవః | సూరో | రథస్య | నప్త్యః | తాభిః |
యాతి | స్వయుక్తి-భిః ||

సాయణ భాష్యము :

సూరో సర్వస్య ప్రేరకః సూర్యః శుంధ్యవః శోధికా అశ్వస్త్రియః తాదృశీః
సప్త సప్త సంఖ్యాకా అయుక్త | స్వరథేయోజితవాన్ | కీదృశ్యః | రథస్య నప్త్యః
న | పాతయిత్ర్యః | యాభిర్యుక్తాభిః రథో యాతి న పతతి తాదృశీభి రిత్వర్తుః
| స్వభూతాభి స్తాభి రశ్వ స్త్రీభిః | స్వకీయ యోజనేన రథే సంబధ్యాభి ర్యాతి
| యజ్జగృహం వ్రత్యాగచ్ఛతి | అతస్తస్మై హవిర్దాతవ్యమితి వాక్యశేషః ||

ఋక్ 1-50-9

వాక్యాన్వయము :

సూరః సప్త శుక్లస్త్వహః రథస్య. అయుక్తః తాః సప్త్యః
తాభిః స్వయుక్తిభిః యాతి॥

ప్రతిపదార్థము :

సూరః = సర్వప్రేరకుండగు సూర్యుడు, సప్త, శుక్లస్త్వహః = శోభన స్వభావముగలిన ఏడు ఆడుగురములను, రథస్య = రథమునకు, అయుక్తః = కట్టెను (తాః = అవి) సప్త్యః = రథమునందున్నవారిని క్రింద పడిపోకుండ వహించునట్టివి. తాభిః = అట్టి, స్వయుక్తిభిః, స్వయముగనే రథమునకు కట్టుబడునట్టి అశ్వములతో (సూర్యుడు) యాతి = పయనించు చున్నాడు.

సర్వ లోకములను ప్రేరేపించునట్టి ఆదిత్యుడు తన రథమునకు సప్తాశ్వములను కట్టెను. అవి సర్వజీవుల పాపపుణ్యములను శోధించి సూర్యునకు నివేదించును. మరియు, ఆ అశ్వములు రథమందున్న వానికెట్టి ప్రమాదము లేకుండు, అతను క్రిందపడి పోకుండు నట్లు రథమును వహించగలవు. సూర్యుని రథమునకు ఒక్క చక్రమే యుండును కద. కనుక ప్రయాణములో రథము పడి పోకుండ యుండునట్లు కడునేర్పుతో నవి రథమును వహించుచున్నవి. మరియు ఆ అశ్వములు సూర్యుని మనోగతాభిప్రాయము నెరింగి, స్వయముగనే రథమును వహించును. అట్టి విశిష్టములగు సప్తాశ్వములతో కూడిన రథమునందు సూర్యుడు తన గమనమును సాగించుచుండెను.

అట్టి ఓ భాస్కర నీకు నమస్కారము. (9)

విశేషాంశము :

ఈ అశ్వములు సూర్యుని రథమునుండి స్వయముగ ఉద్భవించెను. కనుక యివి రథముయొక్క సంతానము. సప్త = కుమార్తె. (అవత్యం స్త్రీ).

సప్త శబ్దమునకు మనుమడని అర్థము. సూర్యుడు జలములకు పౌత్రుడు. జలములనుండి అగ్నిపుట్టుచున్నది. దానినుండి సూర్యుడు. కనుక సప్తయగు సూర్యసంబంధి స్త్రీలు “సప్త్యః”. ఈ మంత్రమున సూర్యసంబంధియగు ఆడ గురములు.

సప్త్యః :

నడిపించు స్త్రీలు. నేత్ర్యః ఇతి వెంకట మాధవ వ్యాఖ్యా॥

మహాసార మంత్రము-10

ఉద్వయం తమసస్పరి జ్యోతిష్పశ్యంత ఉత్తరమ్ |

దేవం దేవత్రా సూర్యదుగన్మ జ్యోతిరుత్తమమ్ ||

పదపాఠము :

ఉత్ | పయమ్ | తమసః | పరి | జ్యోతిః | పశ్యంతః | ఉత్-తరమ్ |

దేవమ్ | దేవత్రా | సూర్యమ్ | అగన్మ | జ్యోతిః | ఉత్-తమమ్ ||

సాయణ భాష్యము :

పయమనుష్ఠాతార తమసస్పరి తమసి ఉపరి రాత్రేరూర్ధ్వం పర్తమానం
తమసః పాపాత్పర్యుపరి పర్తమానం వా | పాపరహితమిత్యర్థః | తథా చామ్నాయతే
| ఉద్వయం తమసస్పరిత్యాహ పాష్కావై తమః పాష్కావమేవాస్మాదపహింతి
| వై, సం 5.9.8.6 ఇతి || జ్యోతిస్తేజస్విన ముత్తర ముద్గత తరముత్క్ర
ష్టతరం వా దేవత్రా దేవేషు మధ్యే దేవం దానాదిగుణయుక్తం సూర్యం
పశ్యంతః స్తుతిభిర్హవిర్భి శోపాసీనాః సంతః ఉత్తమముత్క్రష్ట తమం జ్యోతిః
సూర్యరూపదుగన్మ | ప్రాప్నవామ | తథా చ శ్రూయతే | అగన్మ జ్యోతిరుత్త
మమిత్యాహాసా వా ఆదిత్యో జ్యోతిరుత్తమ మూదిత్యస్మైవసాయుజ్యం గచ్ఛతీతి |
యుక్తం చైతత్ | తం యథా యథోపాసతే తథేవ భవంతీతి శ్రుత్యంతరాత్ ||

(ఋక్ 1-50-10)

వాక్యాన్వయము:

వయం తమసస్పరి జ్యోతిః ఉత్తరం దేవత్రాదేవం సూర్యం

వశ్యస్తః ఉత్తమం జ్యోతిః ఉదగన్మః॥

ప్రతిపదార్థము:

వయమ్ = నీ భక్తులనుగు మేము, తమసః పరి = రాత్రి తర్వాత
వచ్చు, జ్యోతిః = తేజస్సుతోకూడినట్టియు, ఉత్తరమ్ = మిక్కిలిగ పైకి పోవుచు
న్నట్టియు, దేవత్రా = దేవతలయందు, దేవమ్ = మిక్కిలిగ ప్రకాశించుచున్నట్టి,
దానాదిగుణ సంపన్నుడగునట్టి, సూర్యమ్ = సర్వలోక ప్రేరకుడగు అదిత్యుని,
వశ్యస్తః = చూచుచున్నవారమై (హవిర్దానాది, పూజోపాసనాదిక్రియలతో), ఉత్త
మమ్ = ఉత్కృష్టముగు, జ్యోతిః = ఆ తేజస్సునే, తేజోరూపుండగు సూర్యునినె,
ఉదగన్మః పొందుదుము-పొందుచున్నాము గద.

ఓ అదిత్య! రాత్రులు గడువగనె నీ తేజస్సుతో సర్వజీవులను మేల్కొలు
పుచు, మిక్కిలిగ గగనమండలము సధిరోహించుచున్నావు. నీవు ప్రకాశశీలురగు
దేవతలకు కూడ తేజస్సును కల్పించువాడవు. అట్టి నిన్ను బ్రాహ్మముహూర్తమున
మేల్కొని, పరిశుద్ధులమై స్తుతించుచు యజ్ఞ యాగ హవిర్దానాది క్రియలచే
నారాధించు మేము జ్యోతీరూపుండవగు నిన్నే చేరెదముగాక. నిన్నె పొందె
దముగాక. అనగ మేము మరణానంతరము సూర్యమండలాస్తర్యర్థియగు విష్ణువు
యొక్క సాయుజ్యమును పొందుదుముగాక అని భావము.

అంతటి మహత్త్వమును గల్గిన ఓ భాస్కర! నీకు నమస్కారము. (10)

మహాసౌర మంత్రము-11

ఉద్యన్నద్య మిత్రమహ ఆరోహన్నుత్తరాం దివమ్|

హృద్రోగం మమ సూర్య హరిమాణం చ నాశయ||

పదపాఠము :

ఉత్ యన్ | అద్య | మిత్ర-మహా | ఆ-రోహన్ | ఉత్-తరామ్ |
దివమ్ | హృత్-రోగమ్ | మమ | సూర్య | హరిమాణమ్ | చ | నాశయ ||

సాయణ భాష్యము:

హే సూర్య సర్వస్య ప్రేరక మిత్రమహః సర్వేషామనుకూల దీప్తియుక్త
అద్యాస్మిన్కాల ఉద్యన్ ఉదయంగచ్ఛన్ ఉత్తరాముద్గత తరాం దివమస్తధిక్ష
మారోహన్ ఆభిముఖ్యేన ప్రాప్నువన్| యద్వా| దివమస్తధిక్షముత్తరామారోహన్
ఉత్కర్షేణ ప్రాప్నువన్| ఏవం విధస్త్వం మమ హృద్రోగం హృదయగతమాం
తరం రోగం హరిమాణం శరీరగతకాంతిహరణశీలం బాహ్యం రోగమ్| యద్వా
| శరీరగతం హరిదర్శర్థం రోగప్రాప్తం వైవర్ణమిత్యర్థః| తదుభయమపి నాశయ|
మాంస్త్రాతార ముభయవిధా ద్రోగా న్యోచయేత్వర్థః|| మిత్రమహః మిత్రమను
కూలం మహస్తేతో యస్యాసా||

(ఋక్ 1-50-11)

వాక్యాన్వయము:

హే సూర్య! మిత్రమహః అద్య ఉద్యన్ ఉత్తరాం దివం ఆరోహన్ ।
మమ హృద్రోగం హరిమాణం చ నాశయ ॥

ప్రతిపదార్థము:

హే సూర్య! = సర్వప్రేరకుండవగు ఓ ఆదిత్య! మిత్రమహః =
సర్వజీవులకు అనుకూలమగు వెలుగులనిచ్చు వాడవు. లేదా సర్వమిత్రులకు
పూజ్యుడవు. కాంతిమంతులలోకెల్ల గొప్పవాడవు. అట్టి నీవు, అద్య = నేడు,
ఉద్యన్ = ఉదయించుచునె, దివం = ద్యులోకము-అంతరిక్షలోకమును, ఆరోహన్
= అధిరోహించుచున్నవాడవు. అట్టి నీవు, మమ = నాయొక్క, హృద్రోగం
= హృదయమందలి అస్వస్థతను, హరిమాణం చ = ఆకువచ్చని వికారమును
కల్గించు “హరిమ” యను వ్యాధినికూడ, నాశయ = నాశనముచేయుము.

సర్వ జీవ, లోక ప్రేరకుండవగు ఓ భాస్కర! నీవు సర్వ లోకము
లకు అనుకూలమగు కాంతిని ప్రసరించుచున్నావు. అందుకనె మిత్రులందరిచే
పూజింపబడుచు, శ్రేష్ఠుడవైతివి. మరియు వెలుగుల చిమ్మెడి జ్యోతిస్సులలో
కెల్ల సుత్రముడవు. అట్టి నీవు నేడు ఉదయించుచునె, ప్రచండ వేగముతో
సుదూరమందున్న అంతరిక్షలోకమును అధిరోహించుచు అచటకు వెళ్ళుచున్నావు.
అట్టి ఓ మహాత్మ! దేవ! నీవు మా హృద్రోగములను, హరిమయను వ్యాధిని
కూడ నాశనము చేయుము.

అట్టి ఓ భాస్కర నీకు నమస్కారము.

[శరీరమందలి రక్తము విరిగి, దేహమంతయు ఆకువచ్చని పాడలు విడు
చును. అది ఒకరోగము. దానిని “హరిమ” అందురు]

(11)

మహాసార మంత్రము 12

శుకేషు మే హరిమాణం రోషణాకాసు దధ్మసి ।

అథో హరిద్రవేషు మే హరిమాణం ని దధ్మసి ॥

పదపాఠము:

శుకేషు । మే । హరిమాణమ్ । రోషణాకాసు । దధ్మసి । అథోఽతి ।

హరిద్రవేషు । మే । హరిమాణమ్ । ని । దధ్మసి ॥

సాయణ భాష్యము:

మే మదీయం హరిమాణం శరీరగతం హరిద్వర్ణస్య భావం శుకేషు
తాదృశం వర్ణం కామయమానేషు షక్తీషు, తథా రోషణాకాసు శారికాసు షక్తి
విశేషేషు దధ్మసి । స్థాపయామః । అథో అపిచ హరిద్రవేషు హరితాలద్యమేషు
తాదృగ్వర్ణవత్పు మే మదీయం హరిమాణం ని దధ్మసి । నిదధీమహి । సచ
హరిమాణ తైర్నివ సుఖేనాస్తామస్మాన్మా బాధిష్టేత్యర్థః ॥

(ఋక్ 1-50-12).

అథో అనునది ఒకారాంతమగు అవ్యయము. వైదిక ప్రసిద్ధము.

వాక్యాన్వయము :

మే హరిమాణం శుకేషు తథా రోషణాకాసు దధ్యసి । అథో హరిద్రవేషు
హరిమాణం ని దధ్యసి ॥

ప్రతిపదార్థము:

మే = నా యొక్క, హరిమాణమ్ = హరిద్వర్ణపు రోగమును, శుకేషు =
ఆకుపచ్చని రంగుగల్గిన చిలుకలయందు, రోషణా కాసు = రోషణాకములనెడి షక్తి
విశేషములందు, దధ్యసి = ఉంచుచున్నాము. అథో = మరియు, హరిద్రవేషు =
హరిద్రవము-ఇది అత్యంతవేగముతో పోవు షక్తి విశేషము- వీనియందును, లేక,
ఆకుపచ్చని తాళవృక్షములందు, హరిమాణం = ఈ హరిమయను రోగమును
నిదధ్యసి = నిశ్చయముగ వదులుచున్నాము. విడిచి పెట్టు చుంటిమి.

ఓ ఆదిత్య! సర్వలోక ప్రభు, మా శరీరమందలి “హరిమ” యను
రోగమును ఆకుపచ్చని రంగు కలిగిన శుకములందును, రోషణాకములను షక్తి
విశేషము లందును వదులు చున్నాము. ఓ భాస్కర! మరియు ఆ రోగమును
అమితవేగమున పోవు హరిద్రవము లనెడి పక్షులయందు, హరిద్వర్ణములగు తాళ
వృక్షములందును ఉంచుచున్నాము.

హరిమయను రోగముచే మా దేహము ఆకుపచ్చగ మారి పోవుచున్నది.
అది మాకిష్టము లేదు. కనుక అట్టి మా రోగమును నీవు ఆ వర్ణమును కోరు
కొనెడి చిలుకలందు, చలుకములందు, వృక్షము లందును నిక్షిప్తముచేసి, మాకు
ఆరోగ్యమును, అభీష్టసిద్ధిని కల్గింపు మని భావము. భాస్కరాదిచ్ఛేదారోగ్యమ్ ॥

అట్టి ఓ భాస్కర నీకే నమస్కారము.

(12)

మహాసౌర మంత్రము 13

ఉదగా దయ మూదిత్యో విశ్వేన సహసా సహ ।

ద్విషంతం మహ్యం రంధయన్మో అహం ద్విషతే రథమ్ ॥

పదపాఠము :

ఉత్ ॥ అగాత్ । అయమ్ । ఆదిత్యః । విశ్వేన । సహసా । సహ ।
ద్విషంతమ్ । మహ్యమ్ । రంధయన్ । మో ఇతి । అహమ్ । ద్విషతే ।
రథమ్ ॥

సాయణ భాష్యము :

అయం పురోవర్త్యాదిత్యోఽదితేః పుత్రః సూర్యో విశ్వేన సహసా సర్వేణా
బలేన సహోదగాత్ । ఉదయం ప్రాప్తవాన్ । కిం కుర్వన్ । మహ్యం ద్విషంతం
రంధయన్ । మమోషద్రవకారిణం హింసన్ । అపి చాహం ద్విషతే అనిష్టకారిణో
రోగాయ మో రథం । నైవ హింసాం కరోమి । సూర్య ఏవ అన్మదనిష్టకారిణం
రోగం వినాశయత్ప్రీత్యర్థం ॥

విశేషము: మో - ఇది మా, ఉ అను నిపాతద్వయ సముదాయము.
దీని అర్థము “మా” నిషేధవాచకార్థమే. (మైవేత్యస్యార్థే) ॥

(ఋక్ 1-50-13)

వాక్యాన్వయము:

అయమాదిత్యః విశ్వేన సహసా సహ ద్విషంతం మహ్యం రస్తయన్ ఉద
గాత్ । అహం మో ద్విషతే రథమ్ ॥

ప్రతిపదార్థము

అయమ్ = ఈ, అనగ ఎదురుగ కన్పించుచున్న ఈ, ఆదిత్యః =
అదితి కుమారుడుగు సూర్యుడు, విశ్వేన = సమస్తమగు, సహసాసహ =
సాహసార్థత్యముతో, ద్విషంతమ్ = మమ్ము ద్వేషించు, బాధించు శత్రువును,
మహ్యమ్ = నాకొరకు, రస్తయన్ = బాధించుచు, ఉదగాత్ = ఉదయించెను.
కనుక అహమ్ = నేను, ద్విషతే = ద్వేషించువానికొరకు, అనగ వాని
నాశము కొరకు, మో రథమ్ = ప్రయత్నించను. హింసనాచరించను.

మన కట్టెదుట ఉదయించుచున్న ఈ సూర్యుడు తమ శక్తి సాహస
ముల కూడగట్టుకొని, మిక్కిలి ఔద్ధత్యముతో, నా శత్రువులను నశింపజేయు
చున్నాడు. కనుక నా శత్రువులను బాధించుటకు నేను వేరుగ ప్రయత్నము
చేయను.

అనగ, సూర్యోపాసన చేయు వారికి రోగము లుండవు. శత్రువులుండరు.
మరియు నీ ఉపాసకులు ఇతరులను ద్వేషించరాదు. ఇతరులపట్ల శత్రుభా
వము నొందరాదు. అట్టి ఉపాసకుల నెవరైనను ద్వేషించినను, బాధించినను
వారిని ఆ సూర్యభగవానుడే శిక్షించును. కనుక మనము సుఖజీవనము నెరపు
టకై సదా సూర్యోపాసనము చేయవలెను. ఈ మంత్రమందలి ద్వితీయార్థము
శత్రు నాశక బీజాక్షర సంపుటియనియు, పూర్వమందున్న సార్థ ఋగ్వేదము
రోగశాంతి మంత్రములనియు మంత్ర శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పదురు.

కనుక నో భాస్కర ! నీకు నమస్కారము.

(13)

మహాసార మంత్రము 14

చిత్రం దేవానాముదగా దనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః
అప్రాద్యావాప్యథివీ అంతరిక్షం సూర్య అత్మా జగత్తస్తుషశ్చ॥

పదపాఠము :

చిత్రమ్ । దేవానామ్ । ఉత్ । అగాత్ । అనీకమ్ । చక్షుః ।
మిత్రస్య । వరుణస్య । అగ్నేః । ఆ । అప్రాః । ద్యావాప్యథివీ ఇతి ।
అంతరిక్షమ్ । సూర్యః । అత్మా । జగతః । తస్తుషః । చ॥

సాయణ భాష్యము :

దేవానామ్ । దివ్యస్తీతి దేవాః రశ్మయః । తేషాం దేవజనానామేవ,
వానీకం తేజః సమూహరూపం చిత్రమాశ్చర్యకరం, సూర్యస్యమండల ముద
గాత్ । ఉదయాచలం ప్రాప్తమాసీత్ । కీదృశమ్ । మిత్రస్యవరుణస్యాగ్నేశ్చ,
ఉపలక్షణమేతత్, తదుపలక్షితానాం జగతాం చక్షుః ప్రకాశకం చక్షుర్న్ద్రియస్థా
నీయం వా । ఉదయం ప్రాప్య చ ద్యావాప్యథివీ దివం పృథివీ మంతరిక్షం
చాప్రాః । స్వరీయేన తేజసా ఆ సమంతా దపూరయత్ । ఈ దృగ్భూత
మండలాంతర్వర్తి సూర్యోఽంతర్యామితయా సర్వస్య ప్రేరకః పరమాత్మా జగతో
జంగమస్య తస్తుషః స్థావరస్య చాత్మా స్వరూపభూతః । సహి సర్వస్య స్థావర
జంగమాత్మకస్య కార్యవర్గస్య కారణమ్ । కారణాచ్చ కార్యం నాతిరిచ్యతే ।
తథా చ పారమర్షం సూత్రం । తదనన్యత్వ మారంభణశబ్దాదిభ్యః । [వేదాం
2-1-14 ॥] ఇతి ॥ యద్వా । స్థావరజంగ మాత్మకస్య సర్వస్య ప్రాణి
జాతస్య జీవాత్మా । ఉదితే హి సూర్యే మృతప్రాయం సర్వం జగత్పునశ్చే
తనయుక్తం సదుపలభ్యతే । తథాచ శ్రూయతే । యోఽసౌ తపస్సుదేతి స
సర్వేషాం భూతానాం ప్రాణానాథీయోదేతి ॥ తై.ఆ. 1-14-1. ॥ ఇతి ॥
(ఝుక్ 1-115-1)

వాక్యాన్వయము :

చిత్రం దేవానా మనీకం ఉదగాత్ । (తదేవ) మిత్రస్య, వరుణస్య అగ్నేః (చ) చక్షుః । తత్ ద్యావా పృథివీ అన్తర్దిక్షం ఆప్రాః । సూర్యః జగత్ తస్మష్శచ ఆత్మా॥

ప్రతిపదార్థము :

చిత్రమ్ = (ఈ చెప్పబోవువిషయము) ఆశ్చర్యకరమైనది. అష్టోదకరమైనది. అదేదనగ, దేవానామ్ = తేజోవంతములగు కిరణముల యొక్క, అనీకమ్ = నముదాయము, ఉదగాత్ = మీదకు వచ్చుచున్నది. ఆ సూర్యతేజస్సుయే, మిత్రస్య వరుణస్య అగ్నేః(చ) = మిత్రవరుణాగ్నుల యొక్క, చక్షుః = నేత్రము. అనగా వారికి కూడ దర్శన శక్తి నిచ్చునది. ఈ కాంతియే, ద్యావా పృథివీ అన్తర్దిక్షమ్ = స్వర్లోక భూలో కాన్తర్దిక్ష లోకములను, ఆప్రాః = అన్నివైపుల నుండి ప్రకాశింప చేయుచు, పూరించుచున్నది. అట్టి, సూర్యః = సూర్యుడు, జగత్ తస్మష్శచ = స్థావర జంగమ రూపముగు జీవుల యొక్క, ఆత్మా = జీవము, ప్రాణము.

అహో! ఆశ్చర్యము. దీప్తివంతములగు వెలుగు జిలుగుల సాముదాయక కాంతియే, ఉదయించుచున్నది. ఆ తేజస్సే మిత్రా, వరుణాగ్నుల యొక్క కాంతి. లేదా వారికి మార్గ దర్శనము చేయు నేత్ర స్థానమందలి తేజస్సు. ఆయా సూర్యరశ్మిలే ముల్లోకములను అన్ని వైపుల నుండి పూర్తిగ ఆవరించి కాంతి వంతముగా చేయుచున్నవి. నిజమునకు స్థావర జంగమరూపముగు ఈ జగత్తునంతకును ఆ సూర్యుని వెలుగులే, కాంతియే, ప్రాణమై, ఆత్మయై యున్నది.

అట్టి ఓ దేవ! భాస్కర! నీకు నమస్కారము. (14)

మహాసార మంత్రము 15

సూర్యో దేవీముషసం రోచమానాం సూర్యో న యోషామభ్యేతి
పశ్చాత్ | యత్రా నరో దేవయంతో యుగాని వితన్వతే ప్రతి భద్రాయ
భద్రమ్ ||

పదపాఠము :

సూర్యః | దేవీమ్ | ఉషసమ్ | రోచమానామ్ | సూర్యః | న |
యోషామ్ | అభి | ఏతి | పశ్చాత్ | యత్ర | నరః | దేవ యన్తః |
యుగాని | వి-తన్వతే | ప్రతి | భద్రాయ | భద్రమ్ ||

సాయణ భాష్యము:

సూర్యః దేవీం దానాది గుణ యుక్తాం, రోచమానాం దీప్య మానాము
షసం పశ్చాదభ్యేతి | ఉషసః ప్రాదుర్భావానంతరం తామభిలక్ష్య గచ్ఛతి | తత్ర
దృష్టాన్తః | సూర్యో న యోషామ్ | యథా కశ్చిన్మనుష్యః శోభనావయవాం
గచ్ఛంతీం యువతిం స్త్రీయం సతతమను గచ్ఛతి తద్వత్ | యత్ర యస్యా
ముషసి జాతాయాం దేవయన్తో దేవంద్యోతమానం సూర్యం యష్ణ మిచ్ఛన్తో
నరో యజ్ఞస్య నేతారో యజమానాః యుగాని | యుగ శబ్దః కాలవాచీ |
తేన చ తత్ర కర్తవ్యాని కర్మాణి లక్ష్యస్తే, యథా దర్శపూర్ణమాసావితి |
అగ్నిహోత్రాది కర్మాణి వితన్వతే | విస్తారయన్తి | యద్వా | దేవయంతో
దేవయాగార్థం ధనమాత్మన ఇచ్ఛన్తో యజమాన పురుషా యుగాని హలావయ
వభూతాని, కర్షణాయ, వితన్వన్తే ప్రసారయన్తి | తాముషసమనుచ్ఛతీత్యర్థః |
ఏవం విధం భద్రం కళ్యాణం సూర్యం ప్రతి భద్రాయ కళ్యాణరూపాయ, కర్మ
ఫలాయ స్తుమః ఇతి శేషః | యద్వా | దేవయంతో దేవకామాః యజమానాః
యుగాని యుగాని భూత్వా పత్నీభిః సహితాః సంతో, భద్రం కల్యాణ మగ్ని
హోత్రాదికం కర్మ భద్రాయ తత్పరార్థం ప్రతి ప్రత్యేకం యస్యాముషసి ప్రప్ర
త్తాయాం వితన్వతే విస్తారయన్తి ||

(ఋక్ 1-115-2)

వాక్యాన్వయము:

సూర్యః దేవీముషసం రోచమానాం మర్యః న యోషా మభ్యేతి । యత్ర
సరః భద్రం దేవయన్తః యుగాని వితన్వతే (తాని) భద్రాణి ప్రతి భద్రాయ
(భవన్తితి స్తుమ్)॥

ప్రతిపదార్థము :

సూర్యః = సూర్యుడు, రోచమానామ్ = దీప్తి వంతమగు, దేవీం =
దానాదిగుణసంపన్నయునగు, ఉషసమ్ = ఉష్ణకాంతను, యోషామ్ = అప్ల
దకరమగు యువతిని, మర్యో న = (వెంటడించు) పురుషునివలె, పశ్చాత్
= వెనుకనుండి, అభ్యేతి = అనుసరించి పోవుచున్నాడు. మరియు, యత్ర =
ఎచట, సరః = మనుజులు, భద్రమ్ = మంగళకరుడగు సూర్యుని, దేవయన్తః
= దైవముగా భావించువారై, యుగాని = అగ్నిహోతాద్రికర్మలను, వితన్వతే
= వృద్ధిచేయు చున్నారో, తాని భద్రాణి = అట్టి మంగళ కార్యములు ప్రతి
భద్రాయ = తిరిగి వారి కళ్యాణములకే అగుకాక యని ప్రార్థించుచున్నామని
భావము.

సుందరి యగు స్త్రీని కామాతురుండగు పురుషుడు వెంటడించినట్లు,
తేజశ్శాలినియు, దానాదిగుణసంపన్నయునగు ఆ ఉష్ణకాంతను సూర్యుడనుసరించి
పోవుచున్నాడు. మరియు అట్లు పోవుచున్న మంగళకరుడును, దానశీలియునగు
ఆదిత్యుని దైవముగా పూజింపగోరుచున్న, ఉపాసకులు వానికర్పించు అగ్నిహో
తాద్రి హవ్యములన్నియు, మరల వారి శ్రేయస్సునకే యగుచున్నవి.

మానవులు వారి శ్రేయస్సును కోరి, భగవంతునకు చేయు సేవలన్నియు
సర్వమానవ కల్యాణ రూపమున తిరిగి వారినే చేరును. కనుక మనమెల్ల
ప్రభూ దైవపూజను చేయుచు భర్తము నాచరించ వలెను.

కనుక అట్టి ఓ భాస్కర! నీకు నమస్కారము.

(15)

భద్రా అశ్వా హరితః సూర్యస్య చిత్రా ఏతగ్వా అనుమాద్యాసః । నమ-
స్యంతో దివ ఆ పృష్ఠమస్థుః పరి ద్యావాప్రథివీ యంతి సద్యః॥

పదపాఠము :

భద్రాః । అశ్వాః । హరితః । సూర్యస్య । చిత్రాః । ఏత- గ్వాః ।
అను-మాద్యాసః । నమస్యంతః । దివః । ఆ । పృష్ఠమ్ । అస్థుః । పరి ।
ద్యావాప్రథివీ ఇతి । యన్తి । సద్యః ॥

సాయణ భాష్యము:

భద్రాః కల్యాణాః । అశ్వా ఏతగ్వా ఇత్యేత దుభయం అశ్వనామ ।
తత్రైకం త్రియాపరం యోజనీయమ్ । అశ్వాస్తురగా వ్యాపన శీలావా హరితో
హర్తారశ్చిత్రా విచిత్రావయవా అనుమాద్యాసోఽను క్రమేణా సర్వే స్తుత్యా మాద
నీయాః ఏవం భూతాః సూర్యస్మైతగ్వా అశ్వాః । యద్వా । ఏతం గంతం
మార్గం గంతారో అశ్వాః । ఏతం శబలవర్ణం వా ప్రాప్నువంతోఽశ్వాః । నమ
స్యంతోఽశ్వాభిర్నమస్య మానాం సంతో దివ్యో న్నదిక్షస్య పృష్ఠము పరి ప్రదేశం
పూర్వ భాగలక్షణ మాస్థుః । ఆ తిష్ఠంతి ప్రాప్నువన్తి । యద్వా । హరితో
రసహరణశీలాః రశ్మయో భద్రాది లక్షణ విశిష్టా దివః పృష్ఠం నభః స్థల మాతి
ష్ఠంతి । ఆస్థాయ చ ద్యావాప్రథివీ ద్యావా ప్రథివ్యా సద్వన్తదానీ మేవైకే
నాహ్నో పరియన్తి । పరితో గచ్ఛన్తి । వ్యాప్నువంతీత్యర్థః॥

(ఋక్ 1-115-3)

వాక్యాన్వయము :

భద్రాః అశ్వాః హరితః చిత్రాః సూర్యస్య వీతగ్వాః అనుమాద్యాసః సమ
స్యన్తః దివః పృష్ఠం ఆ అస్థుః । (30౮) ద్యావా పృథివీ సద్యః పరియన్తి॥

ప్రతిపదార్థము :

భద్రాః = కల్యాణకరములగు; అశ్వాః = వ్యాపనశీలులు; హరితః = హరి
దర్శనము కలదియు; చిత్రాః = విచిత్రములగు అవయవములను కల్గినట్టియు,
సూర్యస్య వీతగ్వాః = సూర్యుని యొక్క గుర్రములు, అనుమాద్యాసః =
క్రమముగ అష్టోదము పొందుచు, సమస్యన్తః = మాచే సమస్కరింపబడినవై,
దివః = అంతరిక్షము యొక్క, పృష్ఠమ్ = మధ్యభాగమును, ఆ అస్థుః =
అన్ని విధముల నారోహించుచున్నవి. అట్టి ఆ గుర్రములు, ద్యావాపృథివీ =
స్వర్లోక భూలోకములందు, సద్యః = ఒకే కాలమున, పరియన్తి = అన్ని వైపుల
నుండియు పోవుచున్నవి.

ఈ సూర్యాశ్వములు కల్యాణకరములు. సర్వత్ర వ్యాపించి యుండు
నవి. హరిదర్శనము కలిగినవి. విచిత్రముగు దేహసౌందర్యము కలిగినవి. అట్టి ఈ
అశ్వములు, సూర్యునుద్దేశించి, తదుపాసకులు చేయు స్తోత్రాదులకు మిక్కిలి
ఆనందించుచు, మాచే సమస్కరింపబడుచున్నవి. ఇట్లు ఆ గుర్రములు సభోమం
డల మధ్యభాగమును చేరుచున్నవి. మరియు నివి స్వర్లోకభూలోకములను ఏక
కాలమునందే అన్ని వైపుల నుండి చుట్టుకొనుచు దీప్తివంతముగ చేయుచున్నవి.

అట్టి అశ్వములను కలిగిన ఓ భాస్కర! నీకు నమస్కారము. (16)

తత్సూర్యస్య దేవత్వం తన్మహత్వం మధ్యా కర్తృత్వతతం సంజఘారా
యదేదయుక్త హంత సధస్తాదాద్రాతీ వాసన్తసుతే సమస్మై॥

పదపాఠము :

తత్ | సూర్యస్య | దేవ-త్వమ్ | తత్ | మహి-త్వమ్
మధ్యా | కర్తృ- | వి-తతమ్ | సమ్ | జఘార | యదా |
ఇత్ | అయుక్త | హంత | సధ-స్తాత్ | అత్ | రాత్రీ |
వాస- | తసుతే | సమస్మై ॥

సాయణ భాష్యము

సూర్యస్య సర్వవైరకస్యాదిత్యస్య, తద్దేవత్వమీశ్వరత్వం | స్వాతంత్ర్యమితి
యావత్ | మహత్వం మహత్త్వం మహత్త్వం చ తదేవ తచ్చట్లజ్జ తేర్పచ్చబాధ్యా
హర- | యత్కర్త- | కర్మ నామైతత్ | ప్రారబ్ధాపరిసమాప్తస్య కృష్యాది అక్షిణస్య
కర్మణోమధ్యా మధ్యేజవరి సమాప్త ఏవ తస్మిన్సూర్యణి వితతం ఏస్తేర్లం స్వకేయం
రశ్మిజాలవస్తం గచ్ఛన్ సూర్య సంజఘార అస్మాల్లోకాత్సూర్యస్యప సంహరతి
కర్మకరశ్చ ప్రవృత్తమపరి సమాప్తమేవ విప్రుజత్వస్థం యంతం సూర్యం దృష్ట్వా
ఈ దృశం స్వాతంత్ర్యం మహిమూచ సూర్యవ్యతిరక్తస్య కస్యాస్తి? స కస్యాపి
అపి చ | ఇదిత్యపధారణే | యదేద్యస్మిన్నేవ కాలే హంతో రసహరణశీలాన్ స్వ
రశ్మిన్ హరిద్వర్ణాశ్శాన్వా సధస్తాత్ సహస్తానాత్ అస్మాత్ పార్థివాల్లోకాత్
అదాయాయుక్త అన్యత్ర అన్యత్ర సంయుక్తాన్కరోతి యద్వా | యుజ- కేవలోపి
విపూర్వోద్రష్టవ్యం | యదేవాసా స్వరశ్మిన్ అశ్వాన్వా సధస్తాత్॥ సహతిష్టంత్య
స్మిన్నితి సధస్తారద- తస్మాదయుక్త | అముంచత్॥

అత్ అసంతరమేవ రాత్రీ నిశా వాస ఆచ్ఛాదయిత్వ తమ- సమస్మై
సమ శబ్ద- సర్వశబ్ద పర్యాయ- సప్తమ్యధ్దే చతుర్థి- సర్వస్మిన్ లోకే తసుతే
విప్తారయతి యద్వా వాసో వాసర మహ- తత్సూర్య స్మాదస్మాల్లో కాదపసీయ
రాత్రీ తమస్మినుతే తత్ర నిరుక్తమ్ | తత్సూర్యస్య దేవత్వం తన్మహత్వమ్ |
మధ్యే యత్కర్మణాం క్రియమాణానాం వితతం సంక్రియతే యదాసావయుక్త
హరణానా దిత్యరశ్మిన్ హంతో శ్వాసీతి వా | అథ రాత్రీ వాసన్తసుతే సమస్మై
వాసరమహరివయువతి సర్వస్మాత్ ॥వి 4-11॥

(ఋక్ 1-115-4)

వాక్యాన్వయము :

తత్ సూర్యస్య దేవత్వమ్! తత్ మహాత్వమ్! (యత్) కర్తౌ మధ్యా వితతం సంజభారా ఇతి! (కించ) యదా హరితః సధస్తాత్ అయుక్త ఆత్ రాత్రీ వాసః సిమస్తే తనుతే॥

ప్రతిపదార్థము :

సూర్యస్య = సర్వలోక ప్రేరకుండగు ఈ సూర్యుని యొక్క, తత్ = అది ఈ చెప్పబోవున దేవి కలదో అదియే, దేవత్వమ్ = అతని యొక్క సర్వ సావతంత్ర్య ప్రభు శక్తి, తత్ = అదియే, మహాత్వమ్ = అధికృత, అదివీ దియనగ, అతడు, కర్తౌ-మధ్యే = లోకమందు జనులు కృష్ణాది కార్యములను ప్రారంభించి, పూర్తి చేయుటకు ముందుగనె (కృష్ణాది కార్యములు సగములో అసంపూర్తిగా నుండగనె), వితతం = అంతవరకు సర్వత్ర విస్తారముగ వెదజల్లిన దానిని (తన కిరణములను), సంజభార = ఉపసంహరించును. (వెనుకకు తీసికొనును) మరియు, యదా = ఎప్పుడైతే, సూర్యుడు తన, హరితః = అశ్వములను, సధస్తాత్ = రథము నుండి, అయుక్త = విడుచునో (రథము నుండి గుర్రములను విప్పవదలి వేయునో), ఆత్ = తదనంతరమే, రాత్రీ = నిశాకన్య, వాసం = (నల్లని అంధకారమనెడు) వస్త్రమును, సిమస్తే = అంతలను, లోకమందెల్ల, తనుతే = విస్తరిల్ల చేయును.

సూర్యుని మహత్త్వము, సావతంత్ర్యము, శక్తియు చాలగొప్పవి. అనితర సాధ్యములు. అతడు తను కోరినపుడు తన కిరణముల నెల్లెడల ప్రసరింపజేయును. తను భావించినచో వానిని వెనుకకు తీసుకొనగలడు. అతడు ఇతరుల ఆజ్ఞలను పాటించువాడుకాదు. కనుకనె కృషీవలుల కార్యము పూర్తిగాకున్నను మధ్యలోనె - (అనగ మనము చేయు వసులతో నిమిత్తము లేకుండ)

తన కిరణముల నుపసంహరించు కొనును. తన ఇంటికి పోయి తన రథమునకు కట్టిన అశ్వములను, విప్పవదలి వేయును. ఈ విధముగ సూర్యుడు భూమండలమునుండి తన్ను ఉపసంహరించుకొనగనె, రాత్రీ (నిశాకన్య) - చీకట్లను (తన నల్లని వస్త్రమును) ఈ జగమునంత విస్తరింపజేయును. సూర్యుడు తెల్లని కాంతులను వెదజల్లును. ఈ నిశాకన్య నల్లని చీకట్లను వెదజల్లును. అయితే సూర్యుడు వెనుకకు పోయిన తర్వాతనె, ఈ రాత్రీ కన్య తన కార్యమును ప్రారంభించును.

ఇట్లు సర్వశక్తిమంతుడు, సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడు అనంత శక్తి యుతుడవగు ఓ ఆదిత్య! నీకు నమస్కారము. (17)

తస్మిత్తస్య వరుణస్యాభిచక్షే సూర్యో రూపం కృణుతే ద్యోరుపస్థే।
అనంతమన్యద్రుశదస్య పాజః కృష్ణమన్యద్ధరితః సం భరన్తి॥

పదపాఠము :

తత్ | మిత్రస్య | వరుణస్య | అభి-చక్షే | సూర్యః | రూపమ్ |
కృణుతే | ద్యౌః | ఉప-స్థే | అనన్తమ్ | అన్యత్ | రుశత్ | అన్యః | పాజః |
కృష్ణమ్ | అన్యత్ | హరితః | సమ్ | భరన్తి ॥

సాయణ భాష్యము :

తత్ తదాసీముదయః సమయే మిత్రస్య వరుణ స్తైతదుభయోప లక్ష్మీ
తస్య సర్వస్య జగతోభిచక్ష అభిముఖ్యేన ప్రకాశనాయ ద్యోర్బుధస ఉపస్థ ఉపస్థానే
మధ్యే సూర్యః సర్వస్య ప్రేరకః సవితా రూపం సర్వస్య నిరూపకం ప్రకాశకం
తేజః కృణుతే కరోతి అపి చాస్య సూర్యస్య హరితో రసహరణ శీలా రశ్మయః
హరిద్వర్ణా అశ్వా వానన్త మచసాన రహితం కృత్స్నస్య జగతో వ్యాపకం రుశద్దీ
వ్యమానం శ్వేత వర్ణం పాజః బలనామైతత్ బలయుక్త మతి బలస్యాపేనైశస్య
తమసో నివారణే సమర్థ మన్యత్తమసో విలక్షణం తేజః సం భరన్తి॥ అహని
స్వకీయాగమనేన నిష్పాదయంతి తథా కృష్ణం కృష్ణ వర్ణ మన్యత్తమః స్వకీ
యావగమనేన రాత్రౌ అన్య రశ్మ యోవ్యేదం కుర్వన్తి కేము వక్తవ్యం తస్య
మాహాత్మ్యమితి సూర్యస్య స్తుతిః ॥ (బుక్ 1-115-5)

వాక్యాన్వయము :

తన్నిత్రస్య వరుణస్యాభిచక్షే! ద్యౌః ఉపస్తే సూర్య రూపం కృణోతి! అస్య హరితః అనంతం రుశం పాఙ్ అన్యత్ సంభరన్తి కృష్ణ మన్యత్॥

ప్రతిపదార్థము :

తత్ = అప్పుడు అనగ సూర్యుడు భూమండలము నుండి తన కాంతిని ఉపసంహరించిన తర్వాత, మిత్రస్య వరుణ స్య = మిత్రావరుణుల యొక్క, అభిచక్షే = అత్యధిక ప్రకాశము కొరకు, ద్యౌః | అంతరిక్ష లోకము యొక్క, ఉపస్తే = మధ్యభాగమును, సూర్య = ఈ భాస్కరుడు, రూపమ్ = తన స్వస్వరూపమును - వెలుగు రేఖలను, కృణుతే = చేయుచున్నాడు. పెరిజల్లు చున్నాడు. అస్య = సూర్యుని యొక్క, హరితః = అశ్వములు, అన్యత్ = ఒకప్పుడు, పాఙ్ = శక్తివంతమగు, అనంతం రుశమ్ = అత్యధికమగు వెలుగును, సంభరన్తి = అంతటను నింపుచున్నవి. అల్లే, అన్యత్ = మరొకపుడు, కృష్ణం (రుశమ్) = నల్లనికాంతులను, చీకట్లను-(సంభరన్తి).

మిత్రా వరుణులు సర్వలోకములను చూచుటకు తగిన శక్తిని, సూర్యుడు నభో వీధి నుండి కిరణ ప్రసార రూపమును అందించు చున్నాడు. మరియు సూర్యాశ్చములు తమ ప్రయాణ కాలమందు సర్వత్ర వెలుగు జీలుగుల నింపుచు పగటిని చేయుచున్నవి. అల్లే అవి విశ్రమించునపుడు తమ దేహము నుండి ప్రవంచ మంతటను నిశా కాంతులను నింపుచు - రాత్రిని సృష్టించు చున్నవి. అవి ప్రయాణించు మార్గమున వాని దేహమునుండి వచ్చు కాంతులచే పగలు ఏర్పడును. అవి ఆ ప్రదేశమును దాటి ముందుకుపోవగనే ఆ ప్రదేశమున నల్లని కాంతులు వ్యాపించు చీకట్లతో నిండి యుండును.

ఇంతటి మహాత్ముడవగు ఓ భాస్కర! నీకు నమస్కారము. (18)

మహాసార మంత్రము 19

అద్య దేవా ఉదితా సూర్యస్య నిరంహసః పిప్పతా నిరవద్యాత్ ।

తన్నో మిత్రో వరుణో మా మహంతా మదితిః సింధుః పృథివీ ఉతద్యాః॥

పదపాఠము :

అద్య । దేవా । ఉత్-ఇతా । సూర్యస్య । ని । అంహసః పిప్పత ।
ని । అవద్యాత్ । తత్ । న । మిత్రః వరుణః । మమహంతామ్ । అదితిః ।
సింధుః । పృథివీ । ఉత । ద్యాః ॥

సాయణ భాష్యము :

హే దేవా ద్యోతమానా సూర్య రశ్మయః అద్యాస్మిన్నాశే సూర్యస్యా
దిత్య సోదితా ఉదితాపుదయే సతీస్తతః ప్రసరంతో యూయమస్మానంహసః
పాపాన్నిష్ఠ్విప్రత నిష్క్రైష్య పాలయతా యదిద మస్మాభిరుక్తం నోఽస్మదీయం
తస్మిత్త్రాదయః వక్షేవతా మమహంతాం పూజయన్తు । అనుమన్యంతామ్ః ధక్షం
త్వితి యావత్ । మిత్రః ప్రమీతే స్త్రాయకోహరభిమానీ దేవః । వరుణోనిష్ఠానాం
నివారయతా రాత్ర్యభిమానీ । అదితి రఖండసియా దీనా వా దేవమాతా ।
సింధుః స్వస్తన శీలోదకాభిమానీ దేవతా । పృథివీ భూలోకస్యాధిష్ఠాత్రి ద్యౌర్భువో
కస్య । ఉత శబ్దః సముచ్చయే॥ (ఋక్ 1-115-6)

వాక్యాన్వయము :

హే దేవా- అద్య సూర్యస్య ఉదితా న- అంహస- ని- పిప్రుత అవద్యాత్
(చ) ని- (పిప్రుత) తత్ న- మిత్ర- వరుణ- అదితి- సిన్ధు- వృధివీ ద్యౌః-
ఉత మమ హస్తావే॥

ప్రతిపదార్థము :

హే దేవా = వెలుగుల చిమ్మెడి ఓ సూర్య కిరణములార! మీరు, అద్య
= ఇప్పుడే - అనగ ఈ ఉదయ కాలమునందె, సూర్యస్య ఉదితా = సూర్యోదయ
కాలముననె, మా యొక్క, అంహస = శారీరక పాపముల నుండి, నిపిప్రుత
= వేరు చేసి పాలింపుడు. అట్లే, అవద్యాత్. చ = వాచికముగు పాపము
నుండియు, నిపిప్రుత = వేరు చేసి పాలింపుడు. న = మాయొక్క, తత్ =
ఆ విధముగు ప్రార్థనను, మిత్ర = అహరభి మానియగు మిత్రుడును, వరుణ-
= అరిష్టనివారకుండగు వరుణుడును, అదితి = దైన్యహీనయగు దేవమాతయు,
సిన్ధు = సలిల ప్రవాహములును, వృధివీ ద్యౌః = భూలోక స్వర్లోకములును,
ఉత = ఈ యందరు, మామహస్తావే = ఆమోదించి మమ్ము రక్షింతురు
గాక ॥

మహత్తర ప్రకాశణీలురగు ఓ అదిత్య తేజస్సుల్లారా! ఈ సూర్యోదయ
కాలమునందె మీరు మా యొక్క శారీరక, మానసికములగు పాపముల నుండి
మమ్ము రక్షించుడు. వానిని మా నుండి దూరముగ పారద్రోలుడు. ఈ మా
ప్రార్థనను అహరభిమానియగు మిత్రుడు, సర్వారిష్ట పరిహరకుండగు వరుణుడు,
దేవమాతయగు అదితియు, స్వర్లోక భూ లోకములు, సలిల ప్రవాహ రూప
ముగు సింధువు కూడ ఆమోదించుతురు గాక. వారెల్లరు మా పాపముల నుండి
మమ్ము రక్షించి పాలింతురు గాక అని ప్రార్థించు చున్నాము.

ఈ ప్రార్థనలకు ఓ సూర్య నీవే సాక్షివి.

అట్లే నీకు సమస్తాఽరము.

[19]

ఇన్ద్రం మిత్రం వరుణ మగ్నిమాహ రథో దివ్యః స సువర్ణో గరుత్మాన్ ।
ఏకం సద్విప్రా బహుధా వదన్త్యగ్నిం యదుం మాతరి శ్వాస మాహః॥

పదపాఠము :

ఇంద్రమ్ । మిత్రమ్ । వరుణమ్ । అగ్నిమ్ । అహః । అథో ఇతి ।
దివ్యః । సః । సు-వర్ణః । గరుత్మాన్ । ఏకమ్ । సత్ । విప్రాః । బహుధా ।
వదన్తి । అగ్నిమ్ । యదుమ్ । మాతరిశ్వాసద్మ్ । అహః ॥

సాయణ భాష్యము :

అము మాదిత్య మైశ్వర్య విశిష్ట మిన్ద్ర మాహః తథా మిత్రం ప్రమీతే ।
వరుణా త్రాతార మహారభిమానిన మేతన్నామకం దేవం తమాహః వరుణం
పాపస్య నివారకం రాత్ర్యభిమానినం దేవమాహః తథాగ్ని మంగనాది గుణ
విశిష్ట మే తన్నామక మాహః అథో అపిచాయమేవ దివ్యో దివి భవః సువర్ణః
సువతనో గరుత్మాన్ గరణవాన్పక్షవాన్వా ఏతన్నామకో యః పక్ష్యస్తి సోయ
మేషః కథమేకస్య నానాత్వ ముచ్యతే అము మేవాదిత్య మేకమేవ పస్తుతః
సన్తం విప్రా మేధావినో దేవతాత్వవిదో బహుధా వదన్తి తత్తత్కార్య కారణే
నేంద్రా ద్యాత్మానం వదన్తి ఏకైవ వా మహానాత్మా దేవతా స సూర్య ఇత్యా
చక్షత ఇత్సుక్తత్వాత్ పంచ తమేవ వృద్ధ్యాది కారణం వైద్యుత్వాగ్నిం యదుం
నియంతారం మాతరి శ్వాస మంతరిక్షే శ్వసంతం వాయు మాహః సూర్యస్య
బ్రహ్మణో నన్యత్వేన సర్వాత్మ్యముక్తం భవతి॥

అయం మన్తో నిరుక్త ఏవం వ్యాఖ్యాతః ఇమమే వాగ్నిం మహాన్త
మాత్మాన మేక మాత్మానం బహుధా మేధావినో వదన్తి ఇన్ద్రం మిత్రం వరుణ
మగ్నిం దివ్యం చ గరుత్మన్తమ్ దివ్యో దివిః గరుత్మాన్ గరణవాన్ గుర్వాత్మా
మహాత్మేతి వా॥ (నిరుక్త 7-18) ఇతి ॥ (ఋక్ 1-164-46)

వాక్యాన్వయము :

అము మాదిత్యమేవ మేధావినః బహుప్రకారం వదంతి॥ తద్యథా ఇంద్రం వరుణం అగ్నిం ఆహం అథో సః సువర్ణం గరుత్మాన్ ఏకం సత్ విప్రా- (తం) అగ్నిం యమం మాతరిశ్వానం ఇతి బహుధా వదంతి॥ ఆహం॥

ప్రతిపదార్థము :

లోకమున జ్ఞాన సంపన్నులగు మేధావులు సూర్యుని యొక్క అనేక విభూతులను, శక్తులను ఆధారముగ తీసుకొని అతనినే ఆ ఒక్కనినె అనేక నామములతో పిలుచు చున్నారు. అది ఎట్లనిన ఇంద్రమ్. మహాబల సమన్విత డగు “ఇంద్రుడు” అనియు, మిత్రం = తన్ను ఉపాసించు వారికి హేతుడగు మిత్రుడనియు, వరుణమ్ = భక్తుల అరిష్టములను తొలగించును కనుక వరుణుడనియు, అగ్నిమ్ = సర్వసౌఖ్యస్థాయికి నడిపించువాడు కనుక అగ్నియనియు, ఆహం = చెప్పిరి. అథో = మరియు సః = ఆ సూర్యుడే, సువర్ణం = బంగారు రెక్కలను (కాంతులను) గల్గిన, గరుత్మాన్ = సర్వమును గ్రహించగల్గిన వాడగుటచే గురుత్మంతుడనియు, ఈ విధముగ ఏకం సత్ = సత్యస్వరూపుడగు ఈతని నొక్కనినె, విప్రాః = విశేష ప్రజ్ఞ గల్గినవారు, అగ్నిం యమం మాతరిశ్వానం ఇతి = అగ్ని, యముడు, మాతరిశ్వ, (వాయువని) అనేక విధములుగ (బహుధా), వదంతి = పలుకుచున్నాడు.

సూర్యుని యొక్క శక్తులనంతములు. అట్టి ఒక్కొక్క శక్తి నాధారము చేసుకొని, ఆ సూర్యునినె, ఆ యా శక్త్యభిమాన దేవతలుగ ఇంద్రుడు, మిత్రుడు, వరుణుడు, అగ్ని, సువర్ణుడు, గరుత్మంతుడు, యముడు, మాతరిశ్వ, (వాయువు) అని అనేక ప్రకారముల చెప్పు చున్నారు. స్తుతించుచున్నారు.

(20)

కృష్ణం నియానం హరయః సువర్ణా అపో వసానా దివముత్పతన్తి |
త ఆ వచ్చత్రన్మదనా దృతస్యా దిద్భుతేన పృథివీ పృథ్వితే ||

పదపాఠము :

కృష్ణమ్ | ని-యానమ్ | హరయః | సు-వర్ణా | అపో | వసానా- |
దివమ్ | ఉత్ | పతన్తి | తే | ఆ | అవచ్చత్రన్ | సదానాత్ | ఋతస్య |
ఆత్ | ఇత్ | పృతేన | వి | ఉద్యతే ||

సాయణ భాష్యము :

కృష్ణం కృష్ణవర్ణం నియానం నియమేన గచ్ఛంతం మేఘం హరయః ఉద
కస్య హర్తారః సువర్ణా శోభన పతనా రస్మయోఽపవసనా ఉదకాని వాసయంతో
మేఘేసు అద్భిర్యే ఘాతురయంత ఇత్సర్తః | అన్తర్బాహిత ణ్యర్థాత్ ద్వికర్మక
త్వమ్ | యద్వా | కృష్ణం నియానం నియమనం రాత్రి- దేవానాం హిరాత్రిర్తస్మి
ణాయసమ్ | తత్పృతి | తస్మిన్వర్తకాల ఇత్సర్తః | ఏవం కుర్వన్తో దివందులోకం
తదా శ్రిత మాదిత్యం వోద్ధిశ్యోత్పతన్తి | ఊర్ధ్వం గచ్ఛన్తి | తే రస్మయః ఋతస్య
సదనాత్ ఉదకస్య స్థానత్ ఆదిత్యమణలాత్ అవచ్చత్రన్ అన్తర్తన్తే | అర్వాద్వా
అగచ్ఛన్తి | ఆదిత్ అనంతరమేవ యదర్వాగ్గచ్ఛన్తి తదాసమేవ మృతేనోదకేన
పృథివీ పృథ్వితే | వివిధం క్లిద్యతే | కృష్ణం నిరయనం రాత్రి రాదిత్యస్య హరయః
సువర్ణా హరణా ఆదిర్య రస్మయః ఇత్యాది నిరుక్తం ద్రష్టవ్యమ్ || నిరుక్త 7-24 ||

(ఋక్ 1-164-47)

వాక్యాన్వయము :

కృష్ణం నియానం హరయః సువర్ణాః అపవసానాః దివముత్పతస్తి । తే
ఋతస్య సదనాత్ ఆ వవృత్రన్ ఆదిత్పుతేన పృథివీ పృథ్వతే॥

ప్రతిపదార్థము :

కృష్ణం నియానం - ఇది సప్తమ్యర్థమునందు వాడబడిన ద్వితీయాం
తము. కనుక సప్తమ్యర్థము చెప్పకొనవలెను. కృష్ణం = నల్లని నియానం =
మేఘమునందు, అపవసానాః = నీటిని ఉంచెడి (దాచుచున్న) హరయః =
రసహరణశీల ముగల, సువర్ణాః = నానాగతులుగల్గిన సూర్యచిరణములు, దివమ్ =
ద్యులోకమునకు, అనగ తదాధారభూతుండుగు సూర్యనివద్దకు, ఉత్పతస్తి =
మీదుగి పోవుచున్నది. తే అవి, ఆ సూర్యచిరణములు, ఋతస్య సదనాత్ =
ఉదకస్థానమునుండి, ఆ వవృత్రన్ = ఆవర్తనగలిగి పోవుచున్నవి.

ఆదిత్ = ఆ వెంటనే, పుతేన = జలములచే, పృథివీ = భూమి, విఉ
ద్యతే = పృథ్వతే = తడవబడుచున్నది. మిక్కిలిగ వర్షముచే తడవబడుచున్నది.

సూర్యుని చిరణములు రసహరణశీలము కల్గినవి. అనగ సముద్రములందలి,
జలాశయాదులందలి నీటిని పీల్చివేయు స్వభావము కల్గినవి. అవి ఉత్తరాయ
ణమున, అందును గ్రీష్మ ఋతువునందు భూమిపై నుండు నీటిని పీల్చివేసి,
మేఘములందు దాచియుంచును. ఇంతలో దక్షిణాయణము వచ్చును. అనగ
నిది దేవతలకు రాత్రికాలము. కనుక ఈ సూర్యచిరణములు తమ స్వస్థానముగ
సూర్యమండలమునకు పోవుటకు మొదలిడును. ఆ పోవుటయు మేఘములను
చుట్టుతిరిగి, వృత్తాకారముగ చుట్టుకొని పోవును. అది అట్లు పోగానే ఈ

మేఘములు తమయందలి జలములను భూమిపైకి వదలి వేయును. ఆవిధముగ మనకు వర్షకాలమురాగ, భూమియంతయు నీటితో ప్లావితమగుచున్నది.

లేదా ఈ మంత్రమును నింకొక విధముగ వివరింపవచ్చును.

సూర్యుడు ఉదయములకు స్థానము. నారాయణము అనగ నీటికి స్థానము అని అర్థము. నారాయణునగ జలములు, అయనమనగ స్థానము.

కనుక గ్రీష్మర్తువునందు, రసహరణశీలులగు సూర్యకిరణములు జలాశయములనుండి నీటిని పీల్చుకొనును. అవి ఆ కార్యములోనుండగ రాత్రి అనగ దక్షిణాయనము వచ్చుచున్నది. అప్పుడే కిరణములు నీటిని వాని స్థానమునకు తీసుకొని పోవుటకై ప్రయత్నించును. ఆ ప్రయత్నములో నవి మేఘములను ధీకొనుచు, చుట్టు తిరిగియు పోవును. అట్లు పోవుటలో అవి కొనిపోవుచున్న జలములు వానినుండి జారి భూమిపై పడిపోవుచున్నవి.

ఆ విధముగ కూడ భూమి నీటితో బాగుగ తడిసిపోవుచున్నది. అనగ వర్షాకాలమందలి ఉదయధారలచే భూమియంతయు ప్లావితమగుచున్నదని భావము.

ఈ మంత్రములో వర్షమెట్లు పడుచున్నదో ద్వివిధముగ చెప్పిరి.

1. ఈ సూర్యకిరణములు మేఘములలో దాచుకొన్న జలములు, సూర్యకిరణనిర్గమనాంతరము, మేఘములచే వదలి వేయబడుచున్నవి.
2. ఈ సూర్యకిరణములు భూమినుండి పీల్చిన జలములను సూర్యమండలమునకు కొనిపోవుచుండగ, మేఘములతో ధీకొనుట, చుట్టి తిరిగి పోవుట మొదలగు కార్యములలో, ఈ జలములు వాని నుండి జారిపోయి భూమిని తడిపివేయుచున్నవి.

ఇంతటి శక్తివంతములగు కిరణములను కల్గిన ఓ సూర్య! నీకు నమ
స్కారము.

కృష్ణం నియానమనుదానికే, మేఘము, దక్షిణాయనమను రెండర్థములు
కలవు.

(21)

హగుంసః శుచిష ద్వసురంతర్దిక్ష సద్ధోతా-

వేదిష దతిధి దురోణ సత్ ।

నృష ద్వరస దృతస ద్వోమసదబ్జా

గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతమ్॥

పదపాఠము :

హ-స- । శు-చి-సత్ । వ-సు- । అ-న్త-ర్ది-క్ష-సత్ । హో-తా । వే-ది-సత్ ।
అ-తి-ధి- । దు-రో-ణ-సత్ । నృ-సత్ । వ-ర-సత్ । ఋ-త- సత్ । ద్వో-మ-సత్ ।
అ-ద్-జా- । ఋ-త-జా- । అ-ద్రి-జా- । ఋ-త-మ్ ॥

సాయణ భాష్యము :

అనయా సౌర్యర్షా య ఏదోః స్తరాదిత్యే హరణ్యాయ పురుషో దృశ్యతే
హరణ్యశ్శుభ్రత్యాది శ్రుత్వోక్త మండులాభిమానీ దేహోఽస్తి । యశ్చ సర్వప్రాణే
హృది చిద్రూప-స్థిత- పరమాత్మా యచ్చ నిరస్త సమస్తోపాధికం పరబ్రహ్మ
తత్సర్వమేకమేవేతి ప్రతిపాద్యతే హంస- హస్తిర్గత్సర్వ- సర్వత్ర సర్వదా గన్తా
యో హంసోఽ సావిత్వాది శ్రుత్యుక్త ప్రకారేణైకీకృతోఽపాస్యః ॥ పరమాత్మమ
స్త్రప్రతిపాద్య ఆదిత్య- సచశుచాదీప్తేద్యులోకే సేదతీతి శుచిషత్ ॥ అథయద-
వరోదివోఽవ్యోతిర్దివ్యత ఇత్యాది శ్రుతే ॥ అనేన ద్యుస్థాన ఆదిత్య- ప్రతిపాదిత-
। సఏవ మధ్యస్థానీయో వాయురిత్యాహ వసు- సర్వస్యవాసయితా వాయు- । స
చాన్తర్దిక్షసత్ అన్తర్దిక్ష సంచారి అథ తస్యేవ క్షితిస్థాన వైదికాగ్నిరూపతామాహ
। హోతా దేవానామాహ్వతా హోమనిష్ఠాదకోవా । వేదిషత్ వేద్యాం గార్హప
త్యాది రూపేణ ధిస్థిత- । అతిధిః అతిధిపత్యర్పదా పూజ్యోఽగ్ని- దురోణసత్
దురోణం గృహనామ తత్రపాకాది సాదనత్వేన స్థిత- అనేన తౌతికా గ్న్యైత్మక
త్వముక్తం నృషత్ నృషు మనుష్యేషు చైతస్యరూపేణ సేదతీతి నృషత్ ।
అనేన పరమాత్మరూపత్వముక్తమ్ । పునరప్యాదిత్యతామాహ -వరసత్ వరే వర
ణీయేమండలే సేదతీతి వరసత్ । ఆదిత్య- వరంవా ఏతత్సద్గుణాం యస్మిన్నేష
ఆసన్నస్తవతీతి హిశ్రూయతే ఋతం సత్యం బ్రహ్మయజ్ఞోవా తత్రసేదతీతి ఋత
సత్ ।హంస- శుచిషదిత్యేష వైహంస-
శుచిషదిత్యాదినా బ్రాహ్మణే సమామ్యానాత్ ॥ (ఋక్ 4-40-5)

వాక్యాన్వయము :

హంసః శుచిషత్ । వసుః అస్తధిక్షసత్ । హోతా వేదిసత్ ।

అతీధిః దురోణసత్ । స్యసత్ । వరసత్ । ఋతసత్,

వ్యోమసత్ । అబ్జాః గోఙాః ఋతఙాః అద్రిఙాః

ఋతమ్ ॥

ప్రతి పదార్థము :

హంసః = గమనశీలముగ అదిత్యుడు, శుచి-సత్ = దీప్తి మంతమగు ద్యులోకమున సంచరించువాడు - ఉండువాడు వసుః = వాయు రూపమున సర్వ జీవులందు వసించువాడు, లేదా అందరను - సర్వ ప్రాణులను సుఖముగ నివసించునట్లు చేయువాడు. అస్తధిక్షసత్ = అస్తధిక్షమున సంచరించువాడు. హోతా = యజ్ఞయాగాది కాలమున దేవతలను అగ్నిరూపమున ఆహ్వానించువాడు. వేదిసత్ = యజ్ఞయాగాదులందు గౌర్వవత్త్వాది అగ్ని రూపమున ఉండువాడు. అతీధిః = అతీధివలె సర్వజీవులచే పూజింపబడువాడు. దురోణసత్ = గృహములందు నివసించువాడు. స్యసత్ = నరులందు - జీవులందు చైతన్య రూపమున నివసించువాడు. వరసత్ = సర్వులచే అభిలషణీయుడు అదిత్య మండలమున సుండువాడు. ఋతసత్ = సత్యవాక్కు నందు లేదా బ్రహ్మయజ్ఞము నాశ్రయించి యుండువాడు. వ్యోమసత్ = అంతరిక్ష యందు వసించువాడు. అప్-ఙా = నీటి యందు పుట్టువాడు. గోఙా = కిరణముల ద్వారా జనించువాడు. ఋతఙా = సత్యము నందు జన్మించినవాడు. అద్రిఙా = ఉదయాచలము నుండి జన్మించినవాడు. ఋతమ్ = (ఈ చెప్పినదెల్ల) సత్యము.

ఈ మంత్రము సూర్యునిద్వారా చెప్పబడినది. సూర్యుని యొక్క నానావిధ విభూతులను, అతనికిగల భిన్ననామాములను, అవి యెట్లు వచ్చెనో ఈ మంత్రమున వివరించుచున్నారు.

ఇతడు సర్వత్ర సర్వదా సంచరించువాడు. కనుకనె “యో హంసో స సా” ఇత్యాది మంత్రములచే ఇతనినే జీవాత్మ పరమాత్మలకు ఒకే రూపముగ భావించి ప్రార్థించుచున్నారు. కనుక ఇతడు హంస.

ఇతడు ప్రకాశవంతమగు ద్యులోకమున నివసించును. కనుక శుచిసత్. ఈ విధముగ ద్యులోకవాసియగు అదిత్యుడు చెప్పబడెను.

ఇతడు సర్వజీవులను వసింప చేయువాడు. అంతరిక్ష సంచారియగు వాయువు. కనుకనె వసువు - అనిచెప్పబడెను. (వసతి వాసయతీతి వా వసు). ఈ విధముగ అంతరిక్ష వాసియగు అదిత్యుడు చెప్పబడెను.

ఇక నిపుడు పృథ్వీస్థానీయుడగు అదిత్యుని వర్ణించుచున్నారు.

ఇతడు వైదికాగ్ని రూపమున భూమిపై యుండును. అగ్నిరూపమున దేవతలను యజ్ఞయాగాది కార్యములందు పాల్గొనిపావిన్సులను గ్రహించవలసిన దిగ ఆహ్వానించును. మరియు ఐతడే హోమనిష్ఠాదుడు. కనుకనె “హోతా” అని చెప్పబడుచున్నాడు.

యజ్ఞయాగాదులలో యజ్ఞవేదికలందు గార్వాపత్యాది అగ్నిరూపమున ఉండును. కనుకనె “వేదిసత్” అని అందురు. ఇతడు అతిథివలె సర్వజీవులచే పూజింపబడును.

కనుక నితడు “అతిథి” అని పిలువబడును.

మరియు నితడు పాకాది సాధన రూపమున గృహము నందుండును. కనుక నితడు “దురోణసత్”. దురోణమనగ గృహము. సత్ = ఉండువాడు, నివసించువాడని భావము.

ఇతడు సర్వజీవులందు చైతన్యరూపమున వసించును. కనుక “స్వసత్”. ఇతడు సర్వజనులభిషించునట్టి ద్యులోక జ్యోతిర్మండలమున వసించును. కనుక నితడు పరసత్.

ఇతడు సత్యవాది. బ్రహ్మాయజ్ఞము వాశ్రయించి ఉండువాడు. కనుక ఋతసత్. ఈతను ఆకాశమున వాయు రూపమున వసించును. కనుక వ్యోమ

సత్.

ఈతను జలములందు వైద్యుతాగ్నిగను, బడబాసలముగను ఉండును.
కనుక ఇతనిని “అబ్బా” అని యందురు.

ఈతను ప్రకాశవంతములగు కిరణములద్వారా తెలియబడును. కనుక నీత
నిని “గోజూ” అని అందురు.

ఇతను ఇంద్రాది దేవతలవలె పరోక్షముగ ఉండువాడుకాడు. సత్యమైన
ప్రత్యక్ష దర్శనమున తెలియువాడు. కనుకనె ఈతనిని “ఋతజూ” అని అందురు.

ఈతడెల్లపుడుఉదయాచలము నధిరోహించి వచ్చు చున్నాడు. కనుక నీత
నిని “అద్రిజూ” అని చెప్పచున్నారు.

ఈ విధముగ పైన చెప్పిన విషయములన్నియు సత్యములు.

కనుక నో సత్య స్వరూపా ఆదిత్యా! నీకు నమస్కారము. (22)

యత్త్వా సూర్యస్వర్భాను స్తమసా విధ్య దాసురః।

అక్షేత్ర విద్యథా ముగ్ధో భువనా న్యదీధయుః॥

పదపాఠము

యత్ | త్వా | సూర్య | స్వ - భాను | తమసా | అవిద్యత్ |
అసురః | అక్షేత్ర - విత్ | యథా | ముగ్ధః | భువనాని | అదీధయుః ॥

సాయణ భాష్యము :

ఇదమాది చతుర్విర్మంత్రైః అత్రిణాం కర్మ కీర్త్యతే। హే సూర్య ప్రేరక
దేవ త్వా త్వాం యద్యదాసురోఽసురస్య ప్రాణాపహర్తు రసుర్యా వా పుత్రః
స్వర్భానుః స్వర్భాను సంజ్ఞక స్తమసా మాయా నిర్మితేనా విద్యతే। ఆవృణో
దిత్యర్థః। తదా భువనాని సర్వాణ్యదీధయుః। దృశ్యన్తే। యథా తత్రత్యః సర్వో
జనోఽక్షేత్రవిత్ స్వస్వ స్థానమజానన్ ముగ్ధో మూఢో భవతి తథా॥ (ఋక్
5-40-5)

వాక్యాన్వయము :

సూర్య! త్వ యత్ ఆసురః స్వర్బాను తమసా అవిధ్యత్
తదా భువనాని ముగ్ధః అక్షేత్రవిత్ (వత్) అదిధయుః॥

ప్రతి పదార్థము :

సూర్య = సర్వ ప్రేరకుండవగు ఆదిత్య, త్వ = నిన్ను, యత్ = యదా = ఎప్పుడైతే, ఆసురః = ఆసురీ కుమారుడగు, ప్రాణాపహర్తయగు రాక్షసుడైన, స్వర్బాను = “స్వర్బాను” అను నతడు, తమసా = మాయాకల్పితమగు చీకట్లచే, అవిధ్యత్ = కప్పివేసెనో, (ఎదుర్కొనెనో) అపుడు, భువనాని = సర్వలోకములు, ముగ్ధః = మూగవోయి, అక్షేత్రవిత్ ఇవ = దారితెలియని వానివలె, అదిధయుః = చూపట్టినవి. (ఆసురః = ఆసురీ అను రాక్షస స్త్రీకి జన్మించినవాడు. అనువులనగ ప్రాణములు. వానిని రాతి = హరించువాడు అసూన్ రాతీతి అసురః).

ఓ ఆదిత్య! నిన్ను రాక్షసి పుత్రుడగు “స్వర్బాను” అనునతడు తన మాయా బలముతో కుహనాంధకారమున కప్పి వేసెనుకద. అపుడు సర్వ లోకములు చీకట్ల యందు మునిగి పోయెను. ఈ హఠాత్పరిణామమునకు, తామెటుపోవలెనో తెలియని మూర్ఖునివలె, లోకములన్నియు మూగపోయెను.

సూర్యునెదుర్కొను శక్తి ఎదరికిని లేదు. కాని ఈ రాక్షసుడు తన మాయా బలముతో అసత్యమగు అంధకారమును కల్పించుటకై సూర్యుని ఎల్లెడల కప్పివేసెను. ఈ అంధకారము క్షణికమే. ఐనను లోకములన్నియు మూగవోయెను. (పోవు చున్నవి)

ఇంతటి కష్టము నధిగమించిన ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము. (23)

యదద్య సూర్య బ్రహ్మనాగా ఉద్యన్మిత్రాయ వరుణాయ సత్యమ్|

వయం దేవత్రాదితే స్యామ తవ ప్రియాసో అర్యమ స్థణంతః||

పద పాఠము :

యత్ | అద్య | సూర్య | బ్రహ్ | అనాగా | ఉత్-యన్ | మిత్రాయ |
వరుణాయ | సత్యమ్ | వయమ్ | దేవ-త్రా | అదితే | స్యామ | తవ |
ప్రియాస | అర్యమన్ | గృణన్త | ||

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య! సర్వస్య ప్రేరక ఏతన్నామక దేవ ఉద్యన్ ఉదయంత్యం
యద్యది అద్యాస్మిన్ అనుష్ఠానకాలేస్మాన్ బ్రహ్ బ్రూయా- కిమితి?
అనాగా అనాగస ఇతి ఏతే అపాపా ఇతి యది దేవేషు మధ్యే బ్రూయా-
తర్హి వయం హే అదితే అదీనదేవ దేవత్రా దేవేషు దేవనాం మధ్యే
మిత్రాయ వరుణాయ చ సత్యం అవితథం స్యామ అనాగసో భవేమ|
కిం చ హేఅర్యమన్ దాత త్వాం గృణన్త స్తువన్త తవ ప్రియాస-
ప్రియా స్యామ త్వత్ప్రేమ విషయా భవేమ| యదోత్తరార్థ ఏకం వాక్యమ్|
హే అదితే హే అర్యమన్ ఉక్తలక్షణ దేవ వయం దేవేషు మధ్యే త్వాం
గృణన్త తదైవ ప్రియా స్యామ యది మాం దేవేష్యపాపం బ్రూయా-
న్తర్హితైరియమనప రాధీత్యను గృహీత స్థాం స్తుత్వా తవ ప్రియో భవే
యమ్" -- ఇత్యర్హ|| (ఋక్

7-60-1) .

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! ఉద్యన్ యదద్య అనగా బ్రహ్! వయం హే అదితే!
దేవత్రా మిత్రాయు, వరుణాయ సత్యం స్యామః।

హే ఆర్య మన్! (త్వా) గృణంత తవ ప్రయాసః స్యామః॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య = సర్వలోక ప్రేరకుండవగు ఓ ఆదిత్య!, ఉద్యన్ = నీవు ఉదయించుచునె, యదద్య = తత్కాలమునందె, మమ్ము, దేవత్రా = దేవల యందు (మధ్య), మిత్రాయ వరుణాయచ = అహరభిమానియగు మిత్రునకు, రాత్ర్యభిమానియగు వరుణునకు, అనగా = పాపరహితులమని, బ్రహ్ = చెప్ప. అవుడు మేము, సత్యం = నిజముగనె, హే అదితే, హే అర్యమన్ మిమ్ము, గృణంత = స్తుతించుచు, తవ = నీకు, ప్రయాసః = ప్రేమపాత్రులముగ, స్యామః = అగుదుము.

ఓ సూర్య! నేడు నీవు ఉదయించుచునె, నమస్త దేవతల మధ్య మమ్ము పాపరహితులమని మిత్రా వరుణులకు నివేదింపుము. అనగ మేము పాపము చేయలేదని వారికి ఈ సత్యమును తెలియ చేయుము. అట్లు నీచే చెప్పబడిన మేము సత్యముగనె పాపరహితుల మగుదుము. మరియు మా సత్య జీవమును వారికి తెలిపిన నిన్ను మేము అనేకములుగ స్తుతించుచు నీకు ప్రేమతపసుల మగుదుము. ఇది సత్యము. మేము నిజమునె వలకుచున్నాము.

మూర్తింతటి ఉపకారము చేయు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(24)

ఉత్సూర్యో బృహదర్చింష్య శ్రేష్ఠురు విశ్వా జనిమా మానుషాణామ్ |
సమో దివా దద్యశే రోచమానః క్రత్వా కృతః సుకృతః కర్తృభిర్భూత్ ||

పద పాఠము :

ఉత్ | సూర్యః | బృహత్ | అర్చింషి | అశ్రేత్ | పురు |
విశ్వా | జనిమ | మానుషాణామ్ | సమః | దివా | దద్యశే |
రోచమానః | క్రత్వా | కృతః | సు-కృతః | కర్తృ-భిః | భూత్ ||

సాయణ భాష్యము :

సూర్యః సర్వస్య ప్రేరకోదేవః బృహత్ అత్యధికం, పురు పురూణి బహూని
అర్చింషి తేజాంసి ఉదశ్రేత్ ఊర్జ్వం శ్రయతి కింప్రతి మానుషాణాం మను
ష్యాణాం విశ్వా సర్వాణి జనిమా జనిమాని జనాన్ జనశబ్దః సంఘవచన-
తాన్ ప్రత్యుదశ్రేత్ |

స దేవో దివా అహని రోచమానః సన్ సమో దద్యశే ఏక రూప-
ప్రతి నియతః సన్ దృశ్యతే | తస్మాత్పురుషం పురుషం వ్రత్యాదిత్యో భవతీతి
హి శ్రుతిః | స దేవః క్రత్వా సర్వస్య కర్తా సుకృతః ప్రజాపతినా కర్తృభిః
శ్రుతిః కర్తృభిః సుకృతః స్తుత్యా తీక్ష్ణీకృతోభూత్ భవతి ||

(బుక్ 7-62-1)

వాక్యాన్వయము :

సూర్యః బృహత్ పురు అర్చింషి మానుషాణాం విశ్వాజనిమ ఉదశ్రేత్ |
సమః రోచమానః దివా దద్యశే | (అపిచ) కర్తృభిః క్రత్వా సుకృతః
కృతః భూత్ |

ప్రతి పదార్థము :

(అయం) సూర్యః = సర్వజీవ ప్రేరకుండగు ఈ భాస్కరుండు, బృహత్
= మిక్కిలిగ, పురు = అనేకములగు, అధికమగు, అర్చింషి = కిరణపుంజ
ములను తేజస్సును, మానుషాణాం = మానవులయొక్క, విశ్వాజనిమా =
విశ్వాని జనిమాని = అనేకములగు సంఘముల నుద్దేశించి, ఉదశ్రేత్ = సర్వత్ర
ప్రసరించుచున్నాడు. మరియు నితడు, రోచమానః = ప్రకాశించుచున్నవాడై,
దివా = వగటియందు, సమః దద్యశే = ఏకాకారముగ చూడబడుచుండును.
ఈ ఆదిత్యుడు, కర్తృభిః = యాజ్ఞికులచే (చేయబడిన) క్రత్వా = క్రతువుచే,
సుకృతః = అధికుడుగ, మిక్కిలి తేజశ్శాలిగ, కృతః భూత్ = చేయబడిన
వాడయ్యెను.

ఈ సూర్య భగవానుడు లోకమందలి సర్వజీవరాసులను, మానవ సము
దాయమును ఉద్దేశించి అకసమున తన కిరణములను ఏక కాలమున అనేకముగ
సర్వత్ర ప్రసరించుచున్నాడు. ఆ విధముగ ఆతడాకాశమునందు దేదీప్యమా
నముగ, ఏకాకారముగ ప్రకాశించు చున్నట్లు అందరిచే చూడబడుచున్నాడు.
ఈవిషయమునె శ్రుతియు “పురుషం పురుషం ప్రత్యాదిత్యో భవతి” అని
చెప్పుచున్నది.

మరియు అతనిని ఉద్దేశించి ఉపాసకు లొనరించు యజ్ఞ యాగాది క్రతు
బలముచే నతడు మరింతగ తీక్షణతను, డౌర్లత్యమును పొందుచున్నాడు.

ఇట్లభివృద్ధి నొందుచున్న ఓ ఆదిత్య! నీకు నమస్కారము.

(25)

స సూర్య ప్రతి పురో న ఉద్గా ఏభిః

స్తోమేభి రేతశేభి రేవైః

ప్ర నో మిత్రాయ వరుణాయ వోచో నాగసో

అర్యష్టే అగ్నయేచ॥

పదపాఠము :

స । సూర్య । ప్రతి । పురు । స । ఉత్ । గా । ఏభి । స్తోమేభి ।
 ఏతశేభి । ఏవై । ప్ర । స । మిత్రాయ । వరుణాయ । వోచ ।
 అనాగస । అర్యష్టే । అగ్నయే । చ ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య సు ప్రసిద్ధస్త్వం నో అస్మాస్పృశి పురు పురస్తాత్ ఉద్గా
 ఉద్గచ్ఛ॥ కై సాధనై ఏభి స్తోమేభి స్తోమై స్తుత్యై ఏతశేభి ఏతవర్ణై,
 స్వాత్తిక శకారం, తాద్భుజై ఏవైర్గమనశీలై అశ్వైరుద్గా । అథ తథా కృత్వా
 అస్మాభి స్తుతఃసన్, నోఽస్మాన్ అనాగస అపాపాన్ ప్రవోచ । కేభ్య మిత్రాయ
 వరుణాయార్యష్టే అగ్నయే చ । అత్రసూర్య ఇతరేషాం మిత్రాదీనాం సంఙ్ఘ
 ర్తనం తేషామపి నిపాత భాక్వాత్ అవిరుద్ధం॥ ఏవం పూర్వోత్తరత్ర చ మైత్రా
 వరుణేఽర్యమాదీనాం సంఙ్ఘనమపి న విరుద్ధతే॥

(ఋక్ 7-62-2)

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! ను ను ప్రతి ఏభి స్తోమేభి ఏతశేభి ఉద్గా-

ఏవై న మిత్రాయ వరుణాయ అర్యష్టే అగ్నే చ అనాగస (ఇతి)

ప్రహోచ॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య ను = మిక్కిలి ప్రసిద్ధుడవగు నీవు, నుప్రతి = మా
గురించి, ఏభి స్తోమేభి = ఈ (మాచే చేయబడిన) స్తోత్రములచే (సంతోషిం
చినవాడవై,) ఏతశేభి = నానా వర్ణములు గల్గిన, ఏవై = బలిష్ఠములగు
అశ్వములతో, ఉద్గా = మీదకు (అంతరిక్షమునకు) వెళ్ళుము. (అట్లుపోయి)
ను = మమ్ములను, మిత్రాయ = అహరభిమాని దేవతయగు మిత్రునకు, వరు
ణాయ = రాత్ర్యభిమాన దేవతయగు వరుణునకు, అర్యష్టే = శత్రునాశకుడగు
అర్యమునకు, అగ్నే చ = పురోహితుండగు అగ్నిని, అనాగస ఇతి =
మేము పాపరహితులమని, ప్రహోచ = నిశ్చయముగ పలుకుము, చెప్పము.

ఓయి సర్వ ప్రేరకుండవగు ఆదిత్య! సదా మాచే ఆరాధింపబడుచు
న్నట్టి నీవు, మా స్తుతి పారములకు ప్రీతచెంది, నీయొక్క చిత్ర విచిత్రములై
బలిష్ఠములగు అశ్వములతో అంతరిక్ష లోకమునకు పొమ్ము. అచటనుండు
మిత్రావరుణులకు, అర్యమాగ్నులకు మమ్ము పాపరహితులమగు, పుణ్యశీలురుగను
తెలుపుము. మేము దోష రహితులమని వారికి నిశ్చయముగ చెప్పము.

ఇంతటి మహోపకారము నాచరించు ఓ ఆదిత్య! నీకు నమస్కారము.

(26)

వి నః సహస్రం శురుధో రదం త్వతాచనో వరుణో మిత్రో అగ్నిః |
యచ్ఛస్త్ర చంద్రా ఉవమం నో అర్కమానః కామం పూపురస్త్ర
స్తవానాః ||

పదపాఠము :

వి । నః । సహస్రమ్ । శురుధః । రదంతు । ఋత-వానః ।
వరుణః । మిత్రః । అగ్నిః । యచ్ఛస్త్ర । చంద్రా । ఉవమమ్ ।
నః । అర్కమ్ । ఆ । నః । కామమ్ । పూపురస్త్ర । స్తవానాః ||

సాయణ భాష్యము :

నోఽస్మభ్యం శురుధః శుచేదుభ్య ప్రతిరోద్ధారః ఋతా వానః సత్య
వస్తో వరుణాదయః సహస్రం సహస్ర సంఖ్యాకం ధనం విరదస్త్ర వితరస్త్ర ।
అథవా శురద ఉక్తలక్షణాః సహస్ర సంఖ్యాకాః ఓషధీ రదస్త్ర । కించతే
చన్ద్రాః అహ్లాదకారిణో నోస్మభ్యం ఉవమం స్త్రుత్యం అర్కమర్చనీయం యజస్త్ర
। కించ స్తవానాః అస్మాభిస్తాయమానా నోస్మాక కామషేక్షితం పూపురస్త్ర
పూరయస్త్ర । హే సూర్యత్వయా అనుజ్ఞాతా ఇతి సూర్యస్య స్తుతిః ||

(ఋక్ 7-62-3)

వాక్యాన్వయము :

(హే సూర్య!) ను శురుధు ఋతావాన వరుణ మిత్ర అగ్ని సహస్రం విరదన్తు । (తేచ) చంద్రా న ఉపమం అర్కం యచ్ఛన్తు । (తే తదా) స్రవానా న కామమూపూపురన్తు॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య! ను = మా కొరకు, శురుధు = దుఃఖమును పరిహరించు నట్టియు, ఋతావాన = సత్యపర్తసులగు, వరుణ మిత్ర అగ్ని = వరుణుడు, మిత్రుడు, అగ్నియు, సహస్రం = అనంతములగు (సహస్ర సంఖ్య అనేకములకు ఉపలక్షణము) శుభములను, విరదన్తు = ఇచ్చెదరుగాక. (తే చ) చంద్రా = ఆహ్లాదకారులగు వారు, ను = మాకొరకు, ఉపమం = మెచ్చుకోదగిన, స్రవసీయములగు, అర్కం = పూజనీయముగు జ్ఞానైశ్వర్యములను, యచ్ఛన్తు = ఇచ్చెదరుగాక. మరియు, స్రవానా = (వారు మాచే) స్తుతింపబడిన వారై, ను = మాకు, కామమ్ = స్వేచ్ఛగ మేము కోరిన సర్వమును పూపురన్తు = విశేషముగ పూరించెదరు (ఇచ్చెదరు) గాక.

ఓ ఆదిత్య! నీచే సత్యవ్రతులుగను, పాపరహితులుగను వెల్లడింపబడిన మాకు, దుఃఖ నివారణ సమర్థులు, అడిగి మాటను తప్పకుండెడి సత్యశీలు రునగు మిత్రావరుణాగ్నులు అనంతములగు శుభములను వర్షించెదరు గాక. ఆ శుభములు మాకాహ్లాదము కల్గించును. కనుక వారాహ్లాదకారులు. వారి అనుగ్రహముచే మేము స్రవసీయము పూజనీయములునగు జ్ఞానైశ్వర్యములను ఓషధి సంపదను పొందుదుముగాక. వారు మా యొక్క స్వచ్ఛతకు పవిత్రతకు ఆనందించుచు, మాకు గల సర్వాభీష్టములను తీర్చెదరుగాక.

ఇట్టి సభోయము చేయు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(27)

ఉద్యేతి సుభగో విశ్వచ్ఛక్తా సాధారణః సూర్యో మానుషాణామ్ |
చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్య దేవశ్చర్యేవ యః సమవిష్వక్తమాంసి ||

పదపాఠము :

ఉత్ | ఊ థతి | వీతి | సు-భగ | విశ్వ-చ్ఛక్తా | సాధారణః |
సూర్యః | మానుషాణామ్ | చక్షుః | మిత్రస్య | వరుణస్య | దేవః |
చర్మ-థవ | యః | సం-అవిష్వక్ | తమాంసి ||

సాయణ భాష్యము :

ఉద్యేతి ఉద్గచ్ఛత్యయం సూర్య సుభగ శోభన భాగ్య సుష్ట భజనీయో
వా | విశ్వచ్ఛక్తా సర్వస్యద్రష్టా మానుషాణాం సర్వేషాం మనుష్యాణాం సాధారణః
| సాధారణత్వ ప్రతిపాదక శ్రుతి- పూర్వ ముదాహృతా మిత్రస్య వరుణస్య
చ చక్షుః ప్రకాశక దేవో ద్యోతమాను యో దేవశ్చర్యేవ చర్మాణీవ తమాంసి
సమవిష్వక్ సహవిచతి, సందేష్టయతి స మహానుభావో దేవః ఉద్యేతి ||

(ఋక్ 7-63-1)

వాక్యాన్వయము :

సుభగ- విశ్వచ్ఛ్వా మానుషాణాం సాధారణ- సూర్య- ఉదేతి । అయం దేవ- మిత్రస్య వరుణస్య చక్షుః । అయం చర్మ ఇవ తమాంసి సమవివ్యక్ ॥

ప్రతిపదార్థము :

సుభగ- = గొప్ప ఐశ్వర్యముకల, లేదా మిక్కిలి పూజింపదగిన, విశ్వ
చ్ఛ్వా= సమస్తమును ప్రకాశింపజేయునట్టియు, మానుషాణామ్ = సర్వమానవు
లకు, సాధారణ- = ఎల్లప్పుడు ఏకాకారముగ భాసించునట్టి, సూర్య- = సూర్యుడు,
ఉదేతి= ఉదయించుచున్నాడు. ఈ దేవ- = తేజశ్శాలి, మిత్రస్య వరుణస్య చ
= మిత్రా, వరుణులకు కూడ, చక్షుః= చూపునిచ్చువాడు, ప్రకాశము కల్గిం
చువాడు. అట్టి ఈతడు చర్మ ఇవ= చర్మమువలె, తమాంసి= చీకట్లను,
సమవివ్యక్ = సర్వనాశకుడుగఁ పారద్రోలు వాడుగ) ఉన్నాడు.

సర్వజీవ ప్రేరకుండగు ఈ అదిత్యుడు శోభాకరమగు ఐశ్వర్యము కల
వాడు, అందరిచేత తప్పక సేవింపదగిన వాడు. సర్వమానవులను ఒకే విధముగ
చూచుచు, ఎవరియందు పక్షపాతము లేకుండ సమానముగ ప్రకాశించువాడు.
కనుకనే సాధారణ- అని పిలువబడెను. అతడె మిత్రావరుణులను ప్రకాశింపజే
యును. మరియు చర్మము వలె గాఢమగుచున్న చీకట్లను పారద్రోలును. అట్టి
మహాత్మ్యముగల్గిన సూర్యుడు గగన మండలమున కెగబ్రాకు చుండెను. వానిని
చూచుచు స్తోత్రములతో పోమాది కర్మలతో పూజించెదముగాక అని భావము.

ఇట్టి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(28)

ఉద్వేతి ప్రసవీతా జనానాం మహాస్కేతురర్ణవః సూర్యస్య
సమానం చక్రం పర్యావిపుత్స న్యదేతశో వహతి ధూర్జ యుక్తః॥

పదపాఠము :

ఉత్ | ఊర్జతి | ఏతి | ప్ర-సవితా | జనానామ్ | మహాన్ | కేతుః |
అర్ణవః | సూర్యస్య | సమానమ్ | చక్రమ్ | పరి - ఆవిపుత్సన్ | యత్ |
ఏతశః | వహతి | ధూర్జ - సు | యుక్తః ॥

సాయణ భాష్యము :

అయం, సూర్యస్య సూర్యః విభక్తి వ్యత్యయః ఉద్వేతి ఉద్గచ్ఛతి
కీదృశోఽయమ్? జనానాం సర్వేషాం ప్రసవితా సర్వేషు కర్మస్వనుజ్ఞాతా
మహాన్ పూజ్యః కేతుః సర్వస్య ప్రజ్ఞాపకః అర్ణవః ఉదక ప్రదః। కిం కుర్వన్ను
దేతి? ఉచ్యతే। సమానం సర్వేషా మేక రూపం ఏక మేవ చక్రం రథాంగం
చరణశీలం రథం వా పర్యావిపుత్సన్, పర్యావర్తుమిచ్ఛన్ యద్రథచక్రం ధూర్జ
రథస్య యుక్త ఏతశః ఏతశవర్ణో హరితవర్ణోఽశ్వో వహతి। ఏకో అశ్వో వహతి
సప్తనామేత్యుక్తమ్॥

(బుక్ 7-63-2)

వాక్యాన్వయము :

సూర్యస్య జనానాం ప్రసవితా మహాన్ కేతుః సమానం చక్రం పరి ఆవివృత్సన్ యత్ ధూర్జు ఏతశః యుక్తః వహతి॥

ప్రతిపదార్థము :

సూర్యస్య = సూర్యుడు (షష్ఠి విభక్తిని ప్రధమలోనికి మార్చుకోవలెను). జనానాం = సర్వప్రాణులకు, ప్రసవితా = అనుజ్ఞనిచ్చువాడు - అనగ తమ తమ పనులను చేయుటకు వారిని మేల్కొల్పి, కార్యోన్ముఖులుగ చేయువాడు. మహాన్ = పూజ్యుడు, అర్హః జలములతో కూడినవాడు, జలములను మిక్కిలిగ నిచ్చువాడు. (వర్షించువాడు.) కేతుః = బాధ్యతలను జ్ఞాపకము చేయువాడు, ఈతడు సమానం = ఏకాకారముగ, చక్రం = రథాంగమును పరి = సర్వత్ర, అవివృత్సన్ = సంచరింప (ప్రవర్తింప) చేయగోరువాడై, (ఉదేతి ఉదయించు చున్నాడు) అవిధమెట్టిదనిన, యత్ ధూర్జు = ఆరథము యొక్కనొగలను, ఏతశః = హరిద్వర్ణముగ అశ్వము యుక్తః = కట్టుబడినదై, వహతి = వహించుచున్నది.

సర్వజీవరాశిని తమతమ పనులు చేయుటకు అజ్ఞ నిచ్చునట్టియు, సర్వ జనులకు పూజ్యుడును, సర్వప్రాణులకు తమ విధి నిర్వహణను (జ్ఞాపకము) తెలియచేయువాడును. తన ఏకరథ చక్రముపై సర్వ సృష్టిని వర్తులముగ తిరిగి రావలెనను కోర్కె కలిగినట్టి సూర్యుడు ఉదయించు చున్నాడు. ఇట్టి ప్రయాణమునకై అతని రథమును హరి దశ్వమొక్కటియే వహించుచున్నది.

ఇచట ఒక అశ్వము వహించుచున్నది అను వాక్యములో సంఖ్యా విపరిణామము చేసినచో సప్తాశ్వములు వహించుచున్నవను భావము వచ్చును. అట్లు కానిచో, ఒక్క అశ్వముతో కూడ రథమును నడిపింపగల ప్రజ్ఞాశాలి సూర్యుడని భావించవలెను. ఏడు పేరులును ఆ అశ్వమునకే యున్నవి.

అంతటి శక్తి శాలివియగు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(29)

విభ్రాజమాన ఉషసాముపస్తా ద్రేభైరుదేత్యను మద్యమానః।

ఏష మే దేవః సవితా చచ్చంద యః సమానం న ప్రమినాతి ధామ॥

పదపాఠము :

వి-భ్రాజమానః । ఉషసామ్ । ఉప - స్తాత్ । రేభైః । ఉత్ । ఏతి ।
అను - మద్యమానః । ఏషః । మే । దేవః । సవితా । చచ్చన్త । యః ।
సమానమ్ । న । ప్ర-మినాతి । ధామ ॥

సాయణ భాష్యము :

అయం సూర్యోవిభ్రాజమానో విశేషణ దీప్యమానః ఉషసాం ఉపస్తాత్
ఉపస్థే మధ్యే రేభైః స్తోత్రభిః అనుమద్యమానః సన్నుదేతి కించ ఏష దేవో
ద్యోతమానః సవితా మే మహ్యం చచ్చన్త ఉపచ్చన్తయతి కామాన్ ఏష ఇత్యు
క్తమ్। క ఇతి? యో దేవః సమానం సర్వేషాం ప్రాణినా మేక రూపం
ధామస్వీయం తేజః స్థానం న ప్రమినాతి న హిసన్తి న సంకోచయతి స దేవ
ఉదేతి॥

(ఋక్ 7-63-3)

వాక్యాన్వయము :

(సూర్య) విభ్రాజమానః ఉషసాముపస్థాత్ రేభైః అనుమద్యమానః ఉదేతి । ఏషదేవః సవితా మే (కామాన్) చచ్ఛన్త యః (సః) సమానం ధామ న ప్రమినాతి॥

ప్రతిపదార్థము :

ఈ సూర్యుడు విభ్రాజమానః = విశేషమగు కాంతి (తేజస్సు) కలవాడు. అట్టి ఈతడు రేభైః = (భక్తులు చేయు) స్తోత్రములచే, అనుమద్యమానః = మిక్కిలిగ మత్తిల్లినవాడై (మిక్కిలి ఆనందించినవాడై, క్రమముగ మేల్కొల్పబడినవాడై), ఉషసాముపస్థాత్ = ఉషఃకాంత యొడినుండి, ఉదేతి = పైకి వచ్చుచున్నాడు. ఏషః దేవః = ఈ ద్యోతన శీలియగు, సవితా = సూర్యుడు, మే = నాయొక్క, (సర్వకోర్కెలను) చచ్ఛన్త = పూర్తిచేయును. యః (సః) = అట్టి ఈతడు, సమానం = ఏకాకారముగ, ధామ = స్థానమును, న ప్రమినాతి = హింసించుట లేదు.

మహాస్తమగు తేజస్సుతో వెలుగొందునట్టియు, యాజ్ఞికులు చేయు స్తోత్రములచే మదించినట్టి సూర్యుడు ఉషఃకాంత యొడి నుండి క్రమముగ పైకి వచ్చుచున్నాడు. ద్యోతనశీలియు, ప్రాణరక్షకుడునగు ఈ సవిత మాయొక్క సమస్త కోర్కెలను తీర్చుచున్నాడు. మరియు ఈతడు తన వాసస్థానమగు తేజో మండలముచే నెవరికిని బాధ కల్గించుటలేదు.

అనగ నితడు తన కిరణములను హఠాత్తుగ ప్రసరింపజేయుటగాని, ఉపసంహరించుటగాని చేయడు. క్రమ క్రమముగ ప్రసరించును అట్లే క్రమముగ నుపసంహరించును. ఇచట సమానం అనుదానికి ఒక్క మారుగ హఠాత్తుగ అని అర్థము చెప్పకొనవచ్చును.

అట్టి ఓ దయాశాలీ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(30)

దివో రుక్మ ఉరు చక్షా ఉదేతి దూరే అర్థస్తరణి ర్భాజమానః |
నూనం జనాః సూర్యేణ ప్రసూతా అయన్మర్ధాని కృణవన్మపాంసి ||

పదపాఠము :

దివః | రుక్మః | ఉరు-చక్షాః | ఉత్ | ఏతి | దూరే-అర్థః | తరణిః |
భాజమానః | నూనమ్ | జనాః | సూర్యేణ | ప్ర-సూతాః | అయాన్ |
అర్ధాని | కృణవన్ | అపాంసి ||

సాయణ భాష్యము :

అయం సూర్యోరుక్మ రోచమానః ఉరుచక్షాః ప్రభూతతేజా శ్చసన్ దేవో
స్తరిక్షాదుదేతి | యద్వా దివోస్తరిక్షస్యరుక్మ ఆభరణ స్థాసీయః | కీదృశోయమ్?
దూరే అర్థః దూరే గన్తా అర్థోఽర్థే దూరే ప్రార్థ్యమానో వా తరణి స్తరక-
భాజమానో దీప్యమానః సన్నుదేతి నూనం నిశ్చయం జనాః సర్వేప్రాణినః
సూర్యేణ ప్రేరకేణ దేవేన ప్రసూతా అనుజ్ఞాతాః ప్రేరితాః వన్తః అయాన్
అర్ధాని గన్తవ్యాని అనుష్ఠేయాని అపాంసి కర్మాణి కృణవన్ = కుర్వన్తి ||

(ఋక్ 7-63-4)

వాక్యాన్వయము :

(అయం సూర్య) రుక్మః ఉరుచక్షా దివః దూరే అర్థః తరణిః భ్రాజ మానః ఉదేతి నూనం జనాః సూర్యేణ ప్రసూతాః అయన్ అర్థాని అపాంసి కృణ్వన్॥

ప్రతిపదార్థము :

ఈ సూర్యుడు రుక్మః = ప్రకాశశీలి, ఉరుచక్షా = మిక్కుటమగు తేజస్సు కలవాడు, దివః = అంతర్దిక్షమున, ఉదేతి = ఉదయించుచున్నాడు. (లేదా) మిక్కిలి తేజస్సు కల ఇతడు, దివః = అంతర్దిక్షము యొక్క, రుక్మః = అభ రణము. దూరే అర్థః = సుదూరము పోవువాడు, లేదా దూరమందున్న వానిచే ప్రార్థింప (అర్థింప) బడువాడు. తరణిః = వడవ - తరింప చేయువాడు. భ్రాజమానః = ప్రకాశించువాడు. ఉదేతి = ఉదయించుచున్నాడు. నూనం = నిశ్చయముగ, జనాః = సర్వప్రాణులు, సూర్యేణ = సూర్యునిచేత, ప్రసూతాః = అనుమతింపబడిన వారై, అయన్ అర్థాని = గమ్యస్థానములగు, అపాంసి = అనుష్ఠేయములగు కార్యములను, కృణ్వన్ = కుర్చున్తి = చేయుచున్నారు.

భగవంతుడగు సూర్యుడు మిక్కిలిగ ప్రకాశించువాడు. విశేషమగు తేజస్సు కలవాడు. అంతర్దిక్షమున కాభరణమై వెలుగొందువాడు. అట్టి ఈతడు ఉదయించు చున్నాడు. అపుడీతడు సర్వజీవులను, వారి వారి మార్గములనుసరించి వారి వారి నియమిత కర్మలను చేయునట్లు ప్రేరేపించుచు, వారిని అనుమతించుచున్నాడు. అలలనుజ్ఞాతమగు సర్వజీవరాశియు తత్తత్కర్మలందు నిమగ్నమగుచున్నది.

అట్టి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(31)

యత్ర చక్ర రమ్యతా గాతుమస్మై శ్యేనోన దీయన్నన్వేతి పాథః॥

పదపాఠము :

యత్ర | చక్రః | అమృతాః | గాతుమ్ | అస్మై | శ్యేనః |
న | దీయన్ | అను | ఏతి | పాథః ॥

సాయణ భాష్యము

యత్ర యస్మిన్నస్తరిక్షే అమృతా అమరణ ధర్మాణః పూర్వే దేవా
అస్మై సూర్యాయ గాతుం మార్గం చక్రః అకుర్వన్ తత్పాథోఽస్తర్షిక్షం అన్వేతి
అనుగచ్ఛతి క ఇవ? దీయన్ గచ్ఛన్ శ్యేనోన శంసనీయ గమనో గృధ్రఇవ
అయమర్థర్చః సౌర్య ఇత్యుక్తమ్॥

(ఋక్ 7-63-5)

గమనిక : ఈ మంత్రము [ఋక్ (7-63-5) నందలి ప్రథమార్థమును
మాత్రమే సౌరమహా మంత్రములలో కూర్చిరి. దీని ద్వితీయార్థము సూర్య
సుద్దేశించినది కాదు. కనుక దానిని సౌరమందు చెప్పలేదు.]

వాక్యాన్వయము :

యత్ర అమృతాః గాతుం అస్మై చక్రుః తత్రాయం సూర్యః తత్పాథః
శ్యేనః స దీయన్ (ఉషనం) అన్వేతి॥

ప్రతిపదార్థము :

[ఇది 7-63-5 బుక్కునందలి మొదటి సగభాగము మాత్రమే. దీనినే సారమంత్రములందు కూర్చిరి. రెండవ పాదము సూర్యునికి సంబంధించినది కాదు కనుక దానినిల చేర్చలేదు మహర్షులు]

యత్ర = ఏ అంతర్దిక్షమునందు, ఎచ్చటైతే, అమృతాః = దేవతలు, అనగ పూర్వమందు చెప్పిన మిత్రావరుణులు, యమాగ్నులు మొదలగువారు, అస్మై = ఈ సూర్యుని కొరకు, గాతుం = గమనము కొరకగు మార్గమును చక్రుః = చేసిరి (చేసిరో) తత్ పాథః = ఆ మార్గమున నితడు, శ్యేనః స = డేగవలె, దీయన్ = పోవుచు (ఉషఃకాంతను) అన్వేతి = వెంబడించుచుండెను. అనుసరించుచుండెను.

దీప్తిరూపుడగు సూర్యుని గమనము కొరకు అంతర్దిక్షమున దేవతలు నిర్మించిన మార్గము వెంబడి ఆ ఆదిత్యుడు బలిష్ఠుడు డేగవలె ఉషఃకాంతను వెంబడించుచుండెను. లేదా డేగవలె క్రమముగ పోవుచుండెను.

అట్టి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(32)

ఉదుత్యద్దర్శతం వపుర్దివ ఏతి ప్రతిహ్వరే
యదిమాశు ర్వహతి దేవ ఏతశో విశ్వస్మై చక్షునే అరమ్॥

అరము :

ఉత్ | ఊధ ఇతి | త్యత్ | దర్శతమ్ | వపుః | దివః | ఏతి |
- హ్వరే | యత్ | ఈమ్ | ఆశుః | వహతి | దేవః | ఏతశః |
స్మై | చక్షునే | అరమ్ ॥

౨౯ భాష్యము:

త్యత్ తత్ దర్శతం దర్శనీయం వపుర్మండలం దివ్యోన్మదిక్షస్య ప్రతిహ్వరే
ఉదు ఏతి ఉదేతి | ఉఇతి పూరణః | యదీం యదే తన్మండలం
శీఘ్రగామీ ఏతశో ఏతవర్ణోఽశ్వో వహతి | ధారయతి | కిమర్థం? విశ్వస్మై
స్మై అరం చక్షునే సమ్యక్ సర్వలోక దర్శనాయ॥

(ఋక్ 7-66-14)

వాక్యాన్వయము :

త్యత్ దర్శతం వపుః దివః ప్రతిహ్వరే ఉదేతి యదీం

అశుః దేవః ఏతశః విశ్వస్మై చక్షసే అరం వహతి॥

ప్రతిపదార్థము

త్యత్ = అట్లు మిక్కిలి ప్రసిద్ధుడైనట్టియు, దర్శతమ్ = దర్శనీయునుగు - చూడముచ్చట గొలుపు, వపుః = శరీరము, స్వరూపము - భానుమండలము, దివః = అంతర్దిక్షము యొక్క, ప్రతిహ్వరే = సమీపమందు, ఉదేతి = ఉదయించు చున్నది. యత్ = ఈ ఏమండలమైతే - అనగ ఆ సూర్యమండలము, అశుః = వేగముగ పోవునట్టి, దేవః, ద్యోతనశీలియగు ఆ సూర్యుని కల్గియున్నదో, అట్టి ఆ సూర్య మండలమును, ఏతశః = హరిత వర్ణమగు అశ్వము, విశ్వస్మై = సర్వలోకముల కొరకు, చక్షసే = ప్రకాశింప చేయుటకు, అరం = దృఢముగ, వహతి = వహించున్నది.

సుప్రసిద్ధమై సర్వదర్శనీయుమునగు సూర్యమండలము నభోవీధి నుదయించు చున్నది. పువో తేజో మయమగు ఆ సూర్యబింబమును సర్వలోకములు, సర్వజీవులు చూచుటకుగాను, లేదా ఆ సూర్యభగవానుడే సర్వజగత్తును దర్శించుటకుగాను, ఏత వర్ణీయుమును శీఘ్రగామియునగు అశ్వమొకటి దృఢముగ ఆ సూర్యమండలమును వహించు చున్నది.

ఇట్టి రథారూఢుడవగు ఆదిత్య! నీకు నమస్కారము.

(33)

మహాసార మంత్రము 34.

శీర్షః శీర్షో జగత్తస్థుః శస్పతిం సమయా విశ్వమా రజః |
సప్త స్వసారః సువితాయ సూర్యం వహంతి హరితో రథే ||

పదపాఠము :

శీర్షః - శీర్షో | జగత్ | తస్థుః | పతిమ్ | సమయా | విశ్వమ్ |
అ | రజః | సప్త | స్వసారః | సువితాయ | సూర్యమ్ | వహంతి | హరితః |
రథే ||

సాయణ భాష్యము

శీర్షః శీర్షో సర్వస్యాపి శిరసః తృతీయార్థే పంచమీ స్వస్వ
శిరసా ఇత్యర్థః | సూర్యం వహంతి త్యనేన సంబధ్యతే | అథవా శిరః
శబ్దేన తద్వాన్ పదార్థో లక్ష్యతే వీష్ణయా తస్య కార్తృముచ్యతే |
సర్వస్య శ్రేష్ఠ మిత్యర్థః | జగతో జంగమస్య తస్థుః స్థావరస్య
పతిం స్వామినం రథే వర్తమానం సూర్యం సువితాయ కల్యాణాయ
విశ్వం రజః సమయా సర్వలోకస్య సమీపే అభితః పరితః సమయే
త్యాదినా సమయాశబ్దయోగాత్ ద్వితీయా | సప్త సప్తసంఖ్యాకాః
స్వసారః అన్యనిరపేక్షేణ స్వయమేవ సర్వో హరితో హరిద్వర్ణా
అశ్వా ఆవహంతి ||

(ఋక్ 7-66-15).

వాక్యాన్వయము :

శీర్షణః శీర్షణః జగత్ తస్మిన్ పతిం రథే సువితాయ విశ్వం
రజః సమయా హరితః సప్తస్వసారః వహన్తి।

ప్రతిపదార్థము :

శీర్షణః శీర్షణః = ప్రతి శిరస్సుతోను, (ఈ భావము ఇచ్చట ద్విరుక్తి చేతను, విభక్తి వ్యత్యయము చేతను తెలియును) జగత్ తస్మిన్ (చ) = జంగమ స్థావరరూపమగునట్టి లోకమునకు, పతిం = ప్రభువగు సూర్యుని, రథే = రథమందు, సువితాయ = లోకకల్యాణమునకై, విశ్వం రజః సమయా = సర్వలోక చక్రమునకు (మార్గమునకు) సమీపముగ, హరితః = హరిదర్శర్థము కలిగిన, సప్త స్వసారః = ఏడుగురు సోదరీమణులు - స్వయముగ, తమంత తామె రథమును వహించునట్టి సప్తాశ్వములు, వహన్తి = వహించుచున్నవి ॥ .

అదిత్యుడు తన రథమున ఉపవిష్టుడయ్యెను. అపుడతనిని స్వయం చోదితములై హరిదర్శర్థము కల్గిన సప్తాశ్వములు తమ తమ శిరస్సులందు దృఢముగ, దిక్పక్రమునకు సమీపముగ, లోక కల్యాణమునకై స్థావరజంగమాది సమస్త సృష్టియు చూచునట్లుగ వహించు చున్నవి.

అడుగో ఆ సూర్యుని చూడుడు.

అట్టి ఓ దేవ! సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(34)

మహాసార మంత్రము 35.

తచ్చక్షు ర్దేవహితం శుక్రముచ్చరత్ ।

పశ్యేమ శరదశ్శతం జీవేమ శరదశ్శతమ్ ॥

పదపాఠము :

తత్ । చక్షుః । దేవ-హితమ్ । శుక్రమ్ । ఉత్-చరత్ । పశ్యేమ ।
శరదః । శతమ్ । జీవేమ । శరదః । శతమ్ ॥

సాయణ భాష్యము

తత్సౌసిద్ధం చక్షుః సర్వస్య ప్రకాశకం దేవహితం దేవానాం హితం తేషాం
హవిః స్వీకారస్య వితదధీనత్వాత్, అథవా, దేవేన హితం శుక్రం నిర్మలం
సూర్య మండలం ఉచ్చరత్ ఉద్గచ్ఛతి తత్ శరదః శతం శత సంవత్సరం
పశ్యేమ, జీవేమ శరదః శతం పునః శ్రుతిరాదరార్థా॥

(ఋక్ 7-66-16)

వాక్యాన్వయము :

తత్ శుక్రం దేవహితః చక్షుః ఉచ్చరత్ తద్వయం శతం
శరదః వశ్యేమ శరదః శతః జీవేమ॥

ప్రతిపదార్థము :

తత్ = అట్లు ప్రసిద్ధమగు, శుక్రమ్ = శుభ్రమగు, తేజోమయమగునట్టియు, దేవహితమ్ = దేవతలకు హితకారి యగునట్టి, చక్షుః = సర్వప్రకాశకమగు సూర్యబింబము, ఉచ్చరత్ = ఉదయించు చున్నది. తత్ = అట్టి సూర్యోదయములను, శతం శరదః = నూరు శరత్కాలములు, వశ్యేమ = చూతుముగాక. శతం శరదః = నూరు శరత్కాలములు, జీవేమ = జీవించుముగాక॥

నిర్మల స్వరూపుడు సర్వతేజోమయుడునగు సూర్యుడు దేవతల హితము కోరువాడై, అంతర్దిక్షమున ఉదయించు చున్నాడు. సూర్యోదయానంతరమే గదయాజ్ఞకులు దేవతలకు హవిస్సుల నర్పింతురు. ఈ విధముగ సూర్యుడు తన గమనము ద్వారా దేవతలకు హితమును, ఫ్రీయమును కూర్చు చున్నాడు. ఈతడు దేవతలకేకాక, స్థావర జంగమ రూపమగు సర్వలోకమునకు ఉపకారము చేయుచున్నాడు. అట్టి మహోన్నతుడగు సూర్యుని మనము శత సంవత్సరములు అవిచ్ఛిన్నముగ చూచుచు జీవించుము గాక.

ఈ విధముగ సూర్యోపాసకుడు పూర్ణాయురారోగ్యైశ్వర్యములను కోరుకొనుచున్నాడు.

అంతటి శక్తిగల్గిన ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(35)

మహాసౌర మంత్రము 36.

బణ్మహాగుం అసి సూర్య బభాదిత్య మహాగుం అసి।
మహాస్తే సతో మహిమా వనస్యతేద్ధా దేవ మహాగుం అసి॥

పదపాఠము :

బట్ | మహాన్ | అసి | సూర్య | బట్ | ఆదిత్య | మహాన్ | అసి |
మహా | తే | సతః | మహిమా | వనస్యతే | అద్ధా | దేవ | మహాన్ |
అసి ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య త్వం మహాన్ తేజసాఽధికోఽసి బట్ సత్యం।
నైతన్మధ్యేత్వర్థం। హే ఆదిత్య అదితే పుత్ర త్వం మహాన్
బలేనావ్యధికోఽసి బట్ సత్యమ్। మహోమహతః సతో భవతః
తే మహిమా మహత్త్వం వనస్యతే స్తోత్రభిః స్తూయతే। హే దేవ!
ద్యోతనాది గుణయుక్త సూర్య! త్వం మహాన్ వీర్యేణావ్యధికోఽసి।
భవసి! అద్ధా సత్యమేవ అత్ర న సంశయ ఇత్యర్థః॥ బట్, సత్రా,
అద్ధా ఇతి సత్యనామను పారాత్॥

(ఋక్ 8-101-11)

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! తేజసా మహానసి! బల్! ఆదిత్య! మహానసి!

మహా సతః తే మహిమా వనస్యతే! దేవ మహానసి అద్ధా॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య = సర్వ జీవ ప్రేరక, ఓ ఆదిత్య! నీవు, తేజసా = దీప్తిచే, మహాన్ = అధికుడవు, అసి = అగుచున్నావు. బల్ = ఇది సత్యము. హే ఆదిత్య! = ఓ అదితి పుత్ర సూర్య! నీవు బలముచే, మహాన్ = ఉత్కృష్టుడవు. అసి = అగుచున్నావు. మహా సతః = మహా సత్త్వ సంపన్నుడవగు, తే = నీ యొక్క, మహిమా = మహత్త్వము (ఆధిక్యత), వనస్యతే = స్తోత్రము చేయబడుచున్నది. హే దేవ = ఓ ప్రకాశక నీవు శక్తి సంపన్నుడవే కూడ, మహాన్ అసి = అత్యధికుడవగు చున్నావు. అద్ధా = ఇది సత్యము.

సర్వలోక ప్రేరకుండవగు ఓ భాస్కర! నీ యొక్క తేజస్సుచే నీవు దేవ మనుష్య గంధర్వాది సర్వులను అధిగమించుచున్నావు. ఓయి అదితి పుత్ర! బలమునందు, సత్త్వ సంపత్తియందు, ఓజస్సు యందును నీవు అన్నివిధముల అందరి కంటెను అధికుడవు. నీకు సాటియైన వారేలేరు. ఇక నీ కంటె అధి కులెక్కడ నుండురు. ఓ ప్రభు! నీ యొక్క సర్వ మహత్త్వము మా అందరిచే స్తుతింపబడు చున్నది. ఈ మా వాక్కులు, మేము చేయు స్తోత్రములన్నియు సత్యములే. ఇందరిశయోక్తులు లేవు.

అట్టి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(36)

మహాసౌర మంత్రము 37

బట్ సూర్య శ్రవసా మహాగుం అసి సత్రా దేవ మహాగుం అసి
మహ్న దేవానామసుర్యః పురోహితో విభు జ్యోతి రదాభ్యమ్॥

పదపాఠము

బట్ । సూర్య । శ్రవసా । మహాన్ । అసి । సత్రా । దేవ । మహాన్ ।
అసి । మహ్న । దేవానామ్ । అసుర్యః । పురో-హితః । వి- భు । జ్యోతిః ।
అదాభ్యమ్ ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య! త్వం శ్రవసా శ్రవణేన మహాన్ సర్వాధికోఽసి
బట్ సత్యమ్! హే దేవ ద్యోతమాన సూర్య త్వం దేవానాం మధ్యే
మహ్న మహత్త్వేన మహాన్ అధికోఽసి సత్రా సత్యమేవ! అసుర్యః
అసురాణాం హస్తాచాసి కిం చ త్వం దేవానాం పురోహితో హితోప
దేష్టాఽసి కిం చ తే జ్యోతిస్తేజో విభు మహత్ అదాభ్యం కేనాపి
అహింస్యమ్॥ చ ॥

(ఋక్ 8-101-12)

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! త్వం శ్రవసా మహాన్ అసి బట్. హే దేవ దేవానాం
మహ్నో మహాన్ అసి సత్రా త్వం అనుర్యః, పురోహితః తవ
విభుః జ్యోతి అదాభ్యమ్॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య! త్వం నీవు, శ్రవసా అన్నముచే ధనముచే కీర్తిచేతను,
మహాన్ = సర్వాధికుడవు, అసి = అగుచున్నావు. బట్ = ఈ మాట
సత్యము. హేదేవ = ఓ దీప్తిశాలి!, దేవానాం = దేవతలకు కూడ, (దేవతల
మధ్య), మహ్నో = మహిమచేత, మహాన్ అసి = సర్వాధికుడవగు చున్నావు.
సత్రా = అది సత్యము. త్వమ్ = నీవు, అనుర్యః = ప్రజ్ఞాశాలివి. రాక్షసులను
నాశనము చేయు వాడవు. పురోహితః = దేవతలకు, మానవులకు సర్వశ్రేయో
భిలాషివి. అట్టి నీ యొక్క, విభుః = అత్యధికమగు, జ్యోతిః = తేజస్సు,
అదాభ్యమ్ = ఇతరులచే ఎదుర్కొనలేనిది. హింసింపరానిది.

సర్వలోక ప్రకాశక! ఓ సూర్య! నీవు జీవాధారమగు అన్నాద్యోషధీ
దానము చేతను, ఐశ్వర్యదానము చేతను ప్రసిద్ధుడవైతివి. ఇది సత్యము. దేవ
తల మధ్య నీవు మహత్త్వముచే మహాత్ముడ వైతివి. ఈ మా మాటయు
సత్యమే. నీవు ప్రజ్ఞాశాలివి. సాత్విక స్వభావముగల్గిన మానవుల హింసించు
రాక్షసులను నాశనము చేయువాడవు. సర్వలోక హితైషివి. నీ యొక్క ఆధిక్య
తను, తేజస్సును ఎవరును ఎదుర్కొనలేరు. నిన్ను ఎవరును బాధించలేరు.
నీవు అజేయుడవు. అనభి భూతుడవు. ఇది సత్యము.

సత్యదేవ! సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(37)

మహాసౌర మంత్రము 38.

నమో మిత్రస్య వరుణస్య ఛక్షసే మహాదేవాయ తద్భుతం సవర్యత|
 దూరే దృశే దేవజాతాయ కేతవే దివస్సుత్రాయ సూర్యాయ శంసత||

పదపాఠము :

నమః | మిత్రస్య | వరుణస్య | ఛక్షసే | మహా | దేవాయ | తత్ |
 ఋతమ్ | సవర్యత | దూరే-దృశే | దేవ-జాతాయ | కేతవే | దివః |
 పుత్రాయ | సూర్యాయ | శంసత ||

సాయణ భాష్యము :

హే ఋత్విజో యూయం మిత్రస్య వరుణస్య మిత్రా వరుణయో
 శ్చక్షసే ద్రష్ట్రే మహో మహతే దేవాయ ద్యోతమానాయ దూరేదృశే
 దూరే సంతమపి వశ్యతే దేవజాతాయ దేవేషుజాతాయ, దేవార్థముత్ప
 న్నాయ కేతవే విశ్వస్య ప్రజ్ఞాపకాయ, దివః పుత్రాయ పుత్ర భూతాయ
 దివి జాయమానత్వాత్ తత్పుత్రత్వ వ్యవదేశః సూర్యాయ సూర్యార్చం
 నమః కృత్వా తద్విహితం ఋతం యాగాది లక్షణం కర్మ సవర్యత.
 పూజయత శంసత స్తుతిమపి కురుత||

(ఋక్ 10-37-1)

వాక్యాన్వయము :

(హే ఋత్విజః!) మిత్రస్య వరుణస్య ఛక్షసే మహాః దేవాయ తత్ ఋతం సవర్యత । దూరే దృశే దేవజాతాయ కేతవే దివస్సుత్రాయ శంసత॥

ప్రతిపదార్థము :

హే ఋత్విజః = ఓ ఋత్విజులార! (యజ్ఞయాగాది కర్మలనాచరించు యజమానులార!) మిత్రస్య వరుణస్య = మిత్రావరుణుల యొక్క (కు), ఛక్షసే = చక్షు స్థానీయుడగు (తేజస్సు నొసంగెడి), మహాః = మహాత్ముడగు, దేవాయ = ద్యోతనశీలియగు సూర్యుని కొరకు, తత్ ఋతం = ఆ సత్యబద్ధమైన కర్మను, శాస్త్రవిహితమగు యజ్ఞయాగాది కర్మలను, హవిరాదికమునెల్ల, సవర్యత = ఆచరించుడు, దూరే దృశే = మిక్కిలి దూరమునుండి చూచునట్టియు (చూడ బడునట్టియు), దేవజాతాయ = దేవతల మధ్య జన్మించినట్టియు, కేతవే = ప్రజ్ఞాపకుండుగు, దివస్సుత్రాయ = ద్యులోక పుత్రుడగు సూర్యునికొరకు, శంసత = స్తోత్రములు చేయుడు.

ఓ ఋత్విజులార! అహరభిమానియగు మిత్రునకు, సర్వార్థిష్ట నివారకుం డును, రాత్ర్యభిమానియగు వరుణునకు గూడ చక్షుస్థానీయుడై, ప్రకాశమును కల్గించు నట్టియు, మహత్త్వ సంపన్నుడు, ద్యోతన శీలియగు సూర్యుని విధి విహితములగు యాగాది కర్మల నాచరించుట ద్వారా ఆరాధింపుడు. ఈ అదిత్యుడు సుదూరము నుండియు మిక్కిలి దూరముగనున్న సమస్తజీవులను చూచువాడు. దేవతాగణముల కొరకై ఉదయించు వాడు. తన రశ్మిలనె ప్రజ్ఞాపకములగు ధర్మజములుగ చేసి, సమస్త లోకములకు తమ విధులను జ్ఞాపకము చేసి, వారి నాయాకర్మలందు ప్రవేశింపించువాడు. ద్యులోకపుత్రుడు. అట్టి ఈ సూర్యుని కర్మలనాచరించుట వలననే గాక, స్తోత్రములచే కూడ నారాధింపుడు.

(38)

సా మా సత్వోక్తిః పరిపాతు విశ్వతో ద్యావా చ యత్ర తతన్నహాని చ |
విశ్వమన్యన్నివిశతే యదేజతి విశ్వాహాహో విశ్వాహోదేతి సూర్యః ||

పదపాఠము :

సా | మా | సత్వ-ఉక్తిః | పరి | పాతు | విశ్వతః | ద్యావా | చ |
యత్ర | తతసన్ | అహాని | చ | విశ్వమ్ | అన్యత్ | ని | విశతే |
యత్ | ఏజతి | విశ్వాహో | ఆహ | విశ్వాహో | ఉత్ | ఏతి | సూర్యః ||

సాయణ భాష్యము :

సా సత్వోక్తిః తత్సత్యవచనం మా మాం విశ్వతః సర్వతః పరిపాతు,
పరిరక్షతు | యయా సత్వోక్త్యా యత్ర యస్మిన్నేతే ద్యావాచ ద్యావా పృథివ్యా
వహాని రాత్రయశ్చ తతసన్ అతస్వన్ తత్ర విశ్వం సత్వమన్యత్ భూతజాతం
నివిశతే | యదేతద్భూతజాత మేజతి కంపతే | విశ్వాహో సర్వదా ఆపశ్య
న్యందతే విశ్వాహో సర్వదా సూర్యశోదేతి | సా సత్వోక్తిర్మాం పరిపాత్వత్సర్వం ||

(బుక్ 10-37-2)

వాక్యాన్వయము :

సా సత్వోక్తిః మా విశ్వతః పరిపాతు । యత్ర ద్యావా చ అహోనిచ తతసన్ । (తత్ర) విశ్వమన్యత్ నివిశతే యదేజతి విశ్వాహో అహః చ విశ్వాహో సూర్యః ఉదేది॥

ప్రతిపదార్థము :

సా సత్వోక్తిః = ఈ చెప్పబోవు సత్యవాక్కుల, మా = నన్ను, విశ్వతః = అన్నిదైపుల నుండి, పరిపాతు = రక్షించుగాక, ఆ సత్యవాక్కులచే, యత్ర = ఎచట (అంతటను) అనగ, ద్యావాచ = ద్యావా పృథ్వలు, అహోనిచ = అహోరాత్రములు, తతసన్ = విస్తరిల్లుచున్నవి. అచట, విశ్వమన్యత్ = సమస్త భూతజాతము, నివిశతే = విశ్రమించుచున్నది. (సుఖముగ జీవించుచున్నది) యత్ = ఈ భూతజాతము, ఏజతి = కంపించుచున్నది. విశ్వాహో = ఎల్లపుడు, అవశ్య = ఉదకములు కూడ (కంపించుచున్నవి - ప్రవహించుచున్నవి) విశ్వాహో = అంతటను, సూర్యః = సూర్యుడును, ఉదేతి = ఉదయించుచున్నాడు.

ఓ జనులార! నేను సత్యము చెప్తున్నాను. ఈ భూమ్యాకాశములు, రాత్రింటవళ్ళు సూర్యుని వలనె వృద్ధి పొందుచున్నవి. సమస్త భూతజాతమును ఆయా కాలములందు ఆయా స్థానములలో విశ్రమించుచున్నవి. ఈ సూర్యుని చూచి సర్వులు భయపడుచున్నారు. ఈ జలములు కూడ నిలకడ లేకుండ ఎల్లపుడు ప్రవహించుచునే యున్నవి. ఈ విధముగ సర్వజగత్తును నియమనము చేయుచు, సూర్యుడు నిత్యమునుదయించు చున్నాడు. ఇది సత్యము. ఈ సత్యమును తెలిసి, నే చెప్పిన ఈ సత్యవాక్కులు 'నన్నెల్లపుడు అన్ని విధములుగను రక్షించుగాక.

ఓ ఆదిత్య! భాస్కర! ప్రభాకర! సూర్యా! నీకు నమస్కారం

న తే అదేవః ప్రదివో నివాసతే యదేతశేభిః పతరై రథర్యసిః

ప్రాచీన మన్య దనువర్తతే రజ ఉదన్యేన జ్యోతిషా యాసి సూర్యః॥

పదపాఠము :

న | తే | అదేవ- | ప్ర-దివ- | ని | వాసతే | యత్ | ఏతశేభి- |
పతరైః | రథర్యసి | ప్రాచీనమ్ | అన్యత్ | అను | వర్తతే | రజ- | ఉత్ |
అన్యేన | జ్యోతిషా | యాసి | సూర్య ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య తే తవ సమీపే ప్రదివ- ప్రత్న- పురాతన- కశ్చిదదేవ-
అసురో రాక్షసోహా న నివాసతే న విచసతి | కదేత్యత అహ | యద్యదా
త్వ పతరైర్గమన శీలైరేతశేభి- అశ్వైః రథర్యసి రథం కామయసే యోక్తుమ్
| కించ ప్రాచీన మన్యత్ తద్విద్యుం జ్యోతిః రజ ఉదకమనువర్తతే | అన్యేన
తేన జ్యోతిషా ఉద్యాసి ఉదేషి | యద్వా ప్రాచీన మన్య ద్రజశ్చంద్రా మాఖ్యం
జ్యోతిస్తామను వర్తతే | తతస్త్వమన్యేన జ్యోతిషా సహోదేషీత్యర్థః॥

(ఋక్ 10-37-3)

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! యత్ పతరైః ఏతశేభిః రథర్యసి (తదా) తే ప్రదివః
అదేవః న నివాసతే । (తథాపి) ప్రాచీన మన్యత్ (వర్తతే) యద్రజః (త్వాం)
అనువర్తతే । (ఏవం త్వం) అన్యేన జ్యోతిషా (అను వర్తమానః) ఉద్యాసి॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య! = ఓ ఆదిత్య, యత్ = ఎప్పుడైతే, పతరైః = నిత్యగమన
శీలులగు, ఏతశేభిః = హరిత వర్ణములగు అశ్వములతో కూడిన, రథర్యసి =
రథముపై వెళ్ళుదువో, (తదా = అప్పుడు) తే = నీ సమీపమున, ప్రదివః =
పురాతనములు, అదేవః = కాంతి హీనములైనట్టి దేదియును, న నివాసతే =
ఉండదు. అయినను, ప్రాచీనమ్ = తూర్పు దిక్కున, అన్యత్ = వేరొకటి (నీ
కంటె భిన్నమైనది) ఒకటి కలదు. అది ఏదియనిన, యత్ రజః = ఏ (అ)
ఉదకము. అది నిన్ను, అనువర్తతే = అనుసరించి యుండును. ఈ విధముగ
నీవు, అన్యేన జ్యోతిషా = వేరొక కాంతి మండలముచే, అనుసరింపబడుచు,
ఉద్యాసి = ఉదయించుచుంటివి.

ఓ సూర్యభగవాన్! నీవు ఉదయించు నప్పుడు నీ సరసన నీకంటె ప్రకా
శవంతముగు తేజోరాశి వేరెదియు లేదు. అది నిజమే. కాని తూర్పుదిక్కున
నీవు ఉదయించునప్పుడు వేరొక వింత జరుగుచున్నది. ఉదకము (కూడ)
లేదా ఉదక స్థానముగు చంద్రమండలము, తేజో రూపమున నిన్ననుసరించి
వచ్చుచున్నది. లేదా నీ జ్యోతి నాశ్రయించి వచ్చు ఆ వేరొక జ్యోతిని సామా
న్యలు గ్రహించలేరు. అది నీ తేజస్సు సందడంకి యుండును. అయినను అది
సత్యము. నీ తేజస్సు సనుసరించుచు వేరొక జ్యోతిశ్చక్రము వచ్చుచున్నది.

అట్టి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(40)

యేన సూర్య జ్యోతిషా బాధసే తమో జగచ్చ విశ్వముదియర్ది
భానునా|

తేనాస్మ ద్విశ్వామని రామనాహుతి చుపామీవా మువదుష్వప్యం సువ||

పదపాఠము :

యేన | సూర్య | జ్యోతిషా | బాధసే | తమ- | జగత్ | చ |
విశ్వమ్ | ఉత్-ఇయర్ది | భానునా | తేన | అస్మత్ | విశ్వామ్ | అనిరామ్ |
అనాహుతిమ్ | అవ | అమీవామ్ | అవ | దు-స్వప్యమ్ | సువ ||

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య త్వం యేన జ్యోతిషా తేజసా తమోస్తకారం,
బాధసే, నివారయసి, యేన చ భానునా తేజసా విశ్వం సర్వం
జగత్ జంగమమం ఉదియర్ది ఉద్గమయసి తేన జ్యోతిషా అస్మదస్మత్త-
విశ్వాసం సర్వాం అనిరాం అన్నాభావం అనాహుతిం అహోమం చామీవాం
రోగజాతం చావసువ అవగమయ దు-స్వప్యం దు-స్వప్నప్రభవ
మరిష్టం చావసువ||

(ఋక్ 10-37-4)

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! యేన జ్యోతిషా తమ బాధనే విశ్వం జగత్ చ
ఉదియర్చి! తేన భానునా అస్మత్ విశ్వాదునిరాం అనాహతిం అమీవాంశ్య
అపనువ! దుస్వప్నం చ (అపనువ) ॥

ప్రతిపదార్థము

హే సూర్య = ఓ సూర్య!, యేన జ్యోతిషా = ఏ తేజస్సుతో
(నీవు), తమ = తమస్సును, చీకట్లను, బాధనే = పొగొట్టు చుంటేవో,
విశ్వం జగత్ చ = సమస్త సృష్టియు, ఉదియర్చి = ప్రకాశింప చేయుచు,
ఉదయించు చుంటేవో, తేన = ఆకాంతిచే, అస్మత్ = మాయొక్క, విశ్వాం
= సమస్తమగు, అనిరామ్ = అన్నా, భావము (దుర్బుక్తము), అనాహతిమ్ =
హోమా, భావము (కాష్ఠలోపము), అమీవాన్ చ = రోగ బాధలను, అపనువ
= పరిహరింపు, దుస్వప్నం = దుస్వప్నదోషములను కూడ (పరిహరింపుము).

ఓ సూర్యదేవ! నీవు నీ తేజస్సుతో మాకు రాత్రి బాధను తొలగించు
చున్నావు. చీకట్లను, శీతల బాధను పారద్రోలు చున్నావు. అదే తేజస్సుతో
సర్వలోకములందు వెలడ్రమించు చున్నావు. కనుక నోద్రభు! అదే తేజోమం
డల ప్రభావముతో మాకు ఆహారమునకు లోపము లేకుండునట్లు, నీ సేవలో
మా యజ్ఞయోగాది క్రియలకు కాష్ఠలోపము లేకుండునట్లు అనుగ్రహించుము.
మరియు రోగ సముదాయము మమ్ము చేరకుండునట్లుగ దూరముగ తొలగిం
పుము. మాకు దుస్వప్నములు రారాదు. ఒక పేళ దుస్వప్నములు వచ్చినను,
వానిచే సూచింపబడు దుష్ఫలితములు మమ్ము చేరకుండునట్లు అనుగ్రహింపుము.

ఈ విధముగ ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములను కూర్చెడి ఓ సూర్య! నీకు
నమస్కారము

మహాసార మంత్రము 42.

విశ్వస్య హి ప్రేషితో రక్షసి వ్రతమహేళయ స్సు. చ్చరసి స్వధా అను।
యదద్య త్వా సూర్యో పబ్రవామహై తం నో దేవా అనుమంసీరత
క్రతుమ్॥

పదపాఠము :

విశ్వస్య । హి । ప్ర-ఇషితః । రక్షసి । వ్రతమ్ । అహేళయన్ । ఉత్-
చరసి । స్వధా । అను । యత్ । అద్య । త్వా । సూర్య । ఉప-బ్రవామహై ।
తత్ । ను । దేవా । అను । మంసీరత । క్రతుమ్ ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య ప్రేషితః ప్రేరితః త్వమహేళయన్ అక్రుధ్యన్
విశ్వస్య సర్వస్య యజమానస్య వ్రతం కర్మ రక్షసి హి యజ్ఞవిధ్వంసకేభ్యో
రాక్షసేభ్యః పాలయసి। స్వధాహ్యోపింష్యను ఉచ్చరసి ఉద్గచ్ఛసి।
ప్రాతర్హోమే నివృత్తే సతి పశ్చాదుద్గచ్ఛసీత్యర్థః। తథాచ యద్యదాద్యస్మిన్
అహని త్వా త్వాం ఉపబ్రవామహై ఉపబ్రూమః, తదా నోఽస్మాకం
తం క్రతుం తత్కర్మ దేవా ఇంద్రాదనుమంసీరత అనుమన్యంతామ్॥

(ఋక్ 10-37-5)

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! ప్రేషిత- అహేళయన్ విశ్వస్య వ్రతం రక్షసి! స్వధా అను అచ్ఛరసి! యదద్య త్వాం ఉపబ్రవామహై తత్ స- క్రతుం దేవా- మంసీరత॥
ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య! నీవు, ప్రేషిత- = పంపబడిన వాడవగుచు, ప్రేరేపింప బడిన వాడవై), అహేళయన్ = కోపములేకుండ, విశ్వస్య = లోకముయొక్క, వ్రతం = యాగాది కర్మను, జీవన క్రమమును, రక్షసి = రక్షించు చుంటివి. స్వధా- అను = స్వాహాకారములతో నీయబడు హవిస్సుల ననుసరించుచు, ఉచ్ఛరసి = ఆకాశమున మిక్కిలిపైకి పోవుచున్నావు. అద్య = ఇహాడు, యత్ త్వాం = అట్టి నిన్ను, ఉపబ్రవామహై = ప్రార్థించుచున్నాము. తత్ = అట్టి మా ప్రార్థనను, స- క్రతుం = మా యొక్కయజ్ఞకర్మను, దేవా- = ఇంద్రాది దేవతలు, మంసీరత= ఆమోదింతురుగాక.

ఓ సూర్య! బహువిధముల మూచే ప్రేరేపించబడియు (మూచే పిలవ బడు చున్నను) మూపై కోపింపక, మేము చేయు సర్వయజ్ఞ కార్యములను రాక్షసాది దుష్టుల నుండి రక్షించుచున్నావు. మా ప్రాత- సవనాది హవిర్దానముల తరు వాతనే నీవు ఉదయించుచున్నావు. మరియు మేము చేయు జపహోమ దానాది కార్యములను ఇంద్రాది దేవతలు ప్రీతులై గ్రహింతురు గాక. మా కార్యములను ఆమోదింతురుగాక- అని నిన్ను ప్రార్థించుచున్నాము.

సర్వ దేవతలకు తేజస్సును సూర్యుడే ఇచ్చుచున్నాడు. కనుక వారితని మూలను గౌరవించి ఆచరింతురు. కనుక సూర్యుని ప్రార్థించినచో ఇతరులను పేరుగ ప్రార్థించ నక్కరలేదు.

కనుక అట్టి ఏ ఆదిత్య! నీకు సమస్కారము.

(42)

తం నో ద్యావా పృథివీ తన్న ఆప ఇంద్రః
 శృణ్వస్తుమరుతో హవం వచః
 మా శూనే భూమి సూర్యస్య సందృశి
 భద్రం జీవంతో జరణామశిమహి

పదపాఠము :

తమ్ | న | ద్యావా పృథివీ ఇతి | తత్ | న | ఆప | ఇన్ద్ర |
 శృణ్వస్తు | మరుతః | హవమ్ | వచః | మా | శూనే | భూమి | సూర్యస్య |
 సమ్-దృశి | భద్రమ్ | జీవంతః | జరణామ్ | అశిమహి ||

సాయణ భాష్యము :

ద్యావా పృథివీ ద్యావా పృథివ్యో ఆపశ్చ ఇన్ద్రశ్చ మరుతశ్చ న్యోస్మాకం
 తంహవమాహ్వానం నోఽస్మాకం తద్వచః స్తుతిరూపం వాక్యం చ | న
 ఇతి ద్విరుక్తి రాదరాద్ధా శృణ్వస్తు | కించ వయం సూర్యస్య సందృశి
 సందర్శనే శూనే ప్రవృద్ధాయ దుఃఖాయ మా భూమి మైవ భవేమ |
 కిన్తు జీవంతః చిరం ప్రాణాన్ దారయంతో వయం భద్రం కల్యాణం జరణా
 వృద్ధ త్వమమరత్వం చాశిమహి ప్రాప్నుమాయ ||

(ఋక్ 10-37-6)

వాక్యాన్వయము :

ద్యావా పృథివీ ఆహ ఇంద్ర మరుతః స తం హవం, స తం వచః శృణ్వన్తు, సూర్యస్య సందృశి శూనే మాభూమ! జీవన్తః భద్రం జరణా మశీమహి॥

ప్రతిపదార్థము :

ద్యావాపృథివీ = భూమ్యాకాశములు, ఆహ = ఉదకములు, ఇంద్ర = ఇంద్రుడు, మరుతః = మరుద్దేవతలు, పీఠందరు, స = మాయొక్క తం హవం = ఆ (మా) ఆహ్వానమును, స = మాయొక్క, తం వచః = ఆ స్తుతులను, శృణ్వన్తు = ప్రీతితో విందురుగాక, మరియు మేము, సూర్యస్య = అదిత్యుని, సందృశి = చూచుటయందు, శూనే = రోగగ్రస్తలము, మాభూమ = కాకుండుముగాక. మరియు మేము, జీవన్తం = చిరకాలము జీవించు, భద్రమ్ = కల్యాణమును, జరణామ్ = వృద్ధిని (వార్ధక్యమును) కూడ, అశీమహి = అనుభవించుముగాక.

ఓ ద్యావాపృథివీ దేవతలారా! ఉదక ఇంద్ర మరుత్తులారా! మేమిచ్చు హవిస్సులను గ్రహించి మా ఆహ్వానములను స్తోత్రములను సాదరముగ గ్రహించుదు. అట్లే సూర్యుని దర్శించుటలో మాకు బాధలు లేకుండుగాక. మాకు దృష్టిదోషము వాటిల్లకుండుగాక. సూర్యుడు (నేత్ర) ప్రకాశకుడు కనుక నేత్ర సంబంధ రోగములను వారించును. ఆ విధముగ దేవతాసుగ్రహమునకు పాత్రులమగు మేము యావజ్జీవితము కల్యాణము నొందుచు, అన్ని విధముల వర్తిల్లుచు, మేము వృద్ధాప్యము ననుభవించుముగాక, అనగ ఓ సూర్య నీవు మాకు సుఖమయమగు చిరజీవనమును ప్రసాదింపుమని భావము.

ఇట్టి సుఖజీవము నొసంగెడి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(43)

విశ్వాహో త్వా సుమనసః సుచక్షసః ప్రజావంతో అనమీవా అనాగసః।

ఉద్యస్తం త్వా మిత్రమహో దివే దివే జ్యోగీవాః ప్రతి పశ్యేమ సూర్య॥

పదపాఠము :

విశ్వాహో । త్వా । సు-మనసః । సు-చక్షసః । ప్రజా-వంతః । అనమీవా ।
అనాగసః । ఉత్ - యస్తమ్ । త్వా । మిత్ర-మహాః ॥ దివే - దివే ।
జ్యోక్ । జీవాః । ప్రతి । పశ్యేమ । సూర్య ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య! త్వా త్వాం సుమనః ప్రీతియుక్త మనస్కాం సుచక్ష-
సుదర్శనాం ప్రజావంతః పుత్రాద్యుపేతాం అనమీవాం రోగ రహితాం అనాగస అవరా-
ధవర్జితా శ్చ వయం విశ్వాహో సర్వదా యజేమేతి శేషః। కించ హే మిత్రమహాః
మిత్రాణాం పూజయితః సూర్య దివేదివే ప్రతి దినం ఉద్యస్త సుదయం
ప్రాప్నువస్తమ్, త్వా త్వామ్ జ్యోక్ చిరం జీవా జీవంతో వయం ప్రతిపశ్యేమ॥

(ఋక్ 10-37-7)

వాక్యాన్వయము :

హేసూర్య! త్వా సుమనసః సుచక్షసః ప్రజావంతః అనమీవా అనాగసః విశ్వాహో (యజేమ)ః హేమిత్రమహః దివే దివే ఉద్యంతం త్వా జ్యోక్ జీవా ప్రతి వశేమః॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య! త్వా = నిన్ను, వయమ్ = మేము, సుమనసః = శుచియగు మనస్సు కలవారమై (సంతుష్టి చెందిన మనసు కలవారమై), సుచక్షసః = మంచి (రోగరహితములగు) నేత్రములను గలవారమై, ప్రజావంతః = సంతానవంతులమగుచు, అనమీవా = రోగరహితులమగుచు, అనాగసః = పాపరహితులమై, పరిశుద్ధులమై, విశ్వాహో = ప్రతినిత్యము (పూజింతుముగాక), హే మిత్రమహః = సుమనస్కులగు సర్వులకు పూజ్యాడవగు, ఓ సూర్య! దివేదివే = ప్రతిదినము, ఉద్యంతమ్ = ఉదయించుచుండెడి, త్వా = నిన్ను జ్యోక్ = చిరకాలము, జీవా = జీవించువారలమగుచు మేము, ప్రతివశేమః = ఎదురు చూచెదము గాక.

ఓ సూర్య! మేము సంతుష్టి చెందిన మనసు కలవారము. నీదయచే మంచి నేత్ర దృష్టి గలవారము. సంతానవంతులము. రోగరహితులము. పాపములు లేని పరిశుద్ధులము. అట్టి మేము, సర్వులకు సర్వదా పూజ్యాడవగు నిన్ను ఉదయించుచుండగ చూచుచున్నాము. ఇట్లే నీ కొరకై మేము ప్రతినిత్యము జీవితాంతమును ఎదురుచూచు చుండుము. అట్టి దీర్ఘ జీవితమును, నిన్ను దర్శించగల స్పష్టమగు దృష్టిని ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములను ప్రసాదించుము అని భావము.

అట్లు మమ్ము అనుగ్రహించు ఓ సూర్యదేవ! నీకు నమస్కారము.

(44)

మహి జ్యోతి ర్బిభ్రతం త్వా విచ్ఛక్షణ భాస్వంతం చక్షుషే చక్షుషే
మయః॥

అరోహంతం బృహతః పాజ సస్పరి వయం జీవాః ప్రతి వశ్యేమ సూర్య॥

పదపాఠము :

మహి । జ్యోతిః । బిభ్రతమ్ । త్వా । వి-చ్ఛక్షణ । భాస్వంతమ్ ।
చక్షుషే- చక్షుషే । మయః । అ-రోహంతమ్ । బృహతః । పాజసః । పరి ।
వయమ్ । జీవాః । ప్రతి । వశ్యేమ । సూర్య ॥

సాయణ భాష్యము :

హే విచ్ఛక్షణ బిభ్రద్వః సూర్య మహి మహత్ జ్యోతిః తేజః బిభ్రతం
ధారయంతం భాస్వంతం దీప్తిమంతం చక్షుషే చక్షుషే సర్వేషాం ద్రష్ట్రానాం
చక్షుషే మయః సుఖకరం బృహతో మహతః పాజసో బలవంతః పరి మహతో
బలవతః సాముద్ర సోదకస్యోపరితస్థః । అరోహంతం త్వా త్వాం జీవాశ్చిం
జీవంతో వయం ప్రతి ప్రతిదినం వశ్యేమ ॥

(ఋక్ 10-37-8)

వాక్యాన్వయము :

హే విశక్షణ సూర్య! మహాజ్యోతిః ఓభ్రతం భాస్వంతం చక్షుషే చక్షుషే
మయః బృహతః పాఙసః పరి అరోహంతం త్వా వయం జీవాః ప్రతి వశ్యేమ ॥

ప్రతిపదార్థము :

హే విశక్షణ సూర్య! = విశిష్ట ప్రకాశకుండవగు ఓ సూర్య! మహా
జ్యోతిః = గొప్ప తేజస్సును, ఓభ్రతం = త్రిష్టమిన్నట్టి, భాస్వంతం = మిక్కిలిగ
ప్రకాశించుచున్నట్లయు, చక్షుషే చక్షుషే = ప్రతినేత్రమందు - సర్పజనులనేత్ర
ములకు మయః = సుఖకరుడ వగునట్లయు, బృహతః పాఙసః = మిగుల బలిష్ఠులగు
సముద్రమునకు మీదుగ, అరోహంతం = గగనమండలమునధిరోహించెడి, త్వా =
నిన్ను, జీవాః వయం = చిరకాలజీవనము గల్గిన మేము, ప్రతివశ్యేమ =
అనుదినము చూతుము గాక.

విశేష ప్రకాశముగల ఓ అదిత్య! మహాంతమగు తేజస్సును గలిగి, మిక్కి
లిగ వెలుగొందుచు, నిన్నారాధించు సర్వజీవులకు నేత్రానందము కల్పించుచు,
మహా బలవత్తురమగు సముద్ర జలముల నుండి పైపైకి ఉదయించు చుండెడి
నిన్ను మేము (యావజ్జీవము) చిరకాలము, ప్రతినేత్యము దర్శించుదుము గాక.

ఈ విధముగ ఉపాసకుడు సుఖకరమగు చిరజీవనమును కోరుకొనుచు
న్నాడు.

ఇట్లు ఉపాసకుల సనుగ్రహించెడి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(45)

యస్య తే విశ్వా భువనాని కేతునా ప్రచేరతే ని చ విశంతే అక్షుభిః ।
అనాగాస్త్యేన హరికేశ సూర్యాహ్నోహ్నో నో వస్యసా వస్యసోదిహి ॥

పదపాఠము :

యస్య । తే । విశ్వా । భువనాని । కేతునా । ప్ర । చ । శాంతే ।
ని । చ । విశంతే । అక్షు-భిః । అనాగా- -త్యేన । హరి-కేశ ।
సూర్య । అహ్నో-అహ్నో । న- । వస్యసా-వస్యసా । ఉత్ । ఇహి ॥

సాయణ భాష్యము :

హే హరికేశ! హరితవర్ణ కేశ సూర్య యస్యతే తవ కేతునా ప్రజ్ఞా
నేన విశ్వా విశ్వాని భువనాని భూతజాతాని ప్రచేరతే ప్రకర్షేణ గచ్ఛన్తి అక్షుభిః
రాత్రిభిః నివశన్తే చ విశ్రామ్యన్తి । చ స్వపన్తిత్వర్త- । సత్యం నోఽస్మాకం
అనాగాస్త్యేన అవరాధవర్జితత్వేన వస్యసా అత్యంతశ్రేయస్కరేణ వసుమత్తరేణ
వా ఆహ్నోహ్నో తేన తేన దివసేన ఉదిహి ఉద్గచ్ఛ ॥

(ఋక్ 10-37-9)

వాక్యాన్వయము :

హే హరికేశ! సూర్య! యస్యతే కేతునా విశ్వా భువనాని ప్రచేరతే, అక్షుభిః నివిశన్తే (సః త్వం) నః అనాగన్త్యేన వస్యసా వస్యసా అహ్నో అహ్నో ఉదిహి ॥

ప్రతిపదార్థము :

హే హరికేశ. = హరితవర్ణ కేశములు కల్గిన, సూర్య = సర్వ ప్రేరకుం డవగు ఓ అదిత్య! యస్య తే = అట్టి నీ యొక్క, కేతునా = ప్రజ్ఞాపనచే (తేజస్సుచే) విశ్వా = విశ్వాని = సమస్త, భువనాని = లోకములు (సర్వప్రాణులు). ప్రచేరతే = మిక్కిలి సుఖముగ చరించుచున్నవి. జీవించుచున్నవి. అక్షుభి, నివిశన్తే = రాత్రులలో విశ్రమింప చేయుచున్నావు. అట్టిసీపు, నః = మా కొరకు అనాగన్త్యేన = పరిశుద్ధముగ, వస్యసా వస్యసా = అత్యంత శ్రేయస్కరమగు ఐశ్వర్య ముతోను, అహ్నో అహ్నో = ప్రతిదినము, ఉదిహి = ఉదయింపుము.

హరితకేశుండవగు ఓ సూర్య! నీయొక్క భాస్వంతమగు అజ్ఞాపనములచే సమస్త లోకములందలి సర్వజీవ జాలము తమ తమ కర్మలను సుఖముగ చేసుకొనుచున్నవి. అట్లే రాత్రులందు సుఖముగ నిద్రించి విశ్రాంతిని పొందుచు న్నవి. అట్టి ప్రజ్ఞాశీలివగు నీవు ప్రతిదినము మమ్ము పావ ముక్తులుగ చేయుచు, అనంత శ్రేయస్కరములు, పౌష్టికరములనగు ఐశ్వర్యమును వెంటగొని ఉపాసకుల కిచ్చుటకు ఉదయింపుము.

ఇట్లు నీభక్తులను ద్రోపు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(46)

మహాసౌర మంత్రము - 47

శం నో భవ చక్షసా శం నో అహ్న శం భానునా శం హిమా శం
ఘృతేన ।

యథా శమధ్వ చ్ఛమస ద్దురోణో తత్సూర్య ద్రవిణం ధేహి చిత్రమ్ ॥

పదపాఠము :

శమ్ । నః । భవ । చక్షసా । శమ్ । నః । అహ్న । శమ్ ।
భానునా । శమ్ । హిమా । శమ్ । ఘృతేన । యథా । శమ్ । అధ్వన్ ।
శమ్ । అసత్ । దురోణే । తత్ । సూర్య । ద్రవిణమ్ । ధేహి । చిత్రమ్ ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య త్వం చక్షసా తేజసా న్యోస్మాకం శం సుఖకరో భవ ।
అహ్న దివసేనచ శం సుఖకరో న్యోస్మాకం భవ । భానునా రశ్మినా చ భవ
। అస్మాకం సుఖకరో భవ । హిమా శైత్యేన చ శం భవ । ఘృతేన డౌష్ట్యేన
చ శంకరో భవ । యథా యాదృశేన నో అస్మాకం అధ్వన్ అధ్వని మార్గే
భవతి దురోణే గృహే చ శం శం సుఖమన్మదృవతి తచ్చిత్రం పూజనీయం
ద్రవిణం ధనం ధేహ్యస్మభ్యం ప్రయచ్ఛ ॥

(ఋక్ 10-37-10)

వాక్యాన్వయము :-

హే సూర్య! (త్వం) నః చక్షసా శం భవ నః అహ్నో శం (భవ) భానునా శం (భవ) హిమా శం (భవ) ఘృణేన శం (భవ) యథా న అధ్వన్ శం భవతి దురోజే చ శం అసత, తత్ చిత్రం ద్రవిణం ధేహి ।

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య! నీవు మాకు, చక్షసా = తేజస్సుచే, శంభవ = సుఖకరుడవు అగుము. (సుఖము కల్గింపుము) అహ్నో = పగటియందు, శంభవ = శ్రేయస్కరుడ వగుము. హిమా = శీతలముచే (రాత్రులందును,) శంభవ! ఘృణేన = ఉష్ణత (వేడిమి) తో కూడ, శంభవ । యథా = ఏవిధముగ, నః = మాకు (మాయొక్క) అధ్వన్ = మార్గము, శంభవతి = మంగళకరమగునో, దురోజే చ = గృహమందు కూడ శవ్ = సుఖము కలుగనో, తత్ = అట్లు (నీవు మాకు) అట్టి, చిత్రం ద్రవిణం = నానావిధములగు (చిత్రవిచిత్రములగు) ఐశ్వర్యములను, ధేహి = ఇమ్ము, ప్రసాదింపుము. సమకూర్చుము.

ఓ సూర్య! నీ తేజస్సు మాకు సుఖకరమగుగాక, దినమంతయు, శుభములు కలుగుగాక. నీయొక్క కాంతులు మాకు సుఖమును కూర్చుగాక. శీతాతపములు సుఖకరములై యుండుగాక, ఇవి యవి యన నేల, మేము నడుచు (చరించు) మార్గము (సర్వప్రదేశము) మేము నివసించు గృహములు కూడ మంగళకరములు, సుఖకరములగునట్లు నీవు నానావిధైశ్వర్యమును మాకు ప్రసాదింపుము.

ఓ భాస్కర నీకు నమస్కారము.

(47)

మహాసార మంత్రము - 48

అస్మాకం దేవా ఉభయాయ జన్మనే శర్మ యచ్ఛత ద్విపదే చతుష్పదే
అదిత్విబదూర్జయమానమాశితం తదస్మే శం యో రరపో దధాతన॥

పదపాఠము :

అస్మాకమ్ । దేవాః । ఉభయాయ । జన్మనే । శర్మ । యచ్ఛత ।
ద్వి-పదే । చతుః-పదే । అదత్ । పిబత్ । ఊర్జయమానమ్ । ఆహితమ్ ।
అస్మే ఇతి । శమ్ । యోః । అరవః । దధాతన ॥

సాయణ భాష్యము:

హే దేవాః సూర్యేణాభ్యను జ్ఞాతాః యూయమస్మాకం ద్విపదే మనుష్యా
త్మకాయ, చతుష్పదే వశ్వాత్మకాయ, చోభయాయ ఉభయ విధాయ జన్మనే
భూతజాతాయ శర్మ సుఖం యచ్ఛ చ । దత్త । కించ యథాస్మత్పుత్రాదికం
అదత్ భక్షణీయం, భక్షయత్, పిబత్ పానీయం పిబచ్ఛ ఊర్జయమానం బల
వంతమినాత్మాన మాచరదాశితం సుహితం చ భవతి. తథా అస్మే అస్మాకం
యత్ శం రోగశాంతి నిమిత్తకం సుఖం యోర్విషయయోగ జనితం సుఖం
చ అరవః అపావంచ దధాతన వ్రయచ్ఛత ॥

(ఋక్ 10-37-11)

వాక్యాన్వయము :

హే దేవాః అస్మాకం ద్విపదే చతుష్పదే ఉభయాయ జన్మనే శర్మ
యచ్చతః (తత్) అదత్ పిబత్ ఊర్జయమానం ఆశితః యోః అరవః
తదస్మే శం దధాతన॥

ప్రతిపదార్థము :

హే దేవాః = ఓ ఇంద్ర మిత్ర వరుణాగ్న్వాది సర్వ దేవతలారా!, అస్మా
కమ్ = మా యొక్క, ద్విపదే = ద్విపాదులగు బంధుజాలమునకు, ఇతర
జంతుజాలమునకు, చతుష్పదే = చతుష్పాత్తులగు గో మహిషాది పశు సంపదకు,
ఉభయాయ జన్మనే = ద్విజన్మలకు (అండజములగు షక్త్వాది జీవరాశికిని) శర్మ
= సుఖమును, యచ్చత = ప్రసాదింపుము మరియు, అదత్ = భక్షణ యోగ్య
మగు ఆహారము, పిబత్ = పానయోగ్యమగు జలములు, ఊర్జయ మానమ్ =
బలకరము, పుష్టికరము అగుగాక. అశితమ్ = మాకు హితకరములగు గాక.
యోః = సుఖము (దేహేంద్రియ, విషయేంద్రియ జనితమగు సుఖము) అరవః
= పావరహితమైనది అగునట్లు, తత్ అస్మే = దానిని మాకు, దధాతన =
ఇచ్చెదవు గాక (ప్రసాదింపుము).

ఓ ఇంద్రాది సమస్త దేవతలారా! మీరందరు సూర్యునిచే అనుజ్ఞాతులై,
ఈ సృష్టిలోని ద్విపాదులు, చతుష్పాదులు, అండజములు నగు సమస్త జీవరా
శియు సుఖమును శాంతిని పొందునట్లు అనుగ్రహింపుడు. మేము గ్రహించు
ఆహారము, మేముగ్రోలు పానీయములు కూడ మాకు తుష్టిని, పుష్టిని కల్గిం
చుగాక. ఓ దేవతలారా! రోగరహితుల మగుచు, మే మనుభవించు విషయేంద్రియ
సర్వసుఖములు ధర్మబద్ధములై, కల్యాణ దాయకములై, సౌభాగ్య ప్రదములగు
నట్లు వానిని మీరు మాకు ప్రసాదింపుడు.

సర్వదేవతల నాజ్ఞాపించ గల్గిన ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(48)

యద్యో దేవాశ్చక్రమ జిహ్వయా గురు మనసో వా ప్రయుతీ దేవ-
హేళనమ్ |

అరావా యే నో అభి దుచ్చునాయతే తస్మిన్తదేనో వసవో నిధేతన ||

పదపాఠము :

యత్ | వః | దేవాః | చక్రమ | జిహ్వయా | గురు | మనసః |
వా | ప్ర-యుతీ | దేవ-హేళనమ్ | అరావా | యః | నః | అభి |
దుచ్చున-యతే | తస్మిన్ | తత్ | ఏనః | వసవః | ని ధేతన ||

సాయణ భాష్యము :

హే వసవో వాసయితారో దేవాః వో యుష్మాకం వయం జిహ్వయా
వాచా మనసః ప్రయుతీ ప్రయుత్యా ప్రయోగేణ ఉరు మహద్దేవహేళనం దేవక్రో
ధనం చ యదేనశ్చక్రమ అకార్మ్య యోఽస్మచ్చ త్రు ర్నోస్మానభిప్రతి అరావా
గమనవాన్ భూత్వా, దుచ్చునాయతే పాపాన్యాచరతి అస్మానుద్వేజయతి, వా
తస్మిన్ అస్మచ్చత్రో తదేనోఽస్మాభిః కృతం పాపం నిధేతన సూర్యస్యాజ్ఞయా
నిధత్త స్థాపయతేత్వర్హః ||

(ఋక్ 10-37-12)

వాక్యాన్వయము :

హే దేవా వనవః (వయం) జిహ్వాయా మనసః ప్రయుతీ గురు దేవహే శనం చక్రమ! (తజ్జనితం మర్షణం) ఏనః యః సః అరావా యదు చ్చునాయతే తస్మిన్ నిధేతన్||

ప్రతిపదార్థము :

హే వనవః దేవాః = సుఖవాసము కూర్చెడి ఓ దేవతలార! వః = మీకు, వయమ్ = మేము, జిహ్వాయా = వాక్కుచే, మనసః = మనసు ద్వార, ప్రయుతీ = కర్మ చేతను, గురు = అధికమగు, దేవహేశనమ్ = దేవతాపచారమును, చక్రమ = చేసి యుండము. కనుక అందువలన మాకు కలుగు, ఏనః = పాపమును, సః = మమ్ముద్దేశించి, యః = ఎవడు, అరావా = శత్రు భావముతో, దుచ్ఛునాయతే = కీడు కల్గించు చుండునో (పాపము నాచరించు చుండెనో), తస్మిన్ = అట్టివానియందు, తత్ = దానిని, మేము మీ యెడ నాచరించిన అపచారముచే మాకు కలుగు పాపమును, లేక మీకు కలుగు క్రోధమును, నిధేతన = ఉంచుడు. ప్రదర్శింపుడు.

మాకు సుఖవాసమును కూర్చెడి ఓ దేవతలార! మేము మీపట్ల మనో వాక్కాయ కర్మలచే తెలిసియో తెలియకయో అపచారము చేసి యుండుము. ఫలితముగ మాకు పాపము వచ్చును. అట్లే మీకు మూపై కోపము కూడ గల్గును. కాని ప్రభూ! దేవతలార! మీరా కోపమును, మా పాపమును కూడ మాకు తగులనీయకుడు. మూపై చూపకుడు. దానినంతయు మమ్ము దుర్మార్గ మున నెదుర్కొనుచు, మమ్ముద్వేజితులుగా చేయు మా శత్రువులపై ప్రదర్శింపుడు. అప్పుడు అవేగో ద్వేగములను చెందని మేము స్థిరచిత్తములు కలవారమై, మీ నేపయంద పచారము నాచరించకుండుము. అపచారము జరుగనీయమని భావము.

ఈ విధముగ ఆశీర్వదించు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము

(49)

సూర్యో నో దివస్పాతు వాతో అస్తదిక్షాత్ |

అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః ||

పదపాఠము :

సూర్యః | నః | దివః | పాతు | వాతః | అస్తదిక్షాత్ | అగ్నిః | నః
| పార్థివే భ్యః ||

సాయణ భాష్యము :

సూర్యః సర్వస్య ప్రేరకః శోభనీయో వా దేవో ద్యులోకాత్ ద్యులోక
వర్తినో జనాన్మోఽస్మాన్నాతు| రక్షతు| వాతో వాయుశ్చస్త దిక్షాన్మధ్యమ స్థాన
గతా ద్బాధకాదస్మాన్నాతు రక్షతు| తథా పృథివీ స్థానోఽగ్నిశ్చ పార్థివేభ్యః పృథివ్యాం
వర్తమానేభ్యః శత్రుభ్యోన్మోఽస్మాన్రక్షతు||

(ఋక్ 10-158-1)

వాక్యాన్వయము :

సూర్య! న! దివ! పాతు! వాత! అన్తర్దిక్షాత్! అగ్ని! న! పార్థివే భ్యః॥

ప్రతిపదార్థము :

సూర్యః = సర్వజీవప్రేరకుండగు అదిత్యుడు, నః = మనలను, సర్వ, దివః = ద్యులోకమునుండి (వచ్చు ఆవదల నుండి) పాతు = రక్షించుగాక. వాయుః = వాయువు, అన్తర్దిక్షమునుండి వచ్చు ఆవదల నుండి రక్షించును. నః = మనలను, అగ్నిః = అగ్ని దేవుడు, పార్థివేభ్యః, = పృథ్వీ సంబంధములగు ఆవదల నుండి రక్షించుగాక!

సర్వలోక ప్రేరకుడు, శోభనీయుడునగు సూర్యుడు మనలను ద్యులోకమునుండి సంభవించు ప్రమాదముల నుండి రక్షించును. వాయువు అన్తర్దిక్షలోకము నుండి సంభవించు ఉల్కాది పాతములు పడుగు (పాతములు) వంటి ఆవదలనుండి రక్షించుగాక. పృథ్వీ దేవత యగు అగ్ని భూమిపై నుండు రాక్షసాది క్రూరుల వలన సంభవించు ప్రమాదముల నుండి రక్షించుగాక.

ఈ విధముగ ముల్లోకాధిపతులగు సూర్యవాయుగ్నులు మనలను త్రిలోకముల నుండి సంభవించు ఉపద్రవముల నుండి రక్షింతురు గాక.

ఇట్టి నియమము చేయు ఓ సూర్య! నీకు సమస్కారము.

(50)

జోహి సవితర్యస్య తే హరః శతం సవాగుం అర్హతి|
పాహి నో దిద్యుతః పతంత్యాః ||

పదపాఠము :

జోష | సవితః | యస్య | తే | హరః | శతమ్ | సవాన్ |
అర్హతి | పాహి | నః | దిద్యుతః | పతంత్యాః ||

సాయణ భాష్యము :

హే సవితః సర్వస్య ప్రేరకః సూర్య! జోష అస్మత్ స్తుత్యాదికం సేవస్య
యస్యతే తవ హరో రసహరణ శీలం తేజః శతః సవాన్ బహూ న్యజ్ఞాన్
ప్రత్యర్హతి యోగ్యం భవతి| యద్వా! ప్రకాశనాది ద్వారా పూజయతి| స త్వం
నోఽస్మా స్పృతంత్యా నిపతంత్యాః శత్రుభిరస్మాసు క్షిప్యమాణా యా దిద్యుతః|
పజ్రనామైతత్| ద్యోతమానాయాః శక్తే రాయుధాత్పాహి ||రక్ష||

(ఋక్ 10-158-2)

వాక్యాన్వయము :

హే సవితః జోష! యస్య తే హరః శతం సవాన్
అర్హతి పతంత్యా దిద్యుతః నః పాహి ||

ప్రతిపదార్థము :

హే సవితః = ఓ సూర్య! జోష = సేవస్య = పాలింపుము. యస్య
తే = అట్టి నీయొక్క, హరః = రసహరణసమర్థుడుగు తేజస్సు, శతం సవాన్
= సూరు (అనేక) యాగములను, శతమనునది కేవలము అనేకము అను
సర్థమునకు ఉపలక్షణము.

అర్హతి = పొందుటకు తగియున్నది. మరియు, పతంత్యా = మీద
నుండి (మాపై) పడెడి, దిద్యుతః = ప్రకాశవంతముగు, శక్తివంతముగు (ఆయుధ
ప్రమాదముల నుండి) నః = మమ్ము, పాహి = రక్షస్య = రక్షింపుము.

సర్వజీవప్రేరకుండవగు ఓ సూర్య! మేము చేయు హోమాది క్రియలను
స్తోత్రములను గ్రహించి మమ్ము పాలింపుము. సర్వజలధుల నుండి రసగ్రహణ
మందు శక్తి వంతములగు నీ తేజస్సులు మా నుంచి వరశ్శతములుగ స్తోత్రము
లను, సేవలను పొందుటకు అర్హములైనవి. కనుక ఓ ప్రభు! మా శత్రువులు
మాపై ప్రయోగించు శక్తివంతములు, ప్రకాశవంతములునగు ఆయుధములనుండి,
అట్లే ఊర్ధ్వలోకముల నుండి మాపై పడెడు పిడుగులు, ఉల్కాదిపాతములనుం
డియు మమ్ము రక్షింపుము.

ఇట్లు సర్వరక్షకుడవగు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(51)

చక్షుర్నో దేవః సవితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః|

చక్షుర్ధాతా దధాతు నః||

పదపాఠము :

చక్షుః | నః | దేవః | సవితా | చక్షుః | నః | ఉత | పర్వతః |
చక్షుః | ధాతా | దధాతు | నః ||

సాయణ భాష్యము :

సవితా ప్రేరకో దేవః నోఽస్మాకం చక్షుః ప్రకాశక మింద్రియం, ఇంద్రి
యాను గ్రాహకం తేజో వా దధాతు ఉతా పిచ పర్వత ఇంద్రసహచరః పర్వతా
భ్యోపి దేవో నోఽస్మాకం చక్షుర్దధాతు ధాతా సర్వస్య విధాతా ఽదిత్యానా మన్య
తమః చ నోఽస్మాకం చక్షుర్విదధాతు||

(ఋక్ 10-158-3)

వాక్యాన్వయము :

దేవః సవితా నః చక్షుః ఉత వర్వతః నః చక్షుః|

ధాతా నః చక్షుః దధాతు||

ప్రతిపదార్థము :

దేవః = మిక్కిలిగ ప్రకాశించునట్టి, సవితా = ప్రేరకుండగు సూర్యుడు,
నః = మనకు, చక్షుః = తేజస్సును, దర్శన శక్తిని నేత్రశక్తిని, దధాతు
= ఇచ్చుగాక, ఉత = మరియు, వర్వతః = ఇంద్రసహచరుండగు పర్వతుడను
దేవత, నః = మనకు, చక్షుః = నేత్రదార్ధ్యమును (ఇచ్చుగాక). ధాతా =
ద్వాదశాదిత్యులలో నొకడగు విధాత, లేక సృష్టి కర్తయగు బ్రహ్మ, చక్షుః =
ఆక్షీణదర్శన శక్తిగల్గిన నేత్రదృష్టిని, దధాతు = ఇచ్చుగాక.

సర్వమును ప్రకాశింపజేయువాడు. సర్వులను ప్రేరేపించువాడు. ద్యోతన
శీలియునగు సూర్యుడు మనకు నేత్రములను అనగా దృష్టికి ప్రధానముగ తేజ
స్సును ఆక్షీణమగు దర్శన శక్తి గల నేత్రములను ఇచ్చుగాక. అట్లే ఇంద్ర
సహచరుడగు పర్వతుడను నతడు మనకు నేత్రముల నిచ్చి రక్షించుగాక. అట్లే
ద్వాదశాదిత్యులలో నొకడగు విధాత లేదా సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ మనకు ఆక్షీ
ణమగు నేత్ర శక్తిని ఇచ్చుగాక.

ఈ మా ప్రార్థనను సఫలము చేయు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(52)

చక్షుర్నో ధేహి చక్షుషే చక్షుర్విశ్వై తనూభ్యః।

సం చేదం వి చ పశ్యేమ॥

పదపాఠము :

చక్షుః । నః । ధేహి । చక్షుషే । చక్షుః । విశ్వై । తనూభ్యః । సమ్
। చ । ఇదమ్ । వి । చ । పశ్యేమ ॥

సాయణ భాష్యము :

నోఽస్మాకం చక్షుషే రూపోపలబ్ధి కారణాయేన్ద్రియాయ, చక్షుః ప్రకాశకం
తదాను గ్రాహకం తేజో హే సూర్య ధేహి । విధేహి కురు యద్వా॥ న ఇతి
వ్యత్యయేన బహువచనమ్। చక్షుషే చక్షుః సంజ్ఞాయ నో మహ్యం చక్షుర్విన్ద్రియం
వా తేజో వా హే సూర్య ధేహి। ప్రయచ్ఛ। 'తనూభ్యోఽస్మాకం శరీరేభ్యః తన
యేభ్యో.వా విశ్వై విఖ్యానాయ ప్రకాశనాయ చక్షుస్త్వదీయం ప్రకాశం విధేహి।
యత ఏవం తస్మా త్కారణాత్త్వదీయేన తేజసా వయం చేదం సర్వం జగత్సం
పశ్యేమ॥ సమ్యగ్గ్రహ్ణాతో భవేమ। విపశ్యేమ చ। వివిధం చ సవిశేషం ద్రష్టాతో
భవేమ॥

(ఋక్ 10-158-4)

వాక్యాన్వయము :

హే సూర్య! నః చక్షుషే చక్షుః ధేహి తనూభ్యః విభ్యే
చక్షుః (ధేహి) సమ్ (వయం) చ ఇదం వశ్యేమి వివశ్యేమి॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య! = ఓ సూర్య!, నః = మాకు, చక్షుషే = రూపోపలబ్ధికి
కారణమగు ఇంద్రియమునకు (కన్నులకు), చక్షుః = ప్రకాశమును రూపగ్రహ
ణము చేయు తేజస్సును, ధేహి = ఇమ్ము, విధింపుము. తనూభ్యః = మా
శరీరముల నుండి, లేక పుత్రుల నుండి, విభ్యే = మిక్కిలి ప్రకాశించుటకు,
చక్షుః = నీదియగు ప్రకాశన శక్తి గల తేజస్సును (ధేహి). వయం చ
= మేమును, ఇదమ్ = దృశ్య దృశ్యమగు సర్వజగత్తును, సంవశ్యేమి =
సమ్యక్చక్ష్యేమి = చక్కగ చూతుముగాక, మరియు, వివశ్యేమి = విచక్షణా
పూర్వముగను, విశ్లేషణాత్మకముగను చూచెదము గాక.

సర్వతేజో మయుడవగు ఓ సూర్యదేవ! మా చక్షురిన్ద్రియములు శక్తివం
తములగునట్లు, రూపదర్శన కారకములగు నీయొక్క తేజస్సులను, ప్రకాశమును
మా కండ్లకిమ్ము. మా శరీరములు, అట్లే మాసంతానములు కూడ కాంతివం
తమై, తేజోమూర్తమై, అష్టాదకరముగ నుండునట్లు నీ యొక్క తేజస్సును
మా యందు ప్రవేశపెట్టుము. ఈ విధముగ నీ తేజస్సుచే అనుగ్రహింపబడిన
మేము సర్వలోకమును దోష రహితముగ, నిశ్చయముగ, విమర్శనాపూర్వకముగ,
విశ్లేషణాత్మకముగ దర్శించగలము. అట్లు మమ్ము సమర్థులుగ చేయుచు ధీశ
క్తిని, దర్శన శక్తిని మాకు ప్రసాదింపుము.

ఇట్లు ప్రార్థితుడవగు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(53)

మహాసౌర మంత్రము 54

సు సంద్యశం త్వా వయం ప్రతి పశ్యేమ సూర్య!
విపశ్యేమ సృచక్షసః॥

పదపాఠము :

సు - సంద్యశమ్ । త్వా । వయమ్ । ప్రతి । పశ్యేమ । సూర్య!
వి । పశ్యేమ । సృచక్షసః ॥

సాయణ భాష్యము :

హే సూర్య! సుసంద్యశం సుష్టు సంద్రష్టారం త్వాత్వాం వయం ప్రతి
పశ్యేమ! ప్రత్యేకం ద్రష్టాతో భూయాన్మ! తథా సృచక్షసో నృభిః మనుష్యైరః
అస్మాభిర్దృష్టవ్యాన్ పదార్థాన్ విపశ్యేమ! విద్రష్టారో భవేమ! యద్వా! సృచ
క్షసో నృణాం శత్రుమనుష్యాణాం హింసకాః సంతః వయం విశిష్టజ్ఞానాః భవేమ॥

(బుక్ 10-158-5)

వాక్యాన్వయము .

హే సూర్య ! వయం సు సందృశం త్వా ప్రతిపశ్యేమః సృచ్ఛసః విపశ్యేమః॥

ప్రతిపదార్థము :

హే సూర్య= ఓ సూర్య! వయమ్= మేము, సుసందృశమ్= సర్వమును చక్కగ దర్శించునట్టి, త్వా= నిన్ను, ప్రతిపశ్యేమః= ప్రత్యేకముగ (అనుకరించుచు చూతుముగాక). సృచ్ఛసః= మాచే చూడయోగ్యములగు పదార్థములన్నింటిని, విపశ్యేమః= విశేషముగ, విచ్ఛక్షణతో చూడగలుగుదుముగాక. (లేదా) విపశ్యేమః = విశేషముగ గ్రహింపగల్గుదుము గాక.॥

ఓ సూర్య! పూర్వము మేము నీయొక్క తేజస్సును మా నేత్రము లందు ప్రవేశపెట్టెమని కోరితిమి. ఆ విధమగు సుదృఢమగు దృష్టిని కల్గిన మేము, నిన్ను నీయొక్క వివిధ స్థాయీ గతులను , మహిమలను వివిధములుగ దర్శించగలము. మానవులమగు మేము మాచే దర్శనీయములగు సర్వమును దర్శించెదము. అట్లే నీ భక్తులమగు మేము దుష్ట చిత్తులగు మా శత్రువులను వారి పూర్వములను చక్కగ గుర్తించగల్గుదుము.

పూర్వ మంత్రమున కోరిన నేత్ర శక్తి కేవలము బాహ్యస్థియమగు నేత్రములకే గాక, అంతరింద్రియములకు శక్తిని కోరుట జరిగినది. కనుక కేవలము చర్మ చక్షువులకు గోచరించు బాహ్యద్రవ్యములనె గాక, జ్ఞాన చక్షువునకు వ్యక్తుల మనస్సు వందలి ఆలోచనా స్వభావమునులను కూడ గ్రహించు సమర్థత యుండును.

అట్టి శక్తిని ప్రసాదించెడి ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(54)

మహాసౌర మంత్రము 55

విభ్రాడ్బుహ త్పిబతు సోమ్యం మద్వాయుర్దధద్యజ్ఞ సతా వవిహ్నోతమ్ |
వాతజాత్ యో అభిరక్షతి త్మనా ప్రజాః పుపోష పురుధా విరాజతి

పదపాఠము

విభ్రాట్ | బృహత్ | పిబతు | సోమ్యమ్ | మధు | అయుః | దధత్ |
యుజ్ఞ-వతౌ | అవి-హ్నోతమ్ | వాత-జాత్ | యః | అభి-రక్షతి |
త్మనా | ప్ర-జాః పుపోష | పురుధా | వి | రాజతి ||

సాయణ భాష్యము :

విభ్రాట్ విభ్రాజమాన్ విశేషేణ దీప్యమాన్ సూర్యో బృహత్ మహత్
పరివృథం సోమః సోమమయః మధు పిబతు కిం కుర్వన్? | యజ్ఞవతౌ |
యజమానేః విహ్నోత మకుటిల మాయుర్దధత్ కుర్వన్ | యః సూర్యో వాత
జాతో వాతేన మహా వాయునా ప్రేర్యమాణః సంస్మృతాత్మనా స్వయమేవాభి
రక్షతి | సర్వం జగదభివశ్యన్నాయతి | రాశిచక్రస్య వాయు ప్రేర్యత్వాత్ సూర్య
స్యాపి తత్ప్రేర్యత్వమ్ | ససూర్యః ప్రజాః పుపోష | పృష్ఠ్యాది ప్రదానేన పోషయతి |
పురుధా బహుధా వి రాజతి | విశేషణ దీప్యతే ప్రదానేన పోషయతి | పురుధా
బహుధా వి రాజతి | విశేషణ దీప్యతే చ ||

(ఋక్ 10-170-1)

వాక్యాస్వయము:

విభ్రాట్ సూర్య యజ్ఞవతో అవిహృతం ఆయుః దధత్ బృహతో మ్యం
మధు పిబతు| యః వాతజాతో త్మనా అభిరక్షతి (సూర్య) ప్రజా-
పుపోష పురుధా విరాజతి||

ప్రతిపదార్థము :

విభ్రాట్ = విశేషతేజస్కాలియగు, సూర్య = సూర్యుడు, యజ్ఞవతో =
యజ్ఞవతియందు, (యాగము చేయు యజమానిని), అవిహృతమ్ = మధ్యలో
హరించి పోనటంచుంటి (దీర్ఘమును), ఆయుః = ఆయువును, దధత్ = ఇచ్చుచు,
బృహత్ = మిక్కిలిగ (వృద్ధిపొందింపబడిన), సోమ్యమ్ = సోమరసముతో కూడిన,
మధు = తేనెను, పిబతు = గ్రోలుగాక|| యః ఏ సూర్యుడైతే, వాతజాతః = మహా
వాయువుచే ప్రేరేపింపబడినవాడై, త్మనా = ఆత్మనా = స్వయముగనె, అభిరక్షతి =
సర్వజగత్తును రక్షించుచుండెనో, అట్టి ఆ సూర్యుడు, ప్రజా = సర్వజీవులను,
పుపోష - వృద్ధిపొందించుచు, మిక్కిలిగ పోషించుచున్నాడు. మరియు, పురుధా =
నానావిధములుగ (అతడు కూడ) విరాజతి - దీప్తిపొందుచున్నాడు||

మిక్కిలిగ వెలుగొందు తేజోమండలముతో దేదివ్యమానముగ ప్రకాశించు
సూర్యుడు యాగాది నిర్వాహకులకు, యజమానులకు సుదీర్ఘముగ సదాయువు
నిచ్చుచు, వారచే మిక్కిలిగ వృద్ధి పొందింపబడిన సోమరసముతో గూడిన తేనెను
అస్పాదించుగాక. మహావాయువుచే ప్రేరేపింపబడిన ఆ సూర్యుడు స్వయముగ
సమస్త జగత్తును పరిశీలించి, రక్షించుచు పాలించుచుండెను. వర్షాదిదానముచే
సర్వజీవులను వృద్ధిపొందించు చుండెను. మరియు తానును నానావిధములగు
తేజస్సుతో అనేక ప్రకారముల ప్రకాశించు చుండెను.

ఇంతటి దయాశాలిదగు ఓ సూర్య! నీకు సమస్కారము.

(55)

విభ్రాట్ బృహత్సుభృతం వాజసాతమం
 ధర్మన్వివో ధరుణే సత్య మర్చితమ్ |
 అమిత్రహో వృత్రహో దస్యహస్తమం
 జ్యోతిర్జ్ఞే అసురహో సవత్సహో ||

పదపారము :

విభ్రాట్ | బృహత్ | సం-భృతమ్ | వాజ-సాతమమ్ | ధర్మన్ |
 దివః | ధరుణే | సత్యమ్ | అర్చితమ్ | అమిత్ర-హో | వృత్ర-హో |
 దస్యహన్-తమమ్ | జ్యోతిః | జ్ఞే | అసుర-హో | సవత్స-హో ||

సాయణ భాష్యము :

విభ్రాట్ విభ్రాజమానం, బృహత్ ప్రాథమ్యం సుభృతం సుపుష్టం వాజసాతమం
 వాజస్య అన్నస్య బలస్య వా దాతృతమం ధర్మన్ ధర్మణి వాయునా ధారయితవ్యే
 దివో ద్యులోకస్య ధరుణే ధారకే సూర్యమండలే అర్చితం సత్యమవినశ్వరం అమి
 త్రహో మిత్రాణామప్రియాణాం హంతృ, వృత్రహో వృత్రాణా మాపుణ్యతాం
 హంతృ, దస్యహస్తమం దస్యానాముషక్షయి తృణాం, హస్తృతమం, అసు
 రాణాం క్షేప్త్రాణాం ఘాతకం, సవత్సహో సవత్సానాం సపాజ శత్రూణామపి
 ఘాతకం, ఈదృగ్బృతం జ్యోతిః సౌరం తేజః జ్ఞే ప్రాదుర్బవతి ||

(ఋక్ 10-170-2)

వాక్యాన్వయము :

విభ్రాట్ బృహత్ సుభృతం వాజసాతమం ధర్మన్ దివఃధరుణే అర్పితం
అమిత్రహో వృత్రహో దస్యహస్తమం అసురహో సపత్నహో జ్యోతిః జజ్ఞే॥

ప్రతిపదార్థము

విభ్రాట్ = విశేషముగ ప్రకాశించు నట్టియు, బృహత్ = దృఢమగు, సుభృతమ్ = మిక్కిలి వృద్ధిపొంది నట్టియు, వాజసాతమమ్ = అన్నమును, బలము నిచ్చునట్టియు, ధర్మన్ = వాయువుచే ప్రేరేపించ బడినట్టి తేజస్సు, దివః = ద్యులోకముయొక్క, ధరుణే = ధారకమగు సూర్యమండలమందు, అర్పితమ్ = నిక్షిప్తమై యున్నది. సత్యము. ఈ తేజస్సు నాశరహితమైనది. మరియు ఈ సూర్యుని తేజస్సు అమిత్రహో = శత్రువులను హతమార్చును. వృత్రహో = అవరించి యుండు (చీకట్లను, మేఘములను) వానిని హరించునది. దస్యహస్తమమ్ = సాధువులను హింసించెడి నీచులను నాశనము చేయును, అసురహో = రాక్షసనాశని, సపత్నహో = శత్రుదినాశని, మిత్రద్రోహాల నశింపచేయును. అట్టి విశిష్టమగు, జ్యోతిః = సూర్యతేజము, జజ్ఞే = పుట్టినది.

చీకట్లను చీల్చుకొని పైకెగసి వచ్చు సూర్యుని వర్ణించుచున్నాడు.

ఈ తేజస్సు విశేషముగ వెలుగులు చిమ్ముచున్నది. దృఢమైనది. గాఢముగ నున్నది. ఆరాధించువారికి అత్యధికముగ ఆహారమును బలమును కూర్చునది. వాయువుచే ప్రేరేపించబడి ద్యులోకధారియగు సూర్యునిమండలమున ఈ తేజస్సు స్థిరముగ నున్నది. ఈ తేజస్సే తన యొక్క, తన భక్తుల యొక్క శత్రువులను నాశనము చేయును. తన గమనమును అవరోధించు వారిని, మిత్రద్రోహాలను, సాధుజన హింసకులగుచు, రాక్షస ప్రవృత్తిగలవారిని, యాజ్ఞకుల యొక్క బాహ్యేంద్ర శత్రువులను నశింప చేయును. అట్టి మహత్తర శక్తివంతమగు సూర్యతేజస్సు ఉదయించు చున్నది.

ఇట్లు ఉదయించుచున్న ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(56)

ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరుత్తమం
విశ్వజి జ్ఞసజి దుచ్యతే బృహత్ |
విశ్వభ్రాజ్ భ్రాజో మహి సూర్యో దృశ
ఉరు వప్రథే సహజిజ్ అచ్యుతమ్ ||

పదపాఠము :

ఇదమ్ | శ్రేష్ఠమ్ | జ్యోతిషామ్ | జ్యోతిః | ఉత్-తమమ్ | విశ్వజిత్ |
ధన-జిత్ | ఉచ్యతే | బృహత్ | విశ్వ-భ్రాజ్ | భ్రాజః | మహి | సూర్యః |
దృశే | ఉరు | వప్రథే | సహ- | జిజ్ | అచ్యుతమ్ ||

సాయణ భాష్యము :

ఇదం సారం తేజః శ్రేష్ఠ ప్రశస్యతమం జ్యోతిషామన్యేషాం గ్రహనక్షత్రాదీ
నామపి జ్యోతిః ప్రకాశకం అత ఏవోత్తమముత్కృష్టం విశ్వజిద్విశ్వస్య సర్వస్య
జేతృ ధనజిద్ధనస్య చ జేతృ, బృహత్ ప్రభూత ముచ్యతే | ఏవం గుణ విశిష్టమితి
సర్వైరభీధీయతే | అపిచ విశ్వభ్రాడ్విశ్వప్రకాశయితా భ్రాజో భ్రాజమానో
మహిమహాస్సూర్యో దృశే దర్శనాయోరు విస్ఫేర్ణం సహస్తమసోఽభివిత్రచ్యుతం
చ్యుతి రహితమవినాశ మోజస్తేజో రూపం బలం వప్రథే | విస్తారయతి ||

(ఋక్ 10-170-3)

వాక్యాన్వయము :

ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిః ఉత్తమం విశ్వజిత్ ధనజిత్ బృహత్
ఉచ్యతే విశ్వభ్రాత్ భ్రాజుః మహి సూర్య దృశే ఉరుసహః అచ్యుతం
ఓజః పవ్రథే॥

ప్రతిపదార్థము

ఇదమ్ = ఈ సూర్యతేజస్సు, శ్రేష్ఠమ్ = మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. జ్యోతి
షామ్ = గ్రహనక్షత్రాదులకు, జ్యోతిః = ప్రకాశకము. కనుకనే, ఉత్తమమ్
= ఉత్కృష్టమైనది, విశ్వజిత్ = సృష్టినంతను జయించునది, ధనజిత్ =
ధనముచే ఐశ్వర్యముచే జయించునది అని, బృహత్ = గొప్పగ బిగ్గరగ, ఉచ్యతే
= చెప్పబడుచున్నది, విశ్వభ్రాత్ = విశ్వమునకు వెలుగునిచ్చునట్టియు, భ్రాజుః
= ప్రకాశకుండగు, మహిసూర్య = మహాత్ముడగు సూర్యుడు, దృశే = లోక
దర్శనము కొరకై, ఉరు = విస్తృతముగ, సహ = చీకట్ల నెదుర్కొనువాడు,
అచ్యుతమ్ = నాశనములేనట్టి, ఓజః = (తేజోరూపమగు) బలమును, పవ్రథే
= సర్వత్ర విస్తరింప చేయు చున్నాడు.

పూర్వమంత్రమందు చెప్పిన ఆ సూర్యతేజస్సు ప్రశస్తమైనది. గ్రహనక్ష
త్రాది వెలుగుచుక్కలను కూడ వెలిగించునది. కనుకనే ఇది ఉత్కృష్టమైనది.
సమస్తమును జయించ గల్గిన శక్తి గలది. సర్వ సంపదలను జయించి యిచ్చు
నది. అందులకె ఋషులచే బహు ప్రకారముల కొనియాడబడినది. సర్వలోక
ప్రకాశకుడు, దీప్తిమంతుడు, మహాత్ముడగు సూర్యుడు సృష్టయందలి ప్రాణిజాత
మునంతటిని సృష్టముగ చూచుటకై అజీర్యమనంతబలిష్ఠమును, మహత్తరమునగు
తేజస్సును వృద్ధి చేసికొనుచు, చీకట్లను పారద్రోలుచు, ఆకాశమునందంతటను
కాంతిని వెదజల్లుచు వెలుగులతో నింపుచున్నాడు.

ఇట్టి ఓ సూర్యనారాయణ! నీకు నమస్కారము.

(57) .

మహాసార మంత్రము 58

విభ్రాజం జ్యోతిషా స్వరగచ్ఛో రోచనం దివః।

యేనేమా విశ్వా భువనాన్యాభృతా విశ్వకర్మణా విశ్వదేవ్యావతా॥

పదపాఠము

వి-భ్రాజన్ । జ్యోతిషా । స్వః । అగచ్ఛః । రోచనమ్ । దివః । యేన ।

విశ్వా । భువనాని । ఆ-భృతా । విశ్వ-కర్మణా । విశ్వదేవ్య- వతా ॥

సాయణ భాష్యము

హేసూర్య! జ్యోతిషా తేజసా స్వః సర్గం జగద్విభ్రాజయన్తివః సంబంధి
రోచనం స్థానమగచ్ఛ! ప్రాప్నోః! విశ్వకర్మణా సర్వవ్యాపార హేతునా విశ్వదేవ్యా
వతా! విశ్వేషాం దేవానాం హితో యాగాదిర్విశ్వ దేవ్యః! తద్వతా యేన సారేణ
తేజసేమేమాని పరిదృశ్యమానాని విశ్వాసర్వాణి భువనాన్యదకాని భౌమాన్యా
భృతా ఘర్మకాల ఆభృతాని భవంతి! యద్వా సర్వాణి భూత జాతాన్యాభృతా
సమస్తాద్భృతాని పోషితాని భవంతి! తేన జ్యోతిషా ఇత్యన్వయః॥

(ఋక్10-170-4)

వాక్యాన్వయము :

విశ్వకర్మణా విశ్వదేవ్యావతా యేన జ్యోతిషా ఇమా విశ్వా భువనాని
అభృతా తేన జ్యోతిషా హే సూర్య! స్వః విభ్రాజన్ దివః రోచనం
అగచ్ఛః॥

ప్రతిపదార్థము

విశ్వకర్మణా = సర్వవ్యాపార హేతువైనట్టియు, (సమస్త కర్మలను చేయించునట్టి) విశ్వదేవ్యావతా = సర్వదేవతలకు హితకరమగు యాగాదులను కల్గినట్టి (చేయించునట్టి), యేన జ్యోతిషా = ఏ తేజస్సుచే, ఇమా విశ్వాభువనాని = ఈ సమస్తలోకములు, అభృతా = పోషింపబడుచుండెనో, తేన తేజసా = ఆతేజస్సుతోనె, హేసూర్య = ఓ సూర్య! నీవు, స్వః = స్వర్గోకమును, విభ్రాజన్ = విశేషముగ వెల్గొందించుచు, దివః = ద్యులోకమున, రోచనం = దివ్యమగు నీ స్థానమును, అగచ్ఛః = చేరుము.

ఓ సూర్యదేవ! నీ తేజస్సు లోకమందలి సర్వవ్యాపారములకు మూలము. లోకమున దేవతా ప్రేత్యర్థము జరుగు యజ్ఞయాగాది క్రియలనన్నిటిని క్రమముగ ప్రవర్తింపజేయునది నీ తేజస్సేగద. ఆ తేజస్సే సమస్తలోకములకు ఉదకాన్నరూపమగు సమస్తాహారమును కూర్చుట ద్వారా పోషించుచున్నది. అట్టి మహత్తరమగు తేజస్సుతో, ఓ ఆదిత్య! నీవు స్వర్గాదిలోకములను కూడ ప్రకాశింపజేయుచు, ద్యులోకమందలి నీ స్థానమును చేరుము.

ఇట్లు స్వస్థానమునకు పోవుచున్న ఓ! సూర్య! నీకు సమస్కారము.

(58)

అయం గౌః పృశ్ని రక్రమీ దసదన్మాతరం పురః।

పితరం చ ప్రయన్వన్॥

పదపాఠము :

అ । అయమ్ । గౌః । పృశ్నిః । అక్రమీత్ । మాతరమ్ । పురః ।
పితరమ్ । చ । ప్ర-యన్ । స్వరితిన్వ ॥

సాయణ భాష్యము :

గౌర్గమనశీలః పృశ్నిః ప్రాప్తవర్ణః ప్రాప్తతేజః అయం సూర్య అక్రమీత్ ।
అక్రాంతవాన్ । ఉదయాచలం ప్రాప్తవానిత్యర్థః । అక్రమ్య చ పురః పురస్తాత్
పూర్వస్యాం దీశి మాతరం సర్వభూతజాతస్య నిర్మాత్రీం పృథివీమసదత్ । అసీ
దతి । ప్రాప్నోతి॥ తతః పితరం పాలకం ద్యులోకం చ శబ్దాదస్తదిక్షంచ ప్రయన్
ప్రకర్షేణ శ్రీఘ్రం గచ్ఛన్ స్వః స్వరణః శోభనగమనో భవతి । యద్వా పితరం
స్వర్గలోకం ప్రయన్వరతే॥

(ఋక్ 10-189-1)

వాక్యాన్వయము:

గౌః పృశ్నిః అయం (సూర్యః) అక్రమీత్ । (సః) పురో మాతరం
అసదత్ । పితరం స్వః చ ప్రయన్ (వర్తతే) ॥

ప్రతిపదార్థము

గౌః = గమనశీలియు, పృశ్నిః = తేజో విరాజింతుడునగు, అయం
= ఈతడు (సూర్యుడు), అక్రమీత్ = (సర్వమును) ఆక్రమించెను. ఆ
ఆక్రమణ స్వరూపమెట్లున్నది? పురో = ముందుగ, ప్రథమమున, మాతరమ్
= సర్వ జీవ జాలమునకు మాతృ స్థానీయమగు, పృథివిని, అసదత్ =
పొందెను. తన వెలుగులచే నింపెనని భావము. తర్వాత, పితరమ్ = పితృ
స్థానీయమగు స్వః = స్వర్లోకమును, చ = కూడ అనగ అంతరిక్షలోకమును
గూర్చియు, ప్రయన్ = వేగముగ పోవుచున్నాడు.

నిర్విరామ గమనశీలియు, నిత్యస్తోత్రపాఠ హవిర్దాన, యజ్ఞయాగాది క్రతు
పరివృద్ధ తేజోవిరాజి తుండునగు సూర్యుడు సముద్ర గర్భమునుంచి ఉదయిం
చుచు, క్రమముగ సర్వమును ఆక్రమించి తన వెలుగు రేకలతో నింపుచు
న్నాడు. అందు ముందుగ సర్వజీవ ప్రాణదాత్రియు మాతృ స్థానీయమునగు
భూమండలము నావరించెను. తరువాత పితృస్థానీయము-అనగ సర్వజీవులకు
పర్వాదికముల నొసగి పోషించి పాలించెడి దేవతా నివాసస్థానమగు స్వర్లోకమును,
అట్లే అంతరిక్షమును కూడ తన తేజస్సుతో ఆక్రమించుటకై మిక్కిలి వేగముగ
పోవుచున్నాడు.

ఇట్లు అతిరయముగ పోవు ఓ సూర్య! నీకు నమస్కారము

(59)

అస్తశ్చరతి రోచనాస్య ప్రాణా దపానతీ ।

వ్యఖ్యస్మ హిషో దివమ్॥

పదపాఠము :

అస్తరితి । చరతి । రోచనా । అస్య । ప్రాణాత్ । అవ-అనతీ । వి ।
అఖ్యత్ । మహిష- । దివమ్ ॥

సాయణ భాష్యము :

అస్య సూర్యస్య రోచనా రోచమానా దీప్తిరంతః శరీరమధ్యే ముఖ్యప్రా
ణాత్మనా చరతి । వర్తతే । కిం కుర్వతీ । ప్రాణాదపానతీ । ముఖ్యప్రాణస్య
ప్రాణాద్యాః పంచ వృత్తయః । తత్ర ప్రాణనం నాడీభిరూర్ధ్వం వాయోర్నిర్గమనమ్
। తథావిధాత్పాణాత్ ప్రాణనాదనంతర మపానతీ । అపాననం నాడీభిరవాఙ్మఖం
వాయోర్నిర్గమనం । తత్కుర్వతీ ॥ యద్వా । అస్తర్వావా పృథివ్యోర్మధ్యే
అస్య సూర్యస్య రోచనా రోచమానా దీప్తిశ్చరతి । గచ్ఛతి । కిం కుర్వతీ
। ప్రాణాత్పాణనాత్ ఉదయానంతరమపానతీ సాయం సమయేఽస్తం గచ్ఛతీ ।
ఈ దృశ్యాదీప్త్యాయుక్తః । త ఏవ మహిషో మహాన్ సూర్యో దివమస్తరిక్షం
ఉదయాస్తమయయోర్మధ్యే వ్యఖ్యత్ విచక్షే । ప్రకాశయతి ॥

(ఋక్ 10-189-2)

వాక్యాన్వయము :

అస్య రోచనా ప్రాణాదపానతీ అన్తశ్చరతి మహిషః దివం వ్యఖ్యత్ ||

ప్రతిపదార్థము

అస్య = ఈతని యొక్క, (ఈ సూర్యుని యొక్క), రోచనా = ప్రకాశవంతమగు కాంతి, అన్తః = శరీర మధ్యమందు, ద్యావా పృథివీ = అన్తర్విక్షుమందు, ప్రాణాత్ = ప్రాణస్థానమునుండి (ప్రాణాపాన సమానోదాన వ్యధానాత్మకమగు పంచప్రాణములలో మొదటిదగు ప్రాణస్థానము నుండి-లేక ఉదయమునుండి) అపానతి = అపాన స్థానమువరకు (అన్తమయము నొందు వరకు) క్రమముగ, చరతి = చరించుచున్నది. మహిషః = మహా శక్తియుతుడగు ఈ సూర్యుడు, దివమ్ = ద్యులోకమును, వ్యఖ్యత్ = ప్రకాశింపజేసెను.

ఈ సూర్యుని తేజస్సు లేక శక్తి ఒకే కాలమున రెండు పనులను చేయుచున్నది.

ఈ సూర్యుడు జీవుల శరీరమందు ప్రాణాపానాది వాయు రూపమున చరించుచున్నాడు. అదే సమయమున అతడు ద్యులోకమునకూడ ప్రకాశించుచున్నాడు.

ఈ సూర్యుని యొక్క శక్తివంతమగు తేజస్సు స్వర్లోక భూ లోకముల నడుమనున్న అంతర్విక్షుమన సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయ రూపమున చరించుచున్నది. తర్వాత మహాసత్త్వ సంపన్నుడగు సూర్యుడు ద్యులోకమున కూడ ప్రకాశించుచున్నాడు.

ఇట్లు విశిష్టత నొందిన ఓ ఆదిత్య! నీకు నమస్కారము.

(60)

మహాసౌర మంత్రము 61

త్రింశద్దామ విరాజతి వాక్పతంగాయ ధీయతే|

ప్రతి వస్తో రహ ద్యుభిః||

పదపాఠము

త్రింశత్ | ధామ | వి | రాజతి | వాక్ | పతంగాయ | ధీయతే|

ప్రతి | వస్తోః | అహ | ద్యు-భిః||

సాయణ భాష్యము

త్రింశత్ ధామ ధామాని స్థానాని | వచన వ్యత్యయః | వస్తోర్వాసరస్య
అహోరాత్రస్య అవయవ భూతాని | అహశబ్దోఽవధారణే | ద్యుభిః సూర్యస్య
దీప్తిభి రేవ విరాజతి | విరాజంతే | విశేషణ దీప్యంతే | వ్యత్యయేనైకవచనమ్
| ముహూర్తాన్యత్ర ధామాన్య చ్యంతే | పంచ దశ రాత్రేః పంచదశాహ్నాః |
పతంగాయ | పతతి గచ్ఛతీతి పతంగః సూర్యః | తస్మై శ్రుతు రూపా వాక్
ప్రతి ధీయతే | ప్రతి ముఖం స్తో తృభ్యః క్రియతే | యద్వా | వస్తో రహని
త్రింశద్దామాని | ఘటికాభిప్రాయ మేతత్ | త్రింశత్ ఘటికాభిః | ఏతావంతం
కాలం దీప్తి భిః ద్యుభిరసౌ సూర్యో విరాజతి | విశేషణ దీప్యతే | తస్మింశ్చ
సమయే త్రయీ రూపా తస్మై సూర్యరూపాయ పతంగాయ ప్రతి ధీయతే
ప్రతి ముఖం ధార్యతే | స్తూయతే సూర్యః సర్వత ఇత్యర్థః | శ్రూయతే హి
| ఋగ్విః పూర్వాష్టా దివి రేవ ఈయతే యజుర్వేదే తిష్ఠతి మధ్యే అహ్ని
ఇత్యాది|| (తై.బ్రా. 3-12-9-1)||

(ఋక్ 10-189-3)

వాక్యాన్వయము:

వస్త్రోః త్రింశద్ధామ ద్యుభిః విరాజతి ! పతంగాయ వాక్ ధీయతే ॥

ప్రతిపదార్థము:

వస్త్రోః = దినము యొక్క (రాత్రింబవళ్ళ యొక్క), త్రింశత్ ధామ = ధామాని = ముప్పది (ముహూర్తరూప) స్థానములు, ద్యుభిః = సూర్యుని యొక్క దీప్తులచే, విరాజతి = విరాజంతే = విశేషముగ ప్రకాశించు చున్నది. (లేదా వస్త్రోః = వగటి యొక్క త్రింశత్ ధామ = ముప్పది ఘడియల - ఘటికా కాలములు - ఇవే స్థానములుగ దీవ్యవే). అట్లు సూర్యుని చే అహో రాత్ర వ్యవస్థ కల్పింపబడు సమయమున, పతంగాయ = గమన శీలియగు సూర్యుని కొరకు, వాక్ = యజమానులయొక్క స్తోత్ర రూపముగు వైదిక వాక్కు, ధీయతే = ఉంచబడుచున్నది. గానము చేయబడుచున్నది॥

ముప్పది ముహూర్త కాలముల పరిమితమైనది దినము. అందు పదునైదు ముహూర్తములు వగటి ప్రమాణము. 15-ముహూర్తములు రాత్రికాలము. ఈ ముహూర్తములే ధామ (స్థానములని) ఆలంకారికముగ చెప్పబడెను. ఆ కాల విభజన, రాత్రింబవళ్ళ కల్పన - సూర్యుని యొక్క దీప్తి మంతమగు తేజః కిరణముల వలననే జరుగు చున్నది. ఇచట ధామ శబ్దమునకు “ఘటిక” (గడియ) అనికూడ అర్థము చెప్పవచ్చును. అట్లైనచో వగలు 30ఘటికలు, రాత్రి 30 ఘటికలు అగును. అప్పుడు వస్త్రోః = వగటి యొక్క లేక రాత్రి యొక్క అని అర్థము. ధామ శబ్దమునకు, వస్త్రోః పదమునకు నేయర్థము చెప్పినను కాలగణనము సూర్యుని తేజస్సును బట్టి యే జరుగుచున్నది. అట్టి ఈ కాలములందు సూర్యుని తత్తద్రూపమును ఉపాసకులు వైదిక మంత్రములతో గానము చేయుచున్నారు.

ఈవిధముగ స్తుతింపబడు ౬ సూర్య! నీకు నమస్కారము.

(61)

మహాసార మంత్రము 62

ఋతం చ సత్యం చాభీద్ధా త్తపసోఽ ధ్య జాయత |

తతో రాత్ర్య జాయత తతః సముద్రో అర్ణవః||

పదపాఠము

ఋతమ్ | చ | సత్యమ్ | చ | అభీద్ధాత్ | తపసః | అధి | అజాయత|

తతః | రాత్రీ | అజాయత | తతః | సముద్రః | అర్ణవః||

సాయణ భాష్యము

ఋత మితి సత్యనామ | ఋతం ఘానసం యధార్థ సంకల్పనం సత్యం యధార్థ భాషణమ్ | చకరాభ్యాం అన్యదపి శాస్త్రీయం ధర్మ జాతం సముచ్చయతే | తత్సర్వమభీద్ధా దధి తప్తా ద్రుహ్మణా పురా సృష్ట్యర్థం కృతాత్తపసోఽధి | అధి = ఉపర్యర్థే | ఉపర్య జాయత | ఉదపద్యత | తపస్తప్త్యా ఇదం సర్వమస్పృశత || (తై.ఆ. 8-6) ఇతి శ్రుతేః | తపశ్శాత్ర స్రష్టవ్య పర్యాలోచన లక్షణమ్| యస్యజ్ఞానమయం తపః | (ముం.ఉ 1-1-9)|| ఇతి శ్రుత్యంతరాత్||

యద్వా | అభీద్ధాత్ = అభితః ప్రకాశమానాత్ పరమాత్మనః మాయాధిష్ఠాన రూపాపాదాన భూతాద్యతం సత్యం చాజాయత | ఇతి ప్రకృతే రూపాదాన సంజ్ఞా | తతః తస్మాదేవ ఈశ్వరాత్ రాత్రీ | ఉపలక్షణమేతత్ | అహోఽపి | ఆహశ్చ రాత్రీశ్చ అజాయత | తతః తస్మా దేవేశ్వరా దర్ణవోఽ ర్ణవసోదకేన యుక్తః సముద్రశ్చజాయత | సముద్ర శబ్దోఽన్తర్దిక్తో దధ్యోః సాధారణ ఇత్యధి మతార్థస్య ప్రకాశనాయార్థవ శబ్దేన విశేష్యతే||

(ఋక్ 10-190-1)

వాక్యాన్వయము

అభీద్ధాత్వపస్ అధి ఋతం సత్య మజాయత | తతః రాత్ర్యజాయత |
తతః అర్హవః సముద్రః (అజాయత)

ప్రతిపదార్థము

అభీద్ధాత్ = తీవ్రమైన, నిష్ఠురమైన, తపస్ అధి = తపస్సు నుండి
ఋతమ్ = మానసిక మగు యదార్థ భావన, సత్యమ్ = వాగ్రూపమగు యదార్థ
భాషణమును, అజాయత = ఆవిర్భవించెను. తతః = పిమ్మట, రాత్రీ =
రాత్రీ, అట్లే వగలు, అజాయత = పుట్టెను. తతః = పిమ్మట, అర్హవః =
వర్షోదకములచే నిండిన, సముద్రః = జలధియు (అజాయత = పుట్టెను).

సృష్ట్యారంభమున, చతుర్ముఖ బ్రహ్మ విరాడ్జగిహ్యయగు-విరాట్స్వరూపుం
డగు-పరమేశ్వరు నుద్దేశించి ఏకాగ్రద్విక్షతో కరోరమగు తపస్సు చేసేను. తత్ఫలిత
ముగ ప్రథమమున మానసికమగు యదార్థ భావనయు, పిమ్మట వాగ్రూపమగు
యదార్థ భాషణమును పుట్టినవి. ఋతమనగ ధర్మవిహితమగు ఆలోచనలు. సత్య
మనగ ధర్మ నిబద్ధమలగు భాషణములు. తదనంతరము, అహోరాత్రులు పుట్టినవి.
అనగ దివారాత్రములను గుర్తించుటకు కారణమగు సూర్యుడు జన్మించెనని
భావము. అటు పిమ్మట వర్షోదకములచే నిండిన సముద్రము లుద్భవించెను.

(62)

మహాసార మంత్రము 63

సముద్రా దర్శవాదధి సంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రాణి విదధ
ద్విశ్వస్య మిషతో వశీ ॥

పదచ్ఛేదము :

సముద్రాత్ । అర్ణవాత్ । అధి । సంవత్సరః । అజాయత । అహో-
రాత్రాణి । విదధత్ । విశ్వస్య । మిషతః । వశీ॥

సాయణ భాష్యము :

అర్ణవాత్ = సముద్రాత్ సృష్టాదధ్యుర్ధ్వం సంవత్సరః సంవత్సరోపల
క్షితః సర్వః కాలో అజాయత । శ్రూయతే హి । సర్వేనిమేషా జజ్ఞిరే
విద్యుతః పురుషాదధికలా ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చ॥ (తై.అ.10-1-2) ॥ ఇతి
। సచేత్సరః అహోరాత్రాణ్యేతదుపలక్షితాని సర్వాణి భూతాని విదధత్ కుర్వన్
సృజన్ ॥ తతః, మిషతః నిమిషాది యుక్తస్య విశ్వస్య సర్వస్య ప్రాణీజాతస్య
వశీ స్వామీ భూత్వా వర్తతే ॥

(ఋక్ 10-190-2)

పదపాఠముగఁ అదే మంత్రము పునః పఠితమైనది. కనుక పదచ్ఛేదమును
చూపితిమి. పూర్వమంత్రమున కూడ ఇట్లేయని గ్రహించవలెను.

వాక్యాన్వయము:

సముద్రా దర్శవా దధి సంవత్సరః అజాయత । అహోరాత్రాణి విదధత్
విశ్వస్య మిషతః వశీ (అభూత్) ॥

ప్రతిపదార్థము:

సముద్రాత్ అర్థవాత్ అధి = వర్షోదక పూరితముగు జలధి ఆవర్భవిం
చిన తదుపరి, సంవత్సరః = సంవత్సరము (సర్వ కాల విభాగము), అజాయత
= పుట్టెను. తర్వాత, అహోరాత్రాణి = దివారాత్రములు, విదధత్ =
విభాగము చేయుచు, మిషతః = నిమిషాదియుక్తముగు, విశ్వస్య = ఈ
సర్వస్వమునకు (సూర్యుడు), వశీ = అధిపతి ప్రభువు అయ్యెను.

వర్షోదక పూరితములగు జలధి ఉద్భవించిన తర్వాత, కాలము పుట్టెను.
ఋక్కునందలి సంవత్సర పదము కాలమున కుపేక్షణము. తదనంతరము
సమస్త భూత రాశియు (సర్వజీవజాలము) పుట్టెను. మంత్రమందలి అహోరాత్ర
శబ్దములచే సర్వభూతజాతము నుపేక్షితమగును. ఈవిధముగా ఆ వరమేశ్వరుడు
ఈ సమస్త సృష్టిని కాలాధీనము చేసి దానికి తానధిపతియై విరాజిల్లుచుండెను.

ఈసందర్భమున “సర్వే నిమేషా జ్ఞిరే విద్యుతః పురుషా దధి కలా
ముహూర్తా కాష్ఠా” ఇత్యాదిగ నున్న తైత్తిరీయ అరణ్యకము (10-1-2)
చూడుడు॥

(63)

మహాసార మంత్రము 64

సూర్యా చంద్రమసౌ ధాతా యథా పూర్వమ కల్పయత్ ।

దివం చ పృథివీం చాంతరిక్ష మథో స్వ॥

పదచ్ఛేదము:

సూర్యా చంద్రమసౌ । ధాతా । యథా-పూర్వమ్ । అకల్పయత్ ।
దివమ్ । చ । పృథివీమ్ । చ । అంతరిక్షమ్ । అథో । స్వ॥

సాయణ భాష్యము:

సూర్యాచంద్రమసౌ కాలస్య ధృజ భూతౌ । దివంచ పృథివీంచాంత రిక్షం
చ ఇత్తం త్రిభువనం, స్వః = స్వ శబ్దః సుఖవాచీ । దివో విశేషణమ్ ।
సుఖరూపాం దివం । తదేతత్సర్వం ధాతా విధాతా యథా పూర్వం పూర్వస్మి
న్కాలేన కల్పయత్ । సృష్టవాన్ తథైవాగామిన్యపి కల్పే కల్పయిష్యతీ త్యర్థః॥

(ఋక్ 10-190-3)

పదపాఠముగ. ఇదే మంత్రము యథాతథముగ పునః పఠితమయ్యెను. ఇట్టి
విశేష విధానము ఈ మూడు ఋక్కుల విషయముననే యున్నది.

వాక్యాన్వయము :

సూర్యాచన్ద్రమసౌ యథాపూర్వమకల్పయత్ | దివం చ పృథివీం చ అన్త
రిక్ష మథోస్య ॥

ప్రతిపదార్థము :

అథో = అతః = పిమ్మట, ధాతా = చతుర్ముఖ బ్రహ్మ, సూర్యా
చన్ద్రమసౌ = సూర్యచంద్రులను, యథాపూర్వమ్ = పూర్వకల్పమందువలె,
అకల్పయత్ = కల్పించెను, సృష్టించెను. అశ్లే, స్వ దివం చ = సుఖస్థా
నమగు స్వర్లోకమును, పృథివీమ్ చ = భూలోకమును, అన్తరిక్షమ్ = అన్త
రిక్షమును, ధాతాయథాపూర్వమకల్పయత్ = పూర్వకల్పమందున్నట్లుగనే ఈ
కల్పమందును బ్రహ్మ సృజించెను.॥

విధాతయగు చతుర్ముఖ బ్రహ్మ పూర్వకల్పమందు సూర్యచంద్రులను,
భూమిని, సుఖస్థానమగు స్వర్గమును, అన్తరిక్షమును సృజించిన విధముగనె,
ఈ కల్పమందును (బ్రహ్మ) వానిని ఆ విధముగనె సృజించెను. ప్రస్తుతము
శ్రేతవరాహ కల్పము నడుచున్నది.

ప్రతి కల్పాంతమందు ఈ సృష్టియంతయు నశించిపోవును. మరల కల్పా
దీయందు బ్రహ్మ పునః సృష్టి చేయవలెను. ఆ సృష్టి ఎల్లప్పుడు నొకే విధముగ
నుండును. కనుకనే మంత్రమున “యథాపూర్వమ్ = పూర్వమందున్నట్లుగనె”
అని చెప్పబడినది.

(64)

సవితా వశ్చాతా త్సవితా పురస్తాత్
 సవితో త్త రాత్తా త్సవితా z ధరా త్తాత్ ।
 సవితా నః సువతు సర్వతాతీం
 సవితా నో రాసతాం దీర్ఘమాయుః॥

పదపాఠము:

సవితా| వశ్చాతాత్ । సవితా । పురస్తాత్| సవితా । ఉత్తరాత్తాత్|
 సవితా । అధరాత్తాత్ । సవితా । నః । సువతు । సర్వ-తాతీమ్ । సవితా
 । నః । రాసతామ్ । దీర్ఘమ్ । ఆయుః॥

సాయణ భాష్యము:

వశ్చాతాత్ వశ్యమతః స్థితః సవితా, పురస్తాత్ పూర్వతశ్చ, స్థితః,
 సవితా ఉత్తరాత్తాత్ = ఉత్తరతః స్థితశ్చ సవితా నోz స్మాకం సర్వతాతీం
 సర్వమభిలషితం ధనాధికం సువతు| ప్రేరయతు| కించ సవితైవ నోzస్మభ్యం
 దీర్ఘం బహుకాశీనమాయూరాసతామ్| దధాతు| బహుధా సవితృవదగ్రహణ మత్యం
 తమాదరార్థమ్॥

(ఋక్ 10-36-14)

సమాప్తమిదం మంత్రార్థ వివరణమ్॥

వాక్యాన్వయము:

సవితా నః వశ్పాతాత్, సవితా పురస్తాత్, సవితా ఉత్తరా త్తాత్, సవితా అధరాత్తాత్ సవితా నః సువతు! సర్వతాతీం సవితా(నః) దీర్ఘమాయుః రాసతాత్॥

ప్రతిపదార్థము:

సవితా = సూర్యుడు, నః = మనలను, వశ్పాతాత్ = వెనుకనుండి, పురస్తాత్ = ముందునుండి, ఉత్తరాత్తాత్ = మీదనుండియు, అధరాత్తాత్ = క్రిందు భాగమునుండియు (రక్షించుచు), సర్వతాతీమ్ = మనచే నభిలషితముగు సర్వ సంపదలను, సువతు = ప్రేరేపించుగాక, పొందించుగాక, సవితా నః = సూర్యుడు మనలకు, దీర్ఘం అయుః = దీర్ఘాయువును, రాసతాత్ = ఇచ్చుగాక॥

ఇంతవరకు (64 బుక్కులలో) సూర్యుని మహత్తును, శక్తిని ఘనముగ స్తుతించి, భక్తుడు చివరగ ఆ సూర్యుడు తనను రక్షించవలసిన విధానమును, ఉపసంహారముగ ఈ ఒక్క మంత్రమునందు కోరుకొనుచున్నాడు.

మహాతేజోయుత! శక్తిమాన్ ! సహస్రకరణ, సవిత ! నీవు మమ్ము, మాయొక్క కుడివైపు నుండియు, ఎడమప్రక్కనుండి, మీదనుంచి క్రిందనుంచియు అనగ అన్నివైపులనుండి ఆపదలు రాకుండ రక్షించుము. ఓ ప్రభు! నీవు మాకు అన్నివైపులనుండి శుభములు, ఐశ్వర్యములు కలుగునట్లు అనుగ్రహింపుము. పీనినంతయు అనుభవించుటకు వలయు దీర్ఘమగు ఆయురారోగ్యములను మాకు ప్రసాదించుము. అనంత దీప్తి వలయుండగు సూర్యుని (సూర్యకవచమును) అధిగమించి ఏ దుష్ట శక్తియు మమ్ము చేరజాలదు.

ఈవిధముగ అనంతమగు ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములను ప్రసాదించెడి ఓ సూర్య! నీకిదే మా అనంతములగు నమస్సుమాంజులు.

(65)

ఇంతటితో మహాసౌర మంత్రార్థవివరణము ముగిసెను.

9. సూర్యాష్టకము.

అస్యశ్రీసూర్యాష్టకమహా మన్తస్య సాంబః ఋషిః।
సూర్యోదేవతా॥ అనుష్టుప్పందః॥ శ్రీ సూర్యనారాయణ
ప్రీత్యర్థం శ్రీసూర్యాష్టక మహామంత్రపారాయణం కరిష్యే॥

ఓమ్

1. అదిదేవ నమస్తుభ్యం ప్రసీద మమ భాస్కర।
దివాకర నమస్తుభ్యం ప్రభాకర నమోస్తు తే॥
2. సప్తాశ్వరథమారూఢం ప్రచండం కశ్యపాత్మజమ్।
శ్వేత వద్మధరం దేవం తం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥
3. లోహితం రథ మారూఢం సర్వలోక పితామహమ్।
మహాపాపహరం దేవం తం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥
4. త్రైగుణ్యం చ మహాశూరం బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరమ్।
మహాపాపహరందేవం తం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥
5. బృంహితాం తేజసాంపుంజం వాయుమాకాశమేవచ।
ప్రభుస్త్వం సర్వలోకానాం తం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥
6. బంధూక పుష్పనంకాశం హరకుండల భూషితమ్।
ఏకచక్ర ధరం దేవం తం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥
7. విశ్వేశం విశ్వకర్తారం మహాతేజః ప్రదీపనమ్।
మహాపాపహరందేవం తం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥
8. శ్రీవిష్ణుం జగతాం నాథం జ్ఞాన విజ్ఞాన మోక్షదమ్।
మహాపాపహరం దేవం తం సూర్యం ప్రణమామ్యహమ్॥

ఫలశ్రుతి :

సూర్యాస్తకం పఠేన్నిత్యం గ్రహపీడా ప్రణాశనమ్।
అపుత్రో లభతే పుత్రం దరిద్రో ధనవాన్ భవేత్॥

నియమములు :

అమిషం మధుపానం చ యః కరోతి రవేర్దినే।
సప్తజన్మ భవేద్ద్రోగీ జన్మజన్మ దరిద్రతా॥
స్త్రీ తైల మధుమాంసాని యస్త్యజేత్తు రవేర్దినే।
స వ్యాధి శోక దారిద్ర్యం సూర్యలోకం స గచ్ఛతి॥
[గుహ్యోతి గుహ్య గోప్తా త్వం గృహాణాస్మత్కృతం జపం
సిద్ధిర్భవతు మే దేవ త్వత్సృసాదా న్మహేశ్వర॥
ఏ తత్ఫలం శ్రీ సూర్యనారాయణ దేవతార్చనమస్తు॥]
హరిః ఓం తత్సత్॥

గమనిక :

ఆదివారమునాడు మాంసము తినుట, కల్లు మొదలగు మూదక ద్రవము
సేవించుట, స్త్రీ సంభోగాదులను చేయరాదు.

10. శ్రీ భాస్కరాష్టకము.

శ్లో. 1. శ్రీ వద్మినీశ మరుణోజ్జ్వల కాంతిమంతం
మౌనీంద్రబృంద సురవన్తిత పాదవద్మం ।
నీరేజ సంభవ ముక్కున్త శివ స్వరూపం
శ్రీ భాస్కరం భువన బాంధవ మాశ్రయామి॥

2. మార్తాండా మీశ మఖిలాత్మక మంశుమంతం
అనన్తరూప మణిమూదిక సిద్ధిదం చ।
అద్యన్త మధ్య రహితం చ శివస్రదం త్వాం
శ్రీ భాస్కరం నతజనాశ్రయ మాశ్రయామి॥

3. సప్తాశ్వ మభ్రమణి మాశ్రిత పారిజాతం
జాంబూనదాభ మతి నిర్మల దృష్టిదం చ।
దివ్యాంబరా భరణ భూషిత చారుమూర్తిం
శ్రీ భాస్కరం గ్రహగణాధిప మాశ్రయామి॥

4. పాపార్తి రోగ భయ దుఃఖహరం శరణ్యం
సంసార గాఢతమ సాగర తారకం చ।
హంసాత్మకం నిగమవేద్య మహస్కరం త్వాం
శ్రీ భాస్కరం కమల బాంధవ మాశ్రయామి॥

5. ప్రత్యక్ష దైవ మచలాత్మక మచ్యుతం చ
భక్తప్రియం సకల సాక్షిణ మప్రమేయం
సర్వాత్మకం సకల రోగహరం ప్రసన్నం
శ్రీ భాస్కరం జగదధీశ్వర మాశ్రయామి॥

6. జ్యోతి స్వరూప మఘసంచయ నాశకం చ
తాపత్రయాంతక మనంత శుభప్రదం చ|
కాలాత్మకం గ్రహగణేన సుసేవితం చ
శ్రీ భాస్కరం భువన రక్షక మాశ్రయామి||

7. సృష్టి స్థితి ప్రళయకారణ మీశ్వరం చ
దృష్టిప్రదం పరమ బృష్టిద మాశ్రితోనాం|
ఇష్టార్థదం సకలకష్ట నివారకం చ
శ్రీ భాస్కరం నృగపతిశ్వర మాశ్రయామి||

8. ఆదిత్య మార్తజనరక్షక మవ్యయం చ
ఛాయాధవం కనక రేతసమ గ్నిగర్భం|
సూర్యం కృపాళు మఖిలాశ్రయ మాదిదేవం
ఆక్షీ సృసింహ కవిపాలక మాశ్రయామి||

* శ్రీ భాస్కరాష్టక మిదం పరమం పవిత్రం
యత్ర శ్రుతం చ పఠితం సతతం స్మృతం చ|
తత్ర స్థిరాణి కమలాస్త కృపా విలాసైః
దీర్ఘాయు రర్థ బల వీర్య సుతాదికాని||

ఓం తత్సత్

11. శ్రీ సూర్య కవచము

హరిః ఓమ్

అచమ్య । దేశకాలా సంకీర్త్య -----పూర్వోక్త ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీ సూర్యనారాయణ దేవతామద్విశ్య । శ్రీ సూర్యనారాయణ దేవతా ప్రీత్యర్థం మమ సర్వవిధోపద్రవేభ్యః ధక్షణార్థం, శ్రీ సూర్యకవచ స్తోత్ర మహామంత్ర పారాయణ మహం కరిష్యే।

అస్య శ్రీ సూర్యకవచ మహామంత్రస్య ఈశ్వర ఋషిః అనుష్టుప్పండుః। శ్రీ సూర్యనారాయణో దేవతాః ప్రాం బీజం హ్రీం శక్తిః। హ్రూం కీలకం। శ్రీసూర్యనారాయణ ప్రసాద సిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః।

ప్రాం - అంగుష్ఠాభ్యాం నమః। హ్రీం - తర్జనీభ్యాం నమః। హ్రూం మధ్యమాభ్యాం నమః। హ్రైం - అనామికాభ్యాం నమః। హ్రౌం - కనిష్ఠికాభ్యాం నమః। హ్రాః - కరతలకరప్పచ్చా భ్యాం నమః॥

ప్రాం - హృదయాయ నమః । హ్రీం - శిరసే స్వాహా! హ్రూం - శిఖాయై వషట్। హ్రైం - కవచాయహం । హ్రౌం - నేత్రత్రయాయ వౌషట్। హ్రాః - అస్త్రాయఫట్ । భూర్భువ స్సువరోమితి దిగ్బంధం॥

ధ్యానమ్: నమస్సవిత్రే జగదేక చక్షుషే
జగత్సూరి స్థితినాశ హేతవే।
త్రయీ మయాయ త్రిగుణాత్మధారిణే
విరించి నారాయణ శంకరాత్మనే॥

ఓమ్ -

అం - పృథ్వీ తత్త్వాత్మనే శ్రీసూర్యనారాయణ స్వామినేనమః
గంధం పరికల్పయామి.

హం - అకాశ తత్త్వాత్మనే శ్రీసూర్యనారాయణ స్వామినేనమః
పుష్పం పరికల్పయామి।

యం - వాయు తత్త్వాత్మనే శ్రీ సూర్యనారాయణ స్వామినే నమః।

ధూపం పరి కల్పయామి।

రం - తేజస్తత్త్వాత్మనే శ్రీ సూర్యనారాయణ స్వామినే నమః।
దీపం పరి కల్పయామి.

పం - అమృతతత్త్వాత్మనే శ్రీ సూర్యనారాయణ స్వామినే నమః।
అమృతోపహార నైవేద్యం పరి కల్పయామి।

సం - సర్వతత్త్వాత్మనే శ్రీ సూర్యనారాయణ స్వామినే నమః।
తాంబూలాది సర్వోపచార పూజాం పరి కల్పయామి॥
గురుర్బ్రహ్మ గురుర్విష్ణుర్గురుర్దేవో మహేశ్వరః।
గురుస్సాక్షాత్ పర బ్రహ్మ తస్మై శ్రీగురవే నమః॥

ఓం

దేవా సురైస్సదా పంద్యై ర్గృహైశ్చ పరివేష్ఠితమ్।
ధ్యేయం పఠేత్సువర్ణాభం యత్సూర్య కవచం ముదా॥

అఘనాశం ప్రవక్ష్యామి కవచం సర్వ కామదమ్।
ఇదం తు కవచం బధ్వా విచరస్య గత జ్వరః॥

ఘృణః పాతు శిరోదేశం సూర్యః ఫాలం చ పాతు మే।
అదిత్యో మే దృశౌ పాతు శ్రుతి పాతు దివాకరః॥

ఘ్రాణం పాతు సదా భానుః అర్కుః పాతు ముఖం తథా
జిహ్వం పాతు జగన్నేత్రః కంఠం పాతు విభావసుః॥

స్కంధౌ గ్రహపతిః పాతు భుజౌ పాతు వ్రభాకరః।
కరో తీవ్రకరః పాతు హృదయం పాతు భానుమాన్॥

మధ్యం మే పాతు సప్తాశ్వో నాభిం పాతు నభోమణిః।
ద్వాదశాత్మా కటిం పాతు సవితా పాతు సంధిని॥

ఊరూ పాతు సురశ్రేష్ఠో జానునీ పాతు భాస్కరః।
జంఘే మే పాతు మూర్తాండో గుల్ఫౌ పాతు ఉపాపతిః॥
పాదౌ బ్రహ్మస్సదా పాతు పాతు మిత్రోఽఖిలం వపుః॥

ఇద మే తత్కృతం గౌరి చింతితాఖిలం కామదం।
 సర్వరోగ భయా త్తాత్ర ముచ్యతే నాత్ర సంశయః॥
 సర్వసిద్ధి మవాప్నోతి విష్ణులోకే మహీయతే।
 సతతం ప్రాతరుత్తాయ వరే ద్రోగా ద్విముచ్యతే॥
 ఆదిత్య కవచం పుణ్యమభేద్యం వజ్రసన్నిభమ్।
 సంవత్సర ముపాసిత్యా సువర్ణ సదృశీ తనుః॥

ఓం

హ్రీం-హృదయాయనమః హ్రీం - శిరసే స్వాహా।
 హ్రాం - శిఖాయై వషట్। హ్రైం - కవచాయ హుమ్।
 హ్రౌం - నేత్ర త్రయాయ వౌషట్। హ్రః -అస్త్రాయఫట్।
 భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్విమోకః॥

ధ్యానమ్: నమస్సవిత్రే జగదేక.....తస్మై శ్రీగురవే నమః॥
 అనేన మయా కృతేన శ్రీసూర్యకవచ మహామంత్ర పారాయణేన భగ
 వాన్ సర్వాత్మకః శ్రీ సూర్యనారాయణ స్సప్రీతో ప్రసన్నోవరదో భవతు॥
 ఏ తత్పారాయణఫలం శ్రీ సూర్యనారాయణ దేవతార్పణమస్తు॥

ఓం తత్సత్॥

12. మహాసార మంత్రములు - అకారాదిక్రమము

మంత్ర సంఖ్య	మంత్ర (ఋక్) స్వరూపము	ఋగ్వేదమున ఋక్సంఖ్య మం-సూ-ఋ
3	అదృశమస్యకేతవో విరశ్మయో...	1-50-3
19	అద్యాదేవా ఉదితా సూర్యస్య...	1-115-6
60	అంతశ్చరతి రోచనా అస్య...	10-189-2
02	అపత్యేతాయవో యథా...	1-50-2
09	అయుక్త సప్త శుష్టుషా సూరో...	1-50-9
48	అస్మాకం దేవా ఉభయాయ జన్మనే...	10-37-11
59	ఆయంగోః పృశ్నిరక్రమీ...	10-189-1
57	ఇదం శ్రేష్ఠం డ్యోతిషాం డ్యోతి...	10-170-3
20	ఇన్ద్రం మిత్రం వరుణమగ్ని...	1-164-46
25	ఉత్సూర్య బృహదర్చీ ష్యశ్రేతురు...	7-62-1
13	ఉదగాదయ మాదిత్యో విశ్వేన...	1-50-13
33	ఉదుత్యద్ధర్మతం వపుర్దివ...	7-66-14
01	ఉదుత్యం జాతవేదసం దేవం...	1-50-1
11	ఉద్యన్నద్య మిత్రమహ...	1-50-11
10	ఉద్యయం తమసస్పరి డ్యోతిష్పశ్వన్త...	1-50-10
29	ఉద్వేతి ప్రసవీతా జనానాం...	7-63-2
28	ఉద్వేతి సుభిగో విశ్వచ్చక్షా...	7-63-1
62	ఋతం చ సత్యం చాభీద్ధా...	10-190-1
21	కృష్ణం నియానం హరయః సువర్ణా...	1-164-47
52	చక్షుర్నోదేవస్సవితా చక్షుర్న...	10-158-3
53	చక్షుర్నోధేహి చక్షుషే...	10-158-4
14	చిత్రం దేవానా ముదగాదనీకం...	1-115-1
51	డ్యోషా నవితర్యస్య తే హరః...	10-158-2

35	తచ్చక్షుడైవహితం శుక్రముచ్చరత్...	7-66-16
43	తం నో ద్యావా పృథివీ తన్న...	10-37-6
18	తస్మిత్తస్య వరుణస్యాభి చక్షే...	1-115-5
17	తత్సూర్య దేవత్వం తన్మహిత్వం	1-115-4
04	తరణిర్విశ్వదర్శతో జ్యోతిష్కృదసి	1-50-4
61	త్రింశద్ధామ విరాజతి వాక్పతంగాయ	10-189-3
31	దివోరుక్మ ఉరు చక్షా	7-63-4
40	నతే అదేవః ప్రదివో	10-37-3
38	నమో మిత్రస్యవరుణస్య చక్షసే	10-37-1
05	ప్రత్యక్ష దేవానాం విశః	1-50-5
37	బల్ సూర్యశ్రవసామవో	8-101-12
36	బణ్ణవో అసి సూర్య	8-101-11
16	భద్రా అశ్వాహరితః	1-115-3
45	మహాజ్యోతిరిబభ్రతం	10-37-8
32	యత్రా చక్రరమ్భతా	7-63-5
23	యత్త్వా సూర్యస్వర్భాను	5-40-5
24	యదద్యసూర్యబ్రహ్మో నాగా	7-60-1
49	యద్వోదేవాశ్చక్రమ	10-37-12
46	యస్యతే విశ్వా భువనాని	10-37-9
41	యేన సూర్యజ్యోతిషా బాధసే	10-37-4
06	యేనా పావక చక్షసా భురణ్యంతం	1-50-6
07	విద్యామేషి రజస్పృధ్వవో	1-50-7
58	విభ్రాజ జ్యోతిషా స్వరగచ్ఛో	10-170-4
30	విభ్రాజమాన ముషసా మువస్థా	7-63-3
55	విభ్రాద్భృహ త్పిబతు	10-170-1
56	విభ్రాట్ బృహత్సృభృతం	10-170-2
27	వినః సహస్రం శురుధో రక్షసి	7-62-3
42	విశ్వస్య హి వ్రేషితో రక్షసి	10-37-5

44	విశ్వాహ త్వా సుమనసః	10-37-7
45	శం నో భవ చక్షసా శం	10-37-10
34	శీర్షః శీర్షో జగతస్తస్థ	7-66-15
12	శుకేమ మే హరిమాణం	1-50-12
08	సప్త త్వా హరితో రథే	1-50-8
63	సముద్రాదర్శవాదధి...	10-190-2
65	సవితా పశ్చాత్తాత్సవితా	10-36-14
26	స సూర్య ప్రతిపురోస	7-62-2
39	సా మా సత్యోక్తిః పరి	10-37-2
54	స సంద్యశం త్వా వయం	10-158-5
64	సూర్యా చంద్రమసౌ ధాతా	10-190-3
15	సూర్యో దేవీ ముషసం	1-115-2
50	సూర్యో నో దివస్పాతు	10-58-1
22	హంసశ్శుభిషద్వసురంత	4-40-5

* * *

ఋగ్వేదాస్తోత్రమును సూర్యదేవతాక మంత్రభాగముల పద్యరిం
మన పెద్దలందించిన మహా సౌరము అనుభాగమునకు సాయుజ భాష్యము
పాటు, మలలిక సరళ తెలుగు వివరణముతో కూడ శ్రీమార్గ వేదు
మహావ్యం గారందించే ఈ కోశము అద్భుతమైన రీతితో తయారయినది

శ్రీమత్త్రిదండి చిన్న బియర్ స్వామి వారు.

వేద విశ్వవిద్యాలయము - సీతావగరము - 52251

పై దిక్మైన మంత్రములతో కల్పితమైన పద్యములతో అచరింపే
సూర్యోపాసనా ప్రక్రియకు "సౌరము" లేక "మహా సౌరము" అని పేరు...
..... ఈ ప్రక్రియను అచరిస్తే అయురారోగ్యైశ్వర్యాది ఫలం పంచదళ
పసుకూరును, ముఖ్యముగ అరోగ్యభాగ్యుని నది అప్పుడే. పంచదళంలేదు
సాహిత్యపితావర అప్పల సోమేశ్వర శర్మ.

సౌర జపపాఠాయుజలు చేసుకొనేది, చేయించుకోలేని బడుగు వర్గాల
వారి కొరతై ధ్యాన శ్లోకాలను, సూర్యాష్టకం, భాస్కరాష్టకం, సూర్యక
చాన్ని ఈ గ్రంథంలో చేర్చడం ఎంతయు ముదావహము.

ఆచార్య పోచంపర్ల శ్రీరామమూర్తి.

అయురారోగ్యముల కాయుపుపట్టు మహాసౌరము. అందలి మంత్రము
లకు అర్థ తాత్పర్యములను మనలోని ప్రతిఒక్కరు తెలుసుకోవాలి. అందుకు
ఈ గ్రంథము ఉత్తమ సాధనము. ఇందలి వివరణము శిష్టవాదపూరి
కాంధ్రము నందుండుట గ్రంథమున కొక విశిష్టతను చేర్చినది.

పా. తి. గు. నేంకట రంగాచార్యులు
కేంద్ర సచివులు. విశ్వ వంశస్కృత ప్రతిష్ఠాన్.